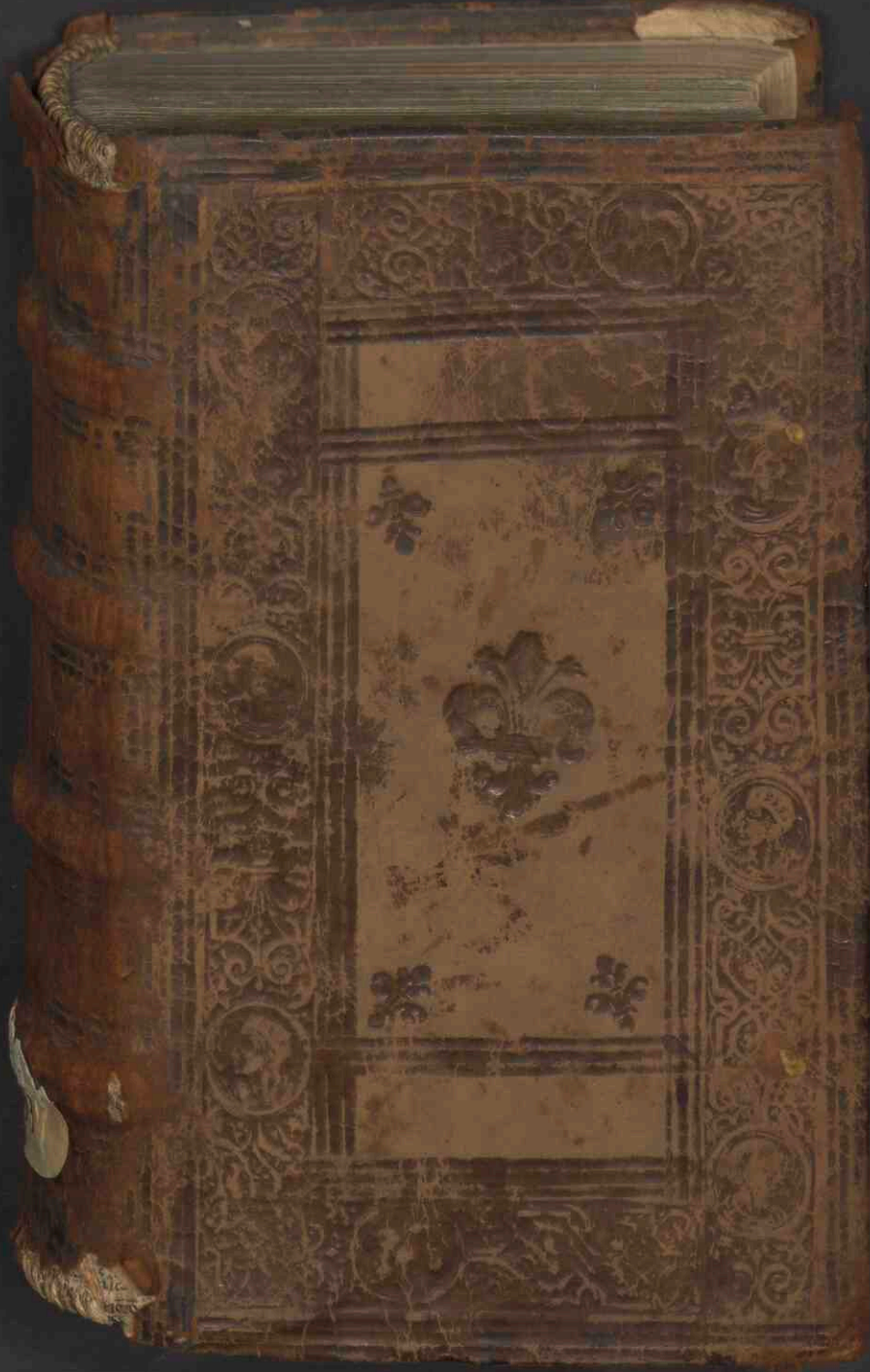

**Pium consilium super Papae Sfondrati dicti Gregorij XIII :
monitorialibus ut vocant Bullis, & Excommunicationis, atque
interdicti in Galliae Regem, Ecclesiam, & regnum minis, e?
Francorum maiorum nostrorum exemplis in rebus iisdem
repetitum;**

<https://hdl.handle.net/1874/455978>

Dit boek hoort bij de Collectie Van Buchell Huybert van Buchell (1513-1599)

Meer informatie over de collectie is beschikbaar op:

<http://repertorium.library.uu.nl/node/2732>

Wegens onderzoek aan deze collectie is bij deze boeken ook de volledige buitenkant gescand. De hierna volgende scans zijn in volgorde waarop ze getoond worden:

- de rug van het boek
 - de kopsnede
 - de frontsnede
 - de staartsnede
 - het achterplat

This book is part of the Van Buchell Collection Huybert van Buchell (1513-1599)

More information on this collection is available at:

<http://repertorium.library.uu.nl/node/2732>

Due to research concerning this collection the outside of these books has been scanned in full. The following scans are, in order of appearance:

- the spine
- the head edge
- the fore edge
- the bottom edge
- the back board

S. 20

863

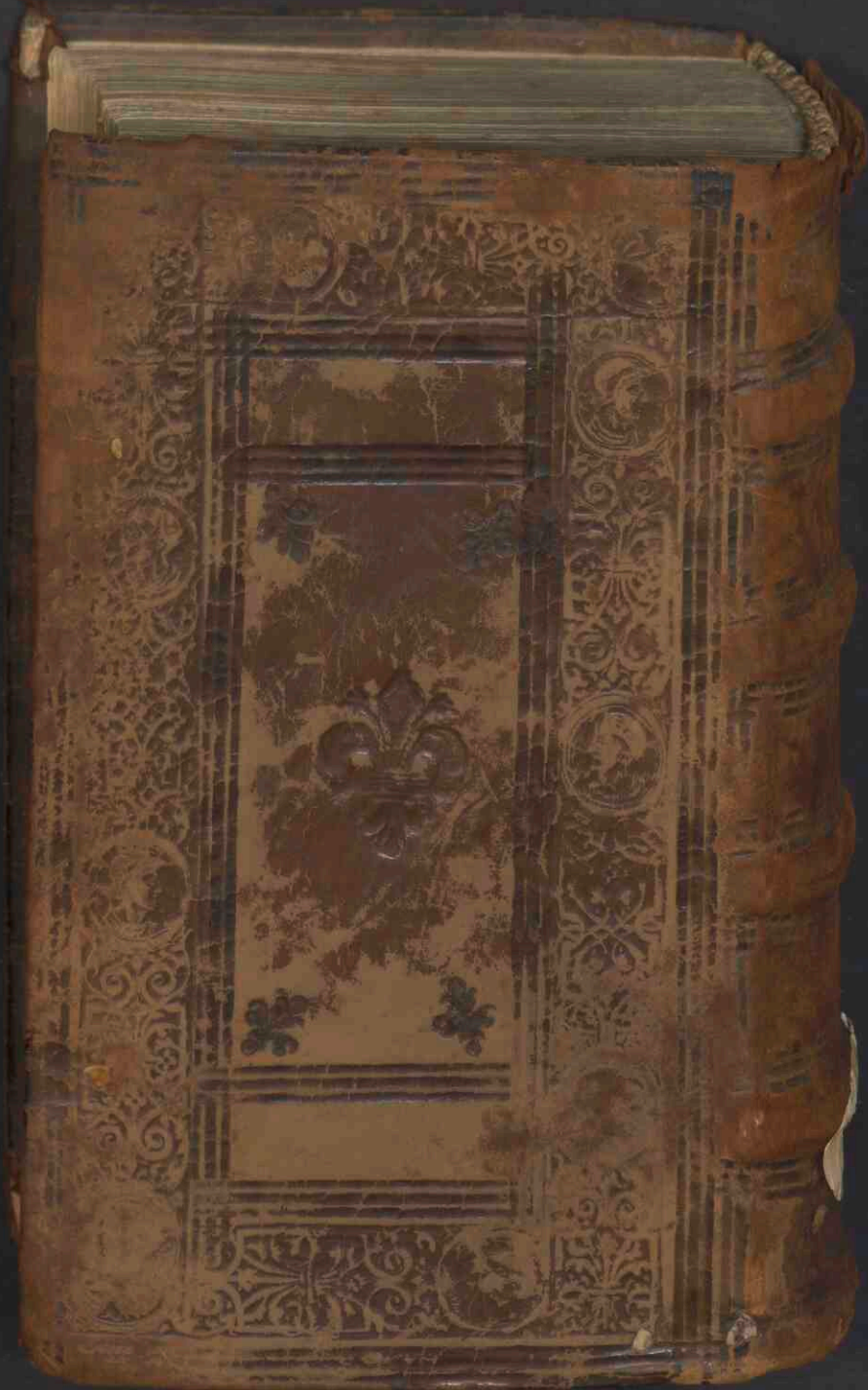

292

K

de gallia
miscunsg

Historia Gentium

Octavo n°. 863.

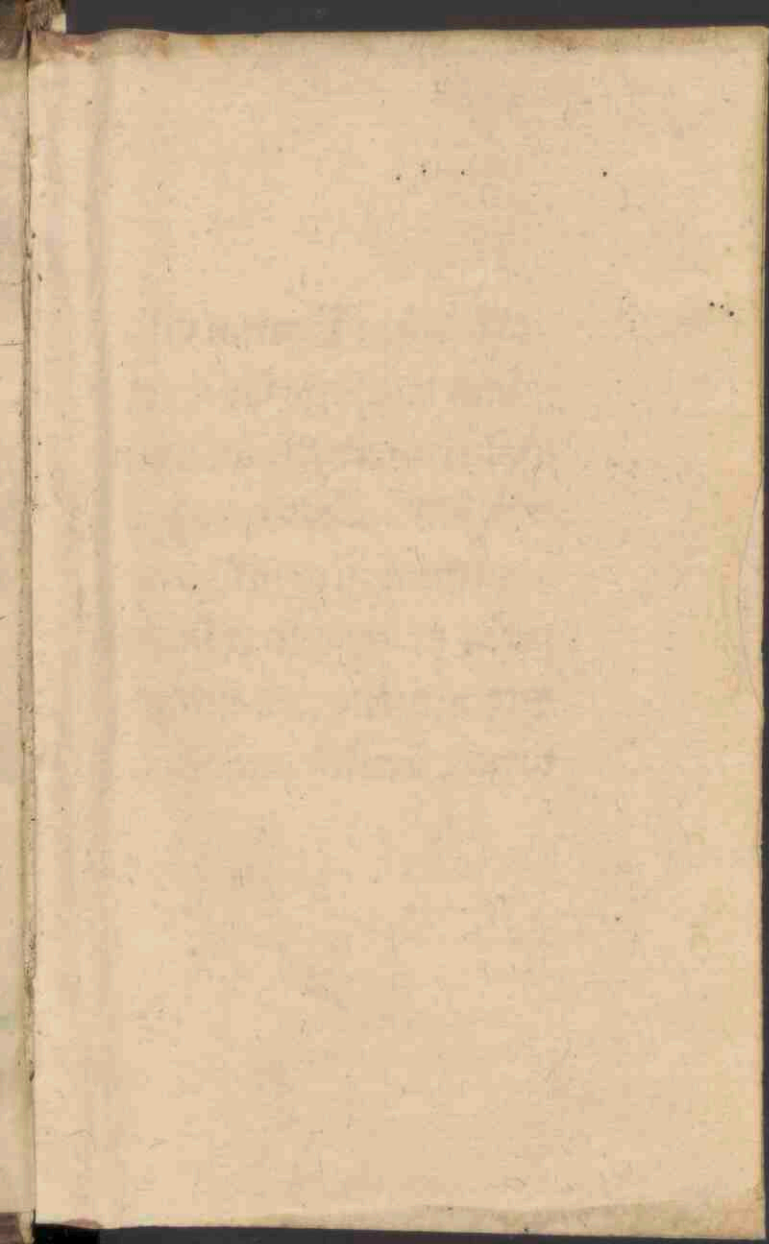
S. oct.

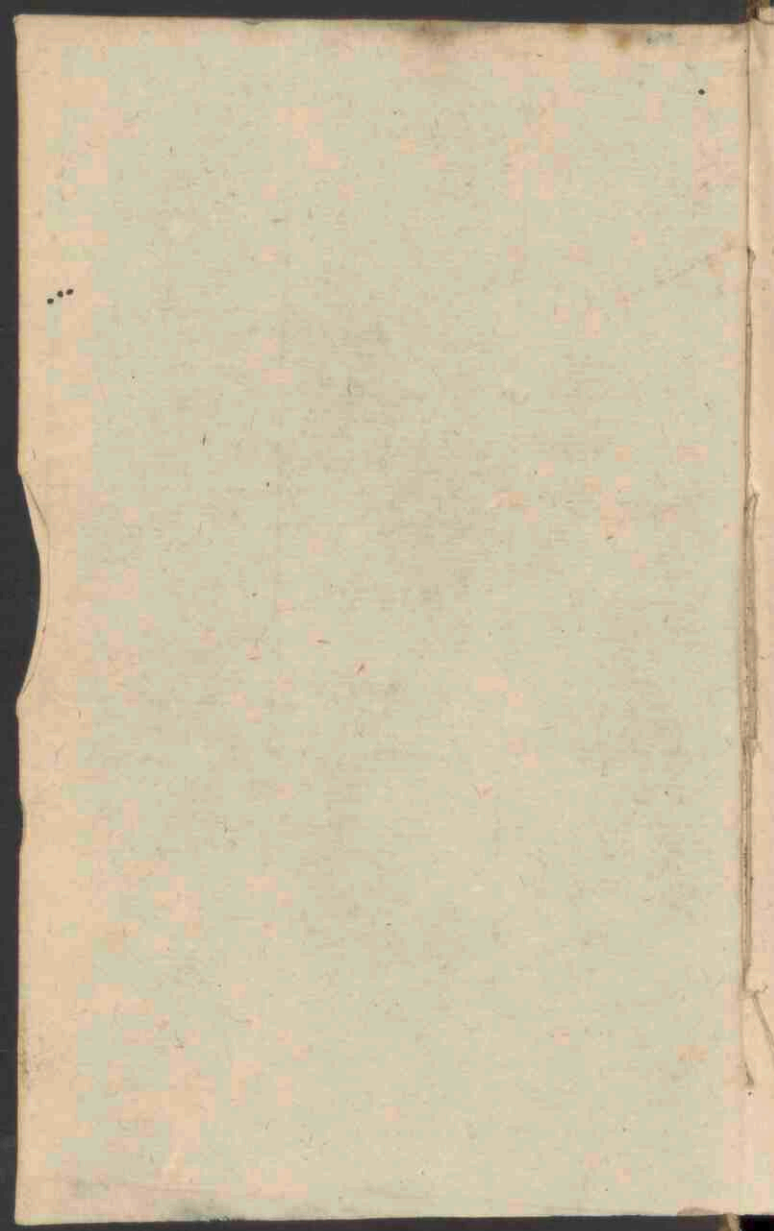
863

uge
um
um de
um
um
ale
fac
ho
sa
in
scō
omo
ciam
plato

fieri... utus est p
metam ca
postolicam
ecclesiam. Confiteor unū
baptisma in remissionem
pccōz et expecto resurrecti
onē mortuoz. Et vitam
futuri seculi Amen.

Plape lca tmtas hac oblatioz
qua t offero in meoria passionis
resurrectionis ascensionis dñi nri
ihñ x' in hoze lca di gentiū
maie t broz apolloz tuoz
pet' t paul' t om' scoz q' ubi
placuerit ab m'no nri t com
quoz hodie festa celebrat' t
quoz no' t reliqe hic habetur
Et illis p'ficiat ad hoze nobis
aut t oib' fidelib' vms t defunz

1754

N 47. A.

De. 2431. 1

PIUM
CONSILIVM
SUPER PAPÆ SFON-
DRATI DICTI GREGORII
XIII MONITORIALIBUS UT
vocant Bullis, & Excommunicationis, atque
interdicti in Gallia Regem, Ecclesiam, & re-
gnum minis, è Francorum maiorum no-
strorum exemplis in rebus iis-
dem repetitum;

A TUSSANO BERCHETO
*Lingonensi è Gallico in Latinum ser-
monem conversum.*

Ex dono Bunge lvi

Pfal. 109.

*Maledicent ipsi, & tu, Iehova, benedices:
Insurgent, & pudore afficientur.*

FRANCOFURTI
Ex officina Typographica Mar-
tini Lechleri,

M D X C I.

COPIES

OF THE

STATUTES

IN PARLIAMENT

ASSEMBLED

IN THE

SEVENTH YEAR

OF HIS

MAYESTY

CHARLES

THE SECOND

BY

WILLIAM

STUBBS

ESQ.

PRINTED

BY

JOHN

WATSON

AT

THE

PRINTING

HENRICO IIII CHRIS-
TIANISSIMO GALLORVM
ET NAVARRORVM REGI
Tull. Berchetus S. D.

VI rei veritate ac justitia,
& firmis utriusque propu-
ntanda fundamentis nitun-
gur, HENRICE Christia-
nissime, illi nec lucem, nec
forum, nec iudicem, nec disputationem refu-
giunt: sed in caussa sua defensione recta via,
ratione nimirum, jure & modestia progre-
diuntur, ut prater victoriam, quam meri-
to sperant, moderationis etiam laudem con-
sequantur. Contra, quibus iniusta caussa
est, nec verisimilis ulla illius quo jure qua-
que iniuria defendenda facultas, ii pro ar-
gumentis & exemplis optimis, quibus defi-
ciuntur, contumelias, vim & violentiam
non iniuste tantum, sed proterve etiam se-
penumero adhibent, iniustitia simul & pe-
tulantia insignes. Ita nimirum, exempli
caussa, in scholis (ut à minimis ad maxima
sensim progrediar) usu venire videmus, ubi,

qui vel ingenii exercendi ostentādique, vel
 veritatis illustrandæ gratia disputant, nec
 habent unde quod volunt efficiant, ad cla-
 mores, ad rixas, ad pugnos & pugnam ve-
 niunt: fit q̄, ut, qui insana vociferatione, pe-
 tulantiq̄, contentione vicerint, iudice vul-
 go, quod ea miratur & probat, eruditiores
 habeantur. In foro idem dicendum: Ut
 enim eruditus & justæ causæ vindex pa-
 tronus graviter & modeste causam agit:
 sic ineptus rabula & veritate & ratione de-
 stitutus, injuriis complet forum, ridiculis
 tergiversationibus causam eludit, clientem
 frustratur, furiosis clamoribus auditorum
 aures obtundit, iudicum etiam animos ene-
 cat: qui tamen coronæ plerumque imperitæ
 opinione, benè dicendi palmam refert. In
 templo etiam, qui Spartā quam nacti sunt,
 dignè ornare, & susceptam probandæ atque
 illustrandæ veritatis provinciam, muneris
 sui functioni auditorumq̄, expectationi cō-
 venienter, tueri non possunt, quia nulla ve-
 ritate nituntur, pro frugibus obtrudunt fa-
 melico populo siliquas, pro luce tenebras of-
 fundunt, pectus præ dolore aut furore po-
 tius tundunt, pulpitem feriunt, vociferan-
 tur,

tur, in veritatis assertores contumelias despumant, fulmina contorquent, eosque ad fasces & secures, ad ignes & seivissimos quosque cruciatus damnant. At veri piig, Ecclesiastæ, etsi vitia & errores paulo acrius reprehendant, modestia tamen fines nõ excedunt, veritatem, quam profitentur & tenent, docere contenti. Siquid autem occurrat, quod in questionem jure vocari possit, in campum lubenter descendunt, disputationis eruditæ & modestæ certamen nec declinant nec detrectant: sed pedem amicè conferunt, loca locis, argumenta argumentis, exempla exemplis, tempora tēporibus, personas personis opponunt: unde controversiã utring, diligenter excussa & disceptatã, veritas elucescit & confirmatur, quã postea ad Dei gloriam & publicam salutem stetur. Ne te õ magnanime Rex, tam multis magnisq, rebus iam intentum & omnino affixum pluribus morer, in tua perduellinã causa hoc ipsum perspicere potest. Illi enim, ut ab iis dicendi initium faciam, & in te mox desinã, injustissimam regni alienationem, conflata iam dudum omnium ordinum conjuratione, per fidem moliuntur: ac ne, quod palam (bo-

norum quidem omnium iudicio) nefarium
 & impium est, id nulla causa freti aggredi
 videantur, religionis nomen conjurationi
 suæ obtendunt: speciosum sanè prætextum,
 quo plerique delusi & pene dicam fascinati,
 sceleratâ hanc cum perduellibus istis ever-
 tendi regni societatem ineuntes, vivi vi-
 dentesq; pereunt. Hæc illorû causa est. Quo
 tandem modo eam defendunt? armis, in-
 cendiis, rapinis, cadibus, venenis, merce-
 nariis, homicidiis, sacrilegiis, dum nec sa-
 cris rebus (quarum vindices videri volunt)
 nec profanis, nec sexui, nec ætati, nec perso-
 nis, nec dignitati, nec tuæ etiam, quam re-
 vereri & colere imprimis debuerunt, maje-
 stati parcunt, non tuo tantum regno (cujus
 maximam partem occupatam tenent) inhi-
 antes, sed tuæ etiam insidiantes salutis. Sat-
 tem si in sua causa propugnanda paulo mo-
 deratius & humanius, ut patria religionis-
 que studiosi aliquantulum viderentur, se ge-
 rerent. At eâne est recta & legitima reli-
 gionis propugnanda, & hæreseos, cujus tuâ
 Majestatem falso insimulant, sananda &
 extirpanda via? Ad has etiam tam multas
 injurias accedunt Papæ Romani Bullæ, &

contor-

contorta in te tuosq; omnes fulmina, quibus
 tég; vulgo rerum imperito odiosum & exe-
 crandum reddere, tuosq; tibi addictissimos
 cives à tua, si possint, salutis & dignitatis
 propugnatione avocare tentant. At, ô Chri-
 stianis. & potētis. Rex, & tua caussa iustif-
 sima est, & sancta legitimag; illius defendē-
 da ratio. Regni enim successio in nullam jam
 cōtroversiam dubitationēq; vocatur. At de
 religione, inquit, agitur: Verum religio
 non armis, sed argumentis dyjudicanda est:
 non per duellione, sed sacra scriptura vindic-
 anda: non impio bello, sed pio concilio illu-
 stranda & comprobanda est. Rationi autē,
 scripturae sacrae, concilio iam pridem te cru-
 diendum offers, iisq; libenter cessurum &
 regiē & sanctē asseris: ut gravissimis scri-
 ptis saepe testificatus es, & praecipue Decla-
 rationibus aliquot (fidelissimis tui candori-
 ris, ingenii, consilii & propositi testibus)
 quas ideo nō ita pridem Latinas feci, ut non
 Gallis tantum, sed aliis etiam omnibus, ad
 quas ea pervenirent, caussa tua veritas &
 aequitas patefieret. Praeterea cum vir qui-
 dam pius & eruditus, idemq; tui observan-
 tissimus edito lingua vernacula libro erudi-

*tè causſam tuam confirmasset, & omnia, quæ
 contrà objiciuntur, verè ac perspicuè refu-
 tasset: illū ego eadem ratione motus, in La-
 tinum etiam sermonem converti, unde cæ-
 teræ nationes abundè discerent, quàm justa
 tua causſa esset, & quàm injusta horum bel-
 lorum occasio, ut re tota penitus comperta,
 ad justissimam tui defensionem unà tecum
 suscipiendam excitarentur. Cùm enim cõ-
 jurati isti nec rei veritate, nec justitia, nec
 pietate, nec consiliis, nec æquisimis à te pro-
 positis conditionibus à nefario suo cõsilio ab-
 strahi possint, sed injustis armis regnum tuū
 magis ac magis usurpare, & ad Hispanum
 transferre pergant, atque in eare modis, ar-
 tibus, machinisq; omnibus enitantur: AE-
 quum est profectò atque ad eò necesse, pie-
 tissime Rex patriæq; amantissime, ut, si &
 tua, & tuorum, totiusq; regni salutis consul-
 tum velis, justam causſam justis rationibus
 necessariisq; armis propugnes, regnum tuum
 è luporum istorum faucibus eripias, bonos
 tam indigna & atrocia tecum passos recrees,
 eos patriæ, iisq; patriam restituas: atq; pie-
 tatem & justitiam (quò tua consilia & ar-
 ma omnino spectant) conjuratorum persi-
 dia &*

dia & pertinacia afflictas ac profligatas eri-
 gas & stabilias, pacemq; solidam, quantum
 in te erit, constituas. Ast restat unus non
 tibi quidem, qui meliora & sapius & sentis,
 sed tuis tum Gallis, tum externis etiam ali-
 quot, veteris historiae & cognitionis rerum
 non satis peritis, à Sfondrato nuper injectus
 scrupulus, unde fortasse aliqua causse tuæ
 minùs constanter ab illis propugnandæ oc-
 casio nasci possit. Verum huic quoq; malo ab
 eodem superioris libri auctore, præsens hoc
 pio simul & erudito libello remedium adfer-
 tur, quo bullarum istarum vanitas osten-
 ditur, infirmiorū animi adversus hos ina-
 nes metus confirmantur, atque ad causam
 tuam alacriter fortiterq; defendendam tum
 optimis, tum verissimis exemplis edocti ex-
 citantur. Libri hujus probè intellectu utili-
 tas & necessitas, tum piorum tuig; aman-
 tissimorum virorum, qui de eo Latine ver-
 tendo mecum egerunt, consilium & aucto-
 ritas: denique (quod dicere primò debui)
 summa mea erga tuam Majestatem obser-
 vantia, illique obsequendi & patriæ pro mea
 parte consulendi voluntas huc me adduxe-
 runt, ut eum etiam in Latinum sermonem

converterem: unde Germania quidem to-
 ta, Anglia, Scotia, Helvetiorum gens in fi-
 de, in sancta hac societate, in proposito susce-
 ptoque nostri defendendi consilio perma-
 neant: magna verò Italia pars, & Hispa-
 nia tota hujus regis & regni, immo Chri-
 sti & religionis vera hostes, aut sapere discat,
 aut quod nobis exitium machinantur, sibi
 ipsis certò impendere sciant. Tu verò, rex
 Christianissime, optima conscientia, causse
 equitate, bonorū omnium precibus, fortis-
 simorum populorum tum Gallorum tum ex-
 ternorum presidis, sed Dei imprimis, cujus
 & causse (non tua tantum) & nomen &
 cultus hic aguntur, bonitate & misericordia,
 justitiæque nixus, ridiculis istis Bullis, &
 infestis hostium armis contemptis, fortiter,
 ut facis, in hanc causam incumbere: nec prius
 à justissima tui, regni que defensione piè &
 necessario à te suscepta desiste, quam hac to-
 ta conjuratione, cōjuratisque omnibus fun-
 ditus extinctis, Deo suus honos, Ecclesiæ
 sua dignitas, Galliæ sua libertas per te tuo-
 rum votorum compotem factum restitua-
 tur & constet. Quod Deus Opt. Max. quo
 tu præcipue uno & niteris & confidis, faxit,
 ac vi-

ac vitam tibi tuisque omnibus longissimam
& felicissimam largiatur. Vale ô Rex Chri-
stianissime, atque hunc (quem mihi unum
vendico) vertendi alieni operis laborem à
me tua gratia susceptum, tuaque etiam Ma-
jestati dicatum, summissequè oblatum pro
tuo singulari candore, & verè regia huma-
nitate, serena fronte accipe. Sedani è Mu-
seo nostro 2 Augusti 1591.

Tuss. Berchetus pio & candi-
do Lectori S.

MIRANTUR hodie multi quónam malo genio, quóve fato nostro bella hæc civilia aut nata sint, aut alantur tandiu, & magis in dies augeatur, itaque propagentur & confirmentur, ut nullis quæcunque opponantur, nec opibus, nec viribus, nec rationibus, nec machinis labefactari, percelli, interiréque omnino possint. Non abs re quidem id mirantur, & dolent etiam, ob rei, quæ tam multa secum mala invehat, & pietati iustitiæque interitum minetur, diuturnitatem & magnitudinem. Verùm si admiratores illi, & animorum nostrorum pravitatem, & corruptelam morum, & vitæ labem, ac gravissimam, quibus ea tota scætet ac sordet, vulnera sibi ob oculos ponant, & quod proximum est, in tot ac tantis, quibus laboramus, morbis nullam ferè sanitatis speciem & spem reliquam esse considerent, non amplius mirabuntur: sed dolebunt nihilominus, quòd de morbis nostris curandis nullo modo nec cogitemus, nec laboremus. Vitia hæc sunt, ut uno verbo dicam, & scelera, bellorum & calamitatum fons & caput: quibus nisi extirpatis, nullus miseriarum finis sperandus videtur. Non persequar omnia,

omnia, quia & infinita sunt & alibi ab aliis explicata satis, sed majori quidem illorum, qui sapienter ea disseruerunt, & nos ad meliora erudierunt, laude, quam nostra, qui nec ullis præceptis moniti sapere, nec ullis malis affecti resipiscere possumus, utilitate. Et quid pluribus commemorandis tempus teram, cum, si avaritiam & ambitionem teterrimas animorum pestes, unâ bellorum causam esse dixero, complexus omnia fuisse videar? Hic unus malus genius est, qui nos tandiu vexat: hoc ipsum est illud factum, quod & privatis rebus detrimentum, & publicis exitium adfert. Infestus ille est morbus, qui pietati & justitiæ, qui Gallie nostræ, qui Ecclesie universæ extremam, si quâ possit, perniciem machinatur. Quis enim jam tanta aut cecitate, aut stupore, aut perversitate est, qui non videat, non sentiat & fateatur impiæ istius & perfide conjurationis causam unicam esse ambitionem, & hujus comitem avaritiam? excipio conjuratos ipsos, qui speciosum religionis (cujus se vindices profitentur) nomen nobis obtulerunt, & eâ se unâ permoveri ad capeendum hoc bellum dicunt, ut ea in antiquam scilicet dignitatem suam restituantur. At eos ipsos potius testor, si modò conscientia convicti, quod sentiunt, aperie eloquiverint, annon religionem evertant potius quam stabiliant: annon Ecclesiam expugnent potius quam propugnent: annon majorem usurpandi regni, quam vindicanda pietatis curam gerant: annon majorem Hispani, quam Christi rationem ha-

beant: annon deniq, magis de privata re augenda, quam de publica aut ornanda aut amplificanda laborent? De iis etiam ipsis, si modo quid sapiunt, quero, an ea, quam ineunt, vera & legitima sit restituenda, si collapsa est, religionis via & ratio? Certè priscos pietatis tum fundanda & edificanda auctores, Deum, Prophetas, Christum, Apostolos, & alios pios Doctores: tum ejusdem confirmanda adjutores, ut Imperatores, Reges, Principes, ipsaque Respublicas, & populos si consulunt & audiunt, longè aliam viam inibunt, longè aliam rationem sequentur. Sed (ut non minus verè quam festivè dicitur) *Emelicus venter auribus caret: vasana illa & habendi & dominandi fames nihil audit, donec plenè satiata fuerit, si plenè tamen unquam satiari potest: qua contra quò plura absorbit, eò plura appetere, & gazas gazis, regnaque regnis cumulare & solet & gaudet.* Sed mittamus jam conjuratorum sordes ac perfidiam: & ad nos ipsos, qui puriores videri volumus & fideliores haberi, jamjam veniamus. Ingeniè fateamur necesse est nos hujus culpe, vel gravissimi potius sceleris conscios & socios esse, qui nascens hujus impia conjurationis monstrum non oppressimus, & jam natum, ne adolesceret, non extinximus: immo illi cum nascenti (ea fuit nostra secordia) prestò fuimus, tum qua nostra aut perversitas, aut inertia, aut perfidia fuit, natum aluimus, & eò usque eveximus, ut jam nec opprimi, nec extinguì posse videatur.

Alii

AD LECTOREM. 15

Alii enim de rei exitu dubii, medii & securi
 desident: alii pecunia corrupti in propriam
 perniciem ruunt: alii honoribus inhiantes pa-
 triam produnt, & libertatem servitute, Hispan-
 num crudelissimum superbissimumque tyran-
 num, Gallo humanissimo & moderatissimo re-
 ge commutant: pietatis, libertatis, fidei, in pa-
 triam & suos, seque adeo ipsos amoris & officii,
 natura denique totius obliti, neque solum, sed
 hostes potius, vexatores, & afflictores infestissimi.
 Hac igitur tanta malorum gravitatis & diutur-
 nitatis causa breviter explicata esto. Neque
 enim mihi declamatio ad haec dilatanda institu-
 ta est, sed praefatio, qua brevitate contenta, contra-
 ctio rem me esse jubet, quam & rei natura, & mea
 consuetudinis atque instituti ratio ferant. Hu-
 jusce tamen diuturnitatis causam alteram si po-
 stulas, hanc verè subjiciam: Nempe Hispanum
 regem, atque Romanum Pontificem, illius, de
 qua diximus, ambitionis & avaritiae ministros
 & instrumenta praecipua, vel potius artifices &
 architectos summos: quorum ille suis nummis,
 hic suis Bullis, uterque seditione, dolis, scelere,
 atque libidine, & ira quidvis permiscet, captat,
 corrumpit, rapit, perdit, donec & omnes & om-
 nia suae tyrannidi subjecerit, & ita quidem
 affligerit ac prostraverit, ut nulla unquam ra-
 tione ne exurgere quidem, nedum consistere
 possimus. Mirum tamen istud & perquam
 deplorandum, quod nos in tanta & injuria
 indignitate, & mali gravitate, pristinae virtutis

Et libertatis immemores, Marranis istis Et mercenariis Marranorum satellitibus Et mancipiis Sabaudis, Lotharingis, Et Guisus nostras opes, vires, Et animos tam frigide Et lente opponamus. Turpissimum hoc quoque Et pene ridiculum, quod nescio quos Caprarios Et Sfondratos Bullis, hoc est meris nugis (quibus ne pueri quidem hodie moventur) armatos sic reformidemus: quos potius Majorum nostrorum exemplo ridere, persequi Et multare decuit. Sed Hispanum fraudibus, insidiis, tyrannide, Et nummis, quam gladiis, virtute Et viribus validiorem ac formidabiliorem jam omittamus: redeamus ad Romanos pontifices rerum omnium Dominos, qui nec Christi nomine, nec religionis causa moti, sed unam tantum avaritia Et ambitione, atque eorum a quibus spernuntur, Et de ea, quam sibi immerito arrogat, dignitate deturbantur, ulciscendorum cupiditate abrepti, has nobis turbas faciunt, has tragedias excitant, has bellorum civilium faces accendunt, ut soli sine controversia dominantur, Et nos suis artibus, si consequi id possint, ad Barbariam Et ignorantiam reductos, suis Bullis Et excommunicationibus Panico metu terreant, Et ita suis pedibus subjiciant, ut ne hiscere quidem audeamus. Notum est omnibus, quomodo Germanos Imperatores quondam habuerint, donec pristinae virtutis memores se tandem collegerunt, Et pontificiis istis Bullis forti animo restiterunt. Quid de Gallis nostris dicam? sed tu res ex Annalibus nostris satis cognita, tum proposita

mibi

mihi breuitas decòri me monent, atque admul-
 ta, qua ex hoc libello & aliis nuper editis peti de-
 bent, pratermittenda hortantur: ut quod præ-
 sentis instituti magis proprium esse, & ad libri
 argumentum pertinere videtur, id maximè at-
 tingam. Non igitur repetam Bonifacios, Bene-
 dictos, Julios, Gregorios, & ceteros ejusdem furo-
 ris ambitionis & tyrannidis Pontifices: sed de
 Sixto tantummodo agam. Deum immortalem!
 quo in regem nostrum & Henricum III, quem
 suis cõsiliis trucidandum curavit, furore est de-
 bacchatus? quo animi impetu correptus in utrũ-
 que se viit? At Dei, qui ejus tela retudit, bonita-
 te inanes fuerunt illius conatus, & bruta omnino
 fulmina. Verum enim vero dum animo suo mo-
 rem gerit, dum Hispani libidini seruit, dum Ec-
 clesia Romane dignitatem & sacre sedis autori-
 tatem tuetur, pius esse pontifex, & verus Petri
 successor predicatur: Immortalitate etiam &
 Divorum consortio dignus putatur. At Urba-
 nus illius successor ingenio longè dissimili prædi-
 tus, & ad pacem quam ad bellũ propensior, quia
 minus anatura ad furiosa Sixti cõsilia exequenda
 comparatus & aptus esse videbatur, cum paucos
 tantum dies in sede Pontificia moratus esset, à cõ-
 juratis, quorum causam nec probabat nec pro-
 movere curabat, è medio sublatus est. Sfon-
 dratus in Papatum illi successit, qui ne in Urba-
 ni vicem succederet, & ne Hispani & Hispana
 factiois expectationem falleret, atrocissima &
 gravissima queque in Gallia regem regnumque

ipsum machinari, & quidquid auctoritatis ad
 potentiae sui decessores sibi usurparunt, ad utrius-
 que perniciem & everisionem conferre decrevit.
 In Gallia, Nobilitas, & reliqui fideles Galli sese
 erga regem suum optimè Dei beneficio anima-
 tos esse ostendunt: unde conjurati & familia re-
 gia interitum, & Gallici regni ad Hispanum
 abalienationem, quam jamdudum cogitant &
 moliantur, se posse unquam assequi desperant:
 Nullum vero praesentius efficaciusq; remedium
 esse uspiam putarunt, quam si Papa veterem il-
 lum & rubiginosum gladium, quo majores ipsius
 instructi cum Germaniae principibus & aliis bella
 gesserunt, expromeret: atq; sua tonitrua & fulmi-
 na maximo cum sonitu & fragore ubique audi-
 enda ad terrendos hominum animos, & aliquem
 religionis scrupulum iis injiciendum, contor-
 queret: quo percussi & perturbati, singularem
 suam, omnia quae à Deo mandantur officia regi
 ac regno praestandi voluntatem (quam haecenus
 perpetuam & constantem habuerunt) immu-
 tarent, planèque abjicerent. Sfondratus pracla-
 rum illud Hispani & Galliae conjuratorum con-
 siliium sequutus, à novissimis Martii Calen-
 dis duas Monitorias Bullas stylo Papali a se
 compositas Rhemos per Marcilium Landria-
 num Referendarium suum hoc maxime consilio
 & animo misit, ut eas per totam postea Galliam
 dispergeret, qua veneno suo magis ac magis im-
 buta, conjurationem vehementius confirma-
 ret. Exiis altera ad Nobilitatem & reliquum
 popu-

populum, Altera ad Ecclesiasticos & ad Cardinales maximè, qui stant cum rege, mittitur. *Queris, lector, ad quem finem? Dicam hic paucis, quod fusiùs postea auctor proponet ac refutabit. Papa unica religionis specie, & hereseos (quam impudentissimè conjurati per calumniam & maliciam confingunt, suaque in regem perfidia falsissimè pretextunt) crimine ductus, nulla omnino nec regii juris, quod nullo pacto convelli potest, nec divini mandati, quod nominatim de obedientia regibus & principibus exhibenda sancitum est, ratione habita, tum hos tum illos admonet, immo & imperat, ut à rege si non jam defecerint, quamprimum deficiant, atque ad alium recipiendum colendumque se comparent. Quem (inquies) regem nobis constituere in animo habet? Hispanum, inquam, cui totus hic desudatur labor, ad cujus sitim non prorsus quidem sedandam (unus enim Hispano regi non sufficit orbis) sed nonnihil restinguendam hæc tota conjuratio conflata est: hæc arma, hi exercitus, hæc faces spectant. Vide quam verè Sfondratus CHRISTUM spiret, PETRUM referat, utriusque modestiam sapiat, & imitetur: qui non contentus hæc nefarie monuisse, militariter etiam vel tyrannicè potius comminatur, nisi certo & à se prescripto tempore imperanti sibi pareatur, eos omnes execraturum, atque ad tartara ipsa detrusurum, Ecclesiasticis sacerdotia sua erepturum, denique*

rerum omnium sacrarum communione & usu
 iis omnibus interdicturum. Sani quidem homi-
 nes Sfondratum ut insanum & furiosum me-
 ritò ridebunt, qui talia præter fas & ius omne au-
 deat: At ceteri, uique ab nimium multi, qui,
 quam inania hæc Papparum fulmina sint, quam
 parvi ea veteres Galli fecerint, quamque uana
 sit tanta ista, quam nobis ostentant, potestas &
 auctoritas, non satis intelligunt: ut ne animo con-
 sternati & regi, & regno, & sibi ipsis desint, hæc
 brutas uanasque minas libri hujus auctor eru-
 dito sanè & pio scripto eludit, atque tum gravis-
 simis rationibus è sacra maxime scriptura peti-
 tis, tum Regum exemplis, tum Senatuû & Aca-
 demiarum Decretis ex Gallica historia deprom-
 ptis, nefarios istos Sfondrati ceterorumque ejus-
 modi conatus accuratissimè retundit: ac docet,
 quantum hæc Papa mandata cum Dei, cujus se
 vicarium mentitur, pugnent, quam impuden-
 ter etiam & falso conjurati, omni uero prætextu
 destituti, regem & hereticum, & Ecclesie ho-
 stem incusent. Hanc autem responsionem au-
 ctor Gallis primò ac propriè destinavit, in
 eorumque potissimum gratiam & usum Gallicè
 conscripsit, & ita quidem clarè & perspicuè, ut
 ab ignaris etiam facile intelligi possit. At ob rei,
 que in eo tractatur gravitatem, & eam que inde
 ad omnes manare potest, utilitatem, dignissi-
 mum opus esse judicavi, quod Latine lingua be-
 neficio ad externos etiam transferretur. Nam
 bellorum quidem civilium, quibus Gallia fla-
 grat,

grat, rumores ubique terrarum disseminati sunt.
 sed dubium non est, quin multi speciosas istas
 (quales à Catiliniis obtenduntur) conjura-
 tionis faciendae, statusque nostri perturbandi
 causas ignorent: quibus persanè gratum futu-
 rum esse puto, si eas verè, ut hic edisseruntur, &
 planè intelligant, & certius de iis sermonem inter
 se conferant, atq; miseris nostris vehementius cõ-
 moti si non opibus & viribus, certè precibus nos
 juvent. At hoc me ad hunc vertendi laborem
 multò magis impulit, quòd principũ & Rerum-
 publ. omnium christianarum causa cum nostra
 simul agatur. Gallia enim à conjuratis bello im-
 pio & miserando prima appetitur. Illic Papa ci-
 ves adversus regem concitat, alios etiam a suis
 consiliis non valdè alienos & ad rebellionem cõ-
 firmandam satis propensos fulminibus territat,
 quò facta publici status mutatione, regnũ Galli-
 cum in Hispani regis ditionem & potestatem re-
 digat. Quòd quidem si (ut jamdudum machi-
 natur) hoc modo assequatur, viam ad cetera im-
 peria sibi eadem ratione subjicienda patefactam
 & perfacilem esse putat. Opera verò est pretium
 ea ad re principes & Respublicas certiores fieri, ut
 sibi suisq; rationibus diligenter consulant, & ex
 nostris calamitatibus, quòd sibi ex usu futurum
 sit, periculum (ut ille monet) faciant. Cumq; Deo
 suppliciũ, ulciscendi sui causa, de nobis sumpturo
 visum ita decretumq; fuerit, ut funesta hac fax
 in mediis regni nostri visceribus primũ accen-
 datur: est principum omnium, si bene secum agi

velint, munus, ad hoc restinguendum, quo Gal-
 licum regnum miserè deflagrat, incendiū, prius-
 quam eius scintillas in sua ipsorum tecta immitti
 videant, nobis succurrere, presentemq; opem fer-
 re. Neminē certē tanta ingenii tarditate ac stu-
 pore, tanta etiam iudicii debilitate esse puto, qui
 nesciat, quanta sit Hispanorum ambitio, ac do-
 minandi libido: quique aperit non videat eam
 esse unam illorum mentē, eoque tantum illorum
 cogitationes & consilia spectare, ut Catholici re-
 ges ubiq; terrarum evadant. Germania, Anglia,
 & alie satis multe ditioes id jã experte fuerunt.
 Illi autem, quò facilis optata consequantur, Pa-
 pas ad nutum, arbitriumq; suum fingunt, para-
 tosq; habent, necnon eorū Bullas & fulmina (ef-
 ficacissimas ad supersticiosum & imperitū vul-
 gus contra Principes religionis nomine concitan-
 dum machinas) ut olim, sic & nunc totis viribus
 adhibent. Quod consilium si ex eorū animi sen-
 tentia in hoc regno successerit, hoc profecto exem-
 plum plures in eandem postea calamitate trahet,
 eritq; nō mediocri potestatis argumentū.
 Bulla, quas Papa Sfondratus ad nos dedit, un-
 cupantur Monitoria. Et verè quidē Monitoria
 sunt: quibus nimirum Principes omnes admonē-
 tur ut toto pectore de suis rebus cogitent, atq; su-
 riosa ista execrandorum perduellium, qui omni
 studio & conatu ad regnorum & Principatuum
 everisionem perniciemq; incumbunt, consilia se-
 riorē & sedulo animadvertant, quò a comparatis
 per eos insidiis, certissimāq; ruina præcavere sibi
 possint,

possint. Ego verò prapotentem illum Deum imperiorum auctorem ac propugnatorem omnibus precibus obsecro, ut hoc regnum ceterosq; principatus ac Respublicas salvas & incolumes conseruet, ac pro summa, qua valet, potentia, Paparum & conjuratorum furores coerceat, ut antiqua illa & salutari Christiane Ecclesie tranquillitate restituta, Pietas & Justitia, qua ab his bellis oppressa & extincta omnino jacent, ad ejus nominis gloriam felicissimè ubiq; locorū denuò excitentur & vigeant. Atq; hæc pro libri quidem mole, qua non valde magna est, & præfationis etiam (cujus, ut ille sapienter præcipit, evitanda est immodica longitudo, ne in caput excrevisse videatur) ratione, nimis fortasse multa: sed pro argumenti quod præsens calamitas suppeditat ubertate & copia, nimis certè pauca dicta sunt. Verum & decòri & meæ quoque imbecillitatis ratio habenda fuit, & nimia illa, qua sum antea in eodem ferè argumento usus, reprimenda luxuries. Hoc autem, candide lector, qualecunque est, æquo animo accipies, & si qua hic aut minus proprie & eleganter dicta, aut non satis continuè & venuste contexta (qualia esse multa fateor) te offendent, ea vel commode transferendi difficultati, vel argumenti generi, vel meæ potius imbecillitati tribues: atque huic in tuam gratiam suscepto labori, meòq; in publicam utilitatem studio gratularberis. E Museo nostro 4 Augusti 1591. Sedani,

DE DUPLICI DIPLO-
MATE PONTIFICIO, QUOD
BULLAM VOCANT, ORNATIS-
simi cuiusdam viri carmen.

T*V* qui bullato duplici ceu fulmine Francos
Insanus terres, nec te caelestia terrent
Fulmina, quae exitiū praesens tibi, Papa, minatur,
Ecquid agis? Furiae te agitant. Te perditte perdis,
Et proprio iugulas gladio, dum sana profanas,
Sacratasque tuum ad nutum vis claudier ades
Caelorum, ut portas. Petri est hoc clavibus uti
(Si placet id superis.) unde hac tua tāta potestas
Devotis divūm & regum interdicere sacra?
At quis cordatus te fulmineo ore boantem
Sfondratū iam ferre queat? quid tu nisi Bulla es,
Verè homo peccati? cum Bullis teque tuisque,
Atq; tuo (quis iā timeat?) cū fulmine, terras (tet.
Quo quatis, Altitonās detrusū ad Tartara mit-
Pro duplici ergo tuo Diploma hoc accipe simplex:
At duplo & maior te mox tua pœna sequetur.

Rarò antecedentem scelestum
Deseruit pœna pede claudio. Horat.

IN BULLAM GREGORII
SFONDRATI.

V*T* Pelago insurgit mox tempestate coorta
Bulla recens, tumidis & levis extat aquis:
Flucti-

Fluctibus illudit, plenoque audentior orbe
 Enatat, & variis disilit illa modis.
 Mox ruit & praeceps propenso ad littora fluctu,
 Confracta in spumas naufraga tota fluit.
 E spumis rursus tenneis vanescit in auras,
 Et qua demum orta est, deficit ipsa die.
 Hac tua sic nostris nuper Sfondrate superstat,
 Ingruit, insultat Bulla proterva malis.
 Huc illuc pavidum in vulgus diffusa pererrat
 More suo, atque animos concutit illa leves.
 Protinus at sacro correpta furore senatus,
 Devota est diris impia Bulla suis.
 Scissa minutatim, pedibus calcata, repente
 Omnibus haec Bulla est fabula facta locis.
 Fabula quinetiam in ventos peritura recessit,
 Sic bullas idem casus & ortus habet.
 Et tu haec Dive vocas tua fulmina? tu hisce mo-
 His cogi Francos in tua vota iubes? (peri
 Scilicet haec fortes metuent ludibria Franci,
 Subscribent monitis in sua damna tuis.
 Gallia quae toties hac plumbea tela retudit,
 Victrix de victas mox dabit ipsa manus.
 Ergo age Sfondrata cum Bulla, Bulla Gregori
 Cumque hac Bullarum pagina tota crepet.
 Sint procul à Francis Bulla leuitasq; timorque,
 Sit tua bullatis Bulla timenda tuis.

PIUM CONSILIUM
SUPER PAPÆ SFONDRATI
DICTI GREGORII DECIMI QUARTI

*Monitorialibus, ut vocant, Bullis, & Excommunicationis atque interdicti in Gallia regem, Ecclesiam, & regnum minis, è Francorum maiorum nostrorum exemplis in rebus
iisdem repetitum.*

U ANQUAM & tempus
& hostium actiones, ipso-
rum consilia ita patefe-
cerunt atque illustra-
runt, ut nullum iam arti-
ficium religionisque pretextus obstet,
quo minus aperte omnes videant illos
eò tantum spectare, ut hoc regnum ad
Hispanos transferant, nosque univer-
sos ad miserrimam servitutem redi-
gant: sperandumq; sit, novum istum
Pontificiarum Bullarum conatum ni-
hil maius quàm antea effecturum: Ego
tamen veris ac fidelibus Gallis operæ
me pretium facturū putavi, si eos hac
tantilla historiarum collectione non-
nihil

nihil iuwarem, maiorumq; nostrorum
exempla iis ante oculos proponerem,
ut super illis, qui de diro illo Papæ pro-
grammate habentur, sermonibus &
controversiis, eorum, qui à iusta causa
stant, fidem confirmem, & eos qui ab
ea defecerunt, officij sui admoneam.
Nostris huiusce regni status à mille &
ducentis annis ad hæc usque tempora
cum suavissima & singulari libertate
conseruatus est: neque id tamen sine
gravissimis offensionibus & iniuriis,
quibus alioqui firmissima quæq; & flo-
rētissima mundi imperia obnoxia sunt.
Hic verò nihil consultius cogitari, fie-
riq; utilius potest, quàm si attentè di-
spiciamus, quid patres nostri præstite-
rint, ut ab omnibus casibus & pericu-
lis, & iis maximè, quæ à Roma fatali &
infesta Galliæ hoste emanarēt, & unde
nobis per priscos illos Romanos pri-
mum seruitutis iugum impositum es-
set, se fartos tectosq; tuerentur: ut id,
quo nihil carius & antiquius habere
conuenit, eadem prudentia & confi-
lio, iisdemq; artibus & rationibus, qui-

bus nobis hætenus illud conseruarūt, retineamus. Verūm, nō omnibus historias, ex quibus perspicere hoc licet, videre contigit. Per multi interim procul dubio, (quidquid hostes sermonibus suis eructent) summo & sui in regē obsequij, &, cū suæ libertatis, tum Regiæ dignitatis ac splendoris propugnandi desiderio tenentur: qui tamen id ipsum multo alacrius procul dubio præstarent, si scrupuli quidam, qui, quū de Roma, de Papa & Religione agitur, eos adhuc malè habent, illis ex animo euellerentur. Alij, qui Urbes ab hostibus occupatas incolunt, ad sese coniuuratorum perfidia distractos, rursus in pristinam concordiam, consensionēq; reducidos diligētius multo incumbere, si prætextus iste, quo fascinati tandiu obtorpescunt, & quo eorū aures ab istis seditionum facibus, & regni proditoribus assiduè complentur, ex illorum animis eximeretur. In hoc ergo potissimum elaborare, & ad publicam hanc causam, ad quam defendendam optimi quique, patriæq; amantes viri,

viri, summo studio conspirarunt, pro virili parte aliquid etiam conferre volui. Res equidem tanti refert, ut nulla alia unquam antea magis. Agitur enim hoc ab aduersariis, ut summa & à regis auctoritate planè diversa, in hoc regno constituatur dominatio. Agitur hoc etiam, ut status mutatio fiat, quæ certè omnes regni partes secum trahat necesse est. Mortalis hominis mandatū, Dei mandato planè opponitur: unde nobis magnopere metuendū, nequid hīc offendamus, quod extremam regno perniciem adferat, nisi maturè nobis præcaveamus. Id sanè ad nostros omnium animos excitandos, & ad curam de libertate saluteq; nostra seriò habendam plurimùm valere debet. Quam quidem ad rem ut adjumenti aliquid hominibus nostris adferā, ego eorum, quæ in hoc aliquando regno in ejusmodi casibus cōtigerunt, historias lectoribus ante oculos fideliter cōstituiam, atq; edisseram quo se modo majores nostri gesserint, quum Papæ sua fulmina hoc consilio immiserunt,

ut nostris regibus, eorumq; potestati
subjectis sacrorum communione in-
terdicerent. Quoniã verò nobis hinc
constabit, priscos illos germanosque
Gallos ejusmodi consiliis nefariisque
molitionibus fortissimè semper resti-
tisse, atq; Papam ipsum, ipsiusq; Bullas
Romam amandasse, cùm tantã illius,
quam in se usurpare conabatur, tyran-
nidem ferre nõ possent: Secundo hu-
jus libelli capite rationes, quæ eos ad
id impulerunt, & quid nobis quoq; in
iis observandum sit, pertractabo. De-
niq; omnia ad eam rem, quæ hodie in
controversia & contentione versatur,
acommodabo & referam, doceboque,
ad id, quod Deus iubet, præstandum,
atq; ad regni decus & dignitatem unã
cum libertate nostra conservandam,
nullũ usquam præsentius præstantius-
que remedium dari posse, quàm si
eodem planè, quo illi, & ani-
mo & fide simus.

Historiarum quarundam, in quibus de Paparum Bullis & excommunicationibus agitur, Epitome.

BREVITATIS, quam mihi in hoc scripto proposui, ratio non fert, ut quidquid in veterum monumentis de Paparum adversus reges nostros regnumque nostrum contentionibus extat, id colligam: hoc mihi jam satis esse videtur, si ea de re tria, aut ad summum quatuor maximè insignia è multis exempla proponam. Quotiescunque enim hæc quæstio in controversiam vocari cœpit, toties & eodẽ prorsus modo disceptata fuit. Cum igitur Papæ principem ubique locum & auctoritatem tenere, atque principum & principatum, superiorumq; universè & cum summo jure in rebus humanis æquè ac divinis dominos esse in animum suum induxissent: tardius aliquanto in Gallicis regibus, quàm in Germanis Imperatoribus & aliis Monarchis conatus viresq; suas exprõpse-

runt. Nam ab initio regum nostrorū ope atq; opera in rem suam usi sunt, atque Pipinum, deinde Carolum magnum, eorumq; successores ad Principatum suum cōstituendum in Italiam arcessiverunt. Tunc verò summum in principes nostros honorem, summifionē & obsequium tum oratione, tū vultu gestūq; toto præ se ferebant. At enim postquam illis ita usi vel potius abusi fuissent, & omnibus aliis principibus atque ipsis adeò Germaniæ Imperatoribus formidolosos sese reddidissent, tunc eos, quibus suam omnem illam amplitudinem debebant, non modò non curarunt, sed ne meminissent quidem: quin potius militis, qui à rustico benignè acceptus lautèque tractatus, in illius ædibus & fortunis dominari tentat, more & exemplo sese omnino gesserunt. Primus autem, quem hīc cōmemorabo, illorū conatus adversus Philippum Augustum extitit: talisq; prorsus fuit, qualis in Chronicis extat, & ex Innocentii III, qui in hac tragœdia Papa erat, decretalibus
colli-

colligitur. Richardo Angliæ rege defuncto Joānes, Santerrus dictus, regnū occupavit, quod Arcturus Britāniæ dux jure hereditario suū esse contendebat, quod ex majore natu ortus esset. Et quidē contētio eò progressa est, ut ipso Arcturus eorū, quæ Angliæ reges feudi nomine ab imperio Gallico citra mare tenebant, possessionem vicissim occupare aggressus sit. Quod quidē Santerrus ille animadvertens, iurique suo diffidens, eum crudeliter interficiendum curavit. Arcturi autē propinqui Britanniaq; proceres cædis auctorem ad supplicium à Philippo Augusto deposcerunt, cuius & Joannes Santerrus & Arcturus beneficiarij, cujusque jurisdictioni, eorum feudorum, quæ in Regno Francico possidebant, nomine obnoxii erant; præsertim cū ea cædes in ipsius regis imperio patrata esset. Rex causæ cognitionem iudicijq; iis recusare nec potuit, nec debuit: itaque jure agi cœptum in Patriciorū Franciæ curia adversus Joannem, dieque illi dicta est, ad quam se ipse in ju-

dicio sifteret. Quod cum recusasset, auditis testibus, causâ tandem dirempta & ad extremû perducta, regio procuratore palam postulâte, reus ob desertos vadimonii dies damnatus, & suis prædiis ac ditione omni, cujus patronum & vindicem regē habebat, multatus est, iis omnibus fisco adiudicatis. Hoc decretum factû anno 1202. Rex ex eo decreto ducatus Aquitanix & Nortmannix, aliaq; ipsius Santerri clientelaria prædia in suam ditionem ac potestatem redegit: qua in re Deum sibi adversus multos, qui contrâ niterentur, valde propitium habuit. Hic, Joannes suis rebus ita se exutum, ac omni & jure & viribus, quibus tale Patriciorum decretum convelleret, destitutum videns, ad Papam, cujus fulmina & excommunicationes potentissimis quibusque Monarchis terrori tunc erant, confugiendum sibi putavit. Papa Innocentius III accuratè, ut debuit, quàm iusta illa causâ esset, necne, quantamq; nomini suo infamix notam inureret, si & parricidam illum rece-

receptaret, & legibus eriperet, expendere nihil quidquam pensi habuit: sed occasionem oblatam arripere, & in re suam convertere maluit. Joannes siquidem cum venerabatur, illius se clientem profitebatur, ex foedere tum suum illi regnum mancipabat, subditosque suos tributarios facturum, tum Angliam illi beneficiariam & feudatariam habiturum se pollicebatur. Magna verò hæc erat potestatis Pontificiæ amplificatio, qua ad Angliam & Hyberniam usque, Romani olim Imperii fines, ea protenderetur. Papa etiam vehementer lætabatur, datam hinc sibi occasionem esse, per quam & regem & regnum illius adoriretur. Sic enim, cum primum regi ediceret, ut quod in suam ditionem transtulerat, id Joanni redderet: atq; ad id sancendum, excommunicationis, quæ tantam vim adversus Imperatores ipsos jam habuerant, minas adderet, illum præ metu & sua in illam sedem observantia, imperio suo pariturum, indeque præclarum scilicet regum Galliaë & regni totius

tius sub Papparum potestate & auctoritate cōstituti, argumentum fore sperabat. Ergo Pontificia illa sanctitas Joannis causam tuendam suscipit, suosque ad regem legatos cum his mandatis mittit, ut arma quamprimum ponat, & quidquid ex decreti auctoritate usurpaverat, Joanni restituat: excōmunicationem, totiusque regni interdictionem comminatus, nisi morem imperanti sibi gereret. At prudens & cordatus rex ejusmodi comminationibus nihil territus, magnam sapientissimorum virorum, quos consuleret, multitudinem cōvocavit. Res ab iis tota executiunda ac definiēda in medium adducitur, atq; hinc quidem, quid, quantumq; officii Papæ deberetur, illinc vero quanti momenti decretum illud esset, quanta causæ æquitas, quæ denique regis auctoritas, maturè dispicitur. Ea re diligenter cōsiderata & perpensa, conjunctis animis & sententiis, datur tandem hoc regi cōsiliū, ut spre-
tis omnibus Papæ mandatis & minis, illi minimè obtemperet, atque ad fu-
turum

turum concilium provocet. dictū, factum. Papa verò ægerrimè omniū ferens se adeò sperni, principemq; tantæ audaciæ usquam reperiri, qui jugū suum, & sacræ sedi obsequium recusare auderet, furore pro suo more abreptus, literas, quæ etiam nunc exstant, ad Galliæ Clerum misit, speciosis quidem nominibus valde insignes, sed quæ verè ad eum contra Regem concitandum, populumq; seditio-nibus illius operâ & artibus distrahendū, atque à sua in regem fide & officio avertendum spectarent. Quid plura? omnium finitimorum principum, & Othonis Imperatoris maximè factionem ad se trahit, quacunque ratione sibi conciliat, & Galliæ regnum à se proscriptum ad prædam iis proponit. Illorum omnium copiis post paulo in unum coactis, regnum Gallicū in maximo sanè discrimine versabatur. Nihilominus tamen rex magno semper fortique animo fuit, omnesque & Pape & factiosorum furores, causæ suæ bonitate fretus, contempsit. Similiter

etiam Clerus, nobilitas, universusque populus, quidquid Papa in ipsis regni visceribus moliretur, à sua in regem fidelitate & obsequione minimùm quidem avocati unquam fuerunt. Non est tamen quòd quisquam hinc suspicetur regem non summa obedientia tum Episcopos tum reliquos sacrorum antistites persecutum fuisse, ut in Ysfambergâ prima sua conjuge, quam repudiaverat, satis id docuit: nam & admonitionibus erga se adhibitis paruit, & Ecclesiasticas censuras pertimuit. Verum simulatq; auctoritas illius peti cœpit, compertumq; est Papæ cogitationes & consilia eò pertinere, ut potestatem suam & imperia ad nostram usque Galliam, quemadmodum alibi fecerat, nō sine & regiæ amplitudinis, & regni dignitatis, & Ecclesiæ libertatis detrimento proferret: Tunc verò rex cum summo totius populi consensu, nefariis Papæ consiliis suam auctoritatē potentiamq; opposuit. Jam ad secundam alterius Philippi historiam veniamus.

PHILIPPUS cognominatus Pulcher, Philippo Augusto aliquot post annis successit. Eo regnate, Rome quidam Papa fuit, eorum omnium, qui in ea sede unquam fuerunt, versutissimus, ambitiosissimus, statuum ac publicæ quietis perturbator infestissimus, atque etiam furiosissimus. Ego autem de eo ita loquor, illius temporis scriptores, & eos maximè, qui Paparum vitas posteritati prodiderunt, sequutus. Bonifacius VIII ille ipse fuit. Ille verò dolore dirūpebatur, quòd potestatis & auctoritatis tantum, quantum appetebat, in Gallia non obtineret, atque hoc unum cis Alpes regnum Paparum ambitioni & tyrannidi resisteret. Ad id consequendum, contentioisque faciendum initium, ex suis intimis, quo maximè uno confidebat ac nitebatur, quendam, eumque arrogantem ac inquietum, & ad res novas spirantem adhibuit. Atque ut turbulentum istum cum majori dignitate & auctoritate in Gallia constitueret, Tolosanum Archiepiscopatum in duo membra secuit, novumque Episcopatum, quo illum ornaret,

Apameę, Gallię Narbonęsis urbe, creavit. Id factum regi nō admodū placuit. dissimulatū tamen fuit. Novus ille Episcopus, ut viā ad ea quę à Domino suo mandata habebat, perficienda sibi muniret, multa in vulgus de rege spargere ac disseminare cœpit, eaq; probrosa & contumeliosa, per quę odium illi conflaret, & de eo, qui meritò illi deferebatur, honore nō nihil delibaret: aperte palamq; dictitans, se nō in regis, sed in Papę imperio & potestate esse, ut cæteris Ecclesiasticis viris ad idem audendū exemplo esset. Historici ajunt ejusmodi sermones de industria ab Episcopo illo jactatos fuisse, ut populus adversus regem concitaretur. Ea verò tempora tunc difficillima erant: Nam ob maxima & diuturna, quę rex adversus Anglos sustinuerat, & adhuc sustinebat bella, populus gravissimo novorum tributorum onere premebatur, cogebatúrque rex alia atque alia illi subinde imponere: neq; solū, sed Ecclesiasticorum etiam fidem atq; opem implorare, & ab iis pecunias, belli sub-

li subsidia, flagitare. Cæterum, cum rex videret Apamensem illum Episcopum in se magis ac magis indignâ intolerandâque licentia insultare, novaq; subinde moliri, quibus regni statum in Pontificis sui gratiam labefactaret: postquam diutissimè tãtam insolentiam pertulit, iusto tandem dolore & rei indignitate permotus, comprehendi hominem & in vincula conjici iussit. Papa eo acto irritatus, multas magnasq; occasiones sibi ad ea quæ animo agitabat efficiunda opportunissimè datas esse tunc putavit. Primùm, populum Gallicum ob ingentia tributorum, quibus vexabatur, onera ad factiones & discidia facilè inclinaturum. Et revera magnis seditionibus & Lutetia & aliis aliquot in locis coortis, regii ministri aliquot trucidati tum fuerunt. Idq; pro certo habebatur (Historiæ sic produnt, atque ita in trium Ordinum cœtu propositum fuit) Papam ipsum suis consiliis & artibus hos motus concitasse, earumque cædium caput & auctore fuisse. Quod ad Cle-

rum attinet, existimabat Papa eum tanta sibi imponi tributa passurum nunquam, proindeque eum facile eum adducturum, ut à regis causa regni que defensione descisceret: non intelligens videlicet, aut potius intelligere nolens, id in Gallia non esse novum nec inauditum, præcipuè in Abbatiarum proven-
 tu, partem illius quandam in sumptus belli necessarios conferri, ut monachus
Lib. 5. c. 34 Aymonius in sua de rebus Gallorum gestis historia testatur. Attamen, ut hanc qualemcumque Cleri offensionem auget ac promoveret, ad hanc contentionem aggreditur & incumbit, de Cleri ab oneribus publicis immunitate decretum facit, atque regem, ut ab ejusmodi pecuniis exigendis absteat, admonet. De Apamensi autem Episcopo, facinus indignum clamitat, quasi rex, cujus iussu factiosus ille in carcere asservaretur, Ecclesie hostis & afflictor esset. Nec his contentus, aliud præterea artificium comminiscitur, quo sæpe Pontifices adversus reges nostros usi sunt, ut pia salutariaque eorum consilia
 impe-

impedirent, & eos apud suos in neglecta aut violata religionis suspicionem adducerent. Etenim regi præcipit, ut transmarinam in Saracenos expeditionem suscipiat: quanquam is alioqui de Saracenis reprimendis non valde laboraret, qui Venetiarum & Genuæ republicas, (paci tempore duo præcipua ac firmissima Christianorum ab oriente propugnacula) bello gravissimo inter se commisisset, eoque necessitatis adduxisset, ut Saracenos Ecclesiæ hostes suæ conditionis fines propagare sinerent. Quæ quidem omnia non aliò sanè pertinebant, quàm ut modis omnibus extremam & regi & regno ipsi perniciem compararet. Regem enim extra regni fines amandare, eique, ne pecunias ad bellum gerendum necessarias de suis exigeret, interdiceret, nihil profectò aliud erat, quàm regnum omni ad sui defensionem ope ac subsidio spoliare, & facillimam Anglis aliisque hostibus ad illud invadendum atque diripiendum, viam aperire. Rex itaque non ignorans, quantæ curæ & cõmendationi sibi esse

deberet regni à Deo suæ fidei concre-
diti conservatio: sciens præterea quid
sui sibi deberent, quæ sua etiam esset
auctoritas: statuit eorum, quæ à Papa
præscriberentur & præciperentur, ni-
hil planè sibi faciendum esse. Ibi tum
Papa furere, & per Archidiaconum
Narbonensem Bullis & mandatis in-
structum regi imperare, ut Apamen-
sem Episcopum vinculis solutum di-
mittat, nihilq; tributum de Clero exigat:
nominatim hoc illi edicere, summam
in hoc regno, etiam in rebus tempora-
libus, auctoritatẽ penes se esse: his nisi
rex pareat, hancq; dignitatem & jus si-
bi sponte sua concedat, diro se & exfe-
crabili anathemate illum cõfigere, re-
gni jus illi abrogare, illudque sacræ se-
dis' possessioni jure caduci adscribere:
eos omnes, qui Papæ summum jus in
Gallicum regnum esse negaverint, he-
reticos censere. Historici aliquot ipsa
excommunicationis verba referunt,
hæc scilicet, ut rex pronuntiaretur he-
reticus, schismaticus & Ecclesiæ ho-
stis: ideoque, ipse unà cum uxore &
libe-

liberis à sacrarum rerum piorumque
 virorum communione & concilio ab-
 dicatus: quæ excommunicationis for-
 mula vulgaris erat, & in Imperatores
 aliosq; nonnullos sæpenumero usur-
 pari solita. Immo verò Bonifacius fu-
 rorem furore, ac scelus scelere cumu-
 lans, hoc etiã addit. Nã ut sua fulmina
 formidabiliora & horribiliora redde-
 ret, cæterosq; principes libidinis sue
 ministros & actores, pro Paparum con-
 suetudine, haberet, emisit quosdam,
 qui Anglos adversus regem sollicita-
 rent, atq; regnum Alberto Romanorũ
 regi eo consilio tradidit, ut bello eum
 peteret. Interim Cardinalis Mona-
 chus in medio regno versabatur, Ec-
 clesiasticorum coitiones factitans, ut
 ipsos primũ, deinde per eos popu-
 lum concitaret: & quidem nonnullos
 jam sibi ad eam rem cõciliaverat. Gra-
 vis sanè casus regno à Papalibus istis
 fulminibus impendebat, si horrendũ
 illorum fragorem par eventus fuisset
 consequutus. Verũ, quid rex hãc a-
 git? quo animo est? Adversus effræna-

tos Papæ istius furores celeberrimum
 omnium ordinum conventum Lutetia
 agit, ut, quid in re tanta sibi agen-
 dū esset, cognosceret. In eo autē inania
 illa Bonifacii tonitrua ludibrio & con-
 temptui habita, & hæc, quæ sequuntur,
 capita sancita sunt: A Papa ad conciliū
 provocari: Illi interim nō parendum:
 Papam ipsum de omnium sententia,
 hæreseos, simoniæ, homicidii, & aliorū
 atrocissimorum flagitiorum crimini-
 bus, quæ ipsi diluenda & expianda es-
 sent, manifestò teneri: Auctoritatis re-
 giæ esse, eum coercere: aurum, argen-
 tum, merces Romam non ampliùs
 importandas: Episcopis ab illo in jus
 vocatis Romam non eundum. Quo-
 niam verò Papa summam potestatem
 sibi arrogaverat, ac omnia in rebus &
 sacris & profanis sibi licere persuasum
 esse nobis volebat: ob idque se posse
 & regibus & Principibus imperare: at-
 que regnum adeò Gallicum potestati
 suæ subicere: quia etiam satis no-
 tum & exploratum omnibus erat, do-
 gmata, quæ in regno in vulgus per E-
 piscopos

piscopum Apamensem & Cardinalem Monachum sparsisset, ea ipsa esse: valdeque metuendum videbatur, ne quis in hominum cum aliorum, tum Ecclesiasticorum maxime animis scrupulus inde adhuc resideret: omnes, qui in cœtu illo tunc aderant, cujusvis ordinis homines apud regem professi sunt, quid ea de re tota sentirent, & in iis Ecclesiastici ipsi potissimum: rege postulante, ut omnes ingenuè suam sententiam & apertè proferrent. Ibi demum cuncti nullo modo Papæ se obnoxios, nec cuiquam ulli præterquam regi subjectos esse liberè agnoverunt. Tunc rex jurejurando confirmavit se vicissim cum suas vires omnes, tum vitam maxime ipsam pro regni libertate & jure conservando profusurum. idque (ut Chronicon ait) pro consueto more, hoc est, in eadem causa se effecturum omnia, quæ sui decessores aduersus Papas antea effecissent. Ipsa quoque nobilitas & cæteri denique omnes eodem se animo fore testificati sunt. Atque is

Parisiensium comitiorum exitus fuit: quorum quidem ea fuit vis & efficacitas, ut monachus ille Cardinalis è regno mox profugeret. Papæ autem ministri aliquot, qui Trecaſ usque pervenerant, & comprehenſi & ignominioſè accepti fuerunt. Aſſeruntque Chronographi noſtri eum, qui Legatus nominabatur (pro eo honore quo Gallia Dominum ejus proſequebatur) ita honorificè habitum fuiſſe, ut inde phreneticus evaſerit. His aliud præterea & longè gravius acceſſit. Nam rex Pontifici probare volens, ſe illius Bullas nihili proſuſ facere, eaque potentia, que longius latiuſque & efficacius, quàm illius, pateret, inſtructum eſſe: ducenſtos egregiè armatos equites Sarraꝝ Columnèſis Itali, & Vaſcônis nobilis Guilielmi Nogareti Samſelicii ductu atque auſpiciis, in Italiam uſque miſit. Illi verò duces unà cum ſuis tam præclare feliciterque rem geſſerunt, ut Papam Agnaniæ deprehenſum Romã captivum deportarint, ubi præ ſtomacho & ægritudine ſupremum diem obiit. Atque

*Nicolaus
Gillius.*

Platina.

que hæc historiæ hujus summa est. Verum in ea fuere insignia quædam observatuque dignissima, quæ ab historicis etiam commemorantur. In hac enim regis & Papæ contentione utroque literæ missæ sunt, quarum alteræ tam insolentem ac protervam in isto Papa audaciam, impudentiam & arrogantiam arguunt, præ seq; ferunt, ut id ulli vix homini credibile videretur, nisi literarum ipsarum exemplum in nostris Chronicis tum Gallicè tum Latinè eo consilio consignatum extaret, ut id omni posteritati testatū certò esset. Alteræ verò satis docet, quàm exiguam Papæ rationē prisca Galli haberent, si quando eò furoris veniret, ut aliquam in hoc regnum auctoritatem sibi assumere, & minas etiam adhibere auderet. Hæ igitur sunt Pontificis literæ.

BONIFACIUS Episcopus servus
 servorum Dei, Philippo Francorum
 Regi, Deum time, & mandata ejus ob-
 serva. Scire te volumus, quòd in spiri-
 tualibus & temporalibus nobis subes:

» beneficiorum & præbendarum ad te col-
 » latio nulla spectat: & si aliquorum vacan-
 » tem custodiam habeas, usufructum eo-
 » rum successoribus reserves: & si quæ
 » contulisti, collationem haberi irritam
 » decernimus, & quatinus processerit,
 » revocamus: Aliud credentes fatuos
 » reputamus. Datum Laterani quarto
 » nonas Decembris, Pontificatus nostri
 » anno sexto. Regis autem responsio
 » hæc fuit.

» PHILIPPUS, Dei gratia Francorum
 » rex, Bonifacio se gerenti pro summo
 » Pontifice, salutem modicam, sive nul-
 » lam. Sciat tua maxima fatuitas in tem-
 » poralibus nos alicui non subesse: ali-
 » quarum Ecclesiarum & præbendarum
 » vacantem collationem ad nos jure regio-
 » pertinere, & percipere fructus earum,
 » contra omnes possessores utiliter nos
 » tueri: secus autem credentes, fatuos
 » reputamus atque dementes. Datum
 » &c. Atque literarum ultro citroque
 » missarum exemplum ejuscemodi fuit.
 » Narratur item aliud superbiæ & furo-
 » ris, acerrimique in Galliæ regem o-
 » dii in

dii in hoc Pontifice argumentum. Inter istas tam acerbis & pertinaces inimicitias atque concertationes, secularis lustralisque jam anni celebritas (Jubileum vocant) Romæ indicta fuit, quò infinitæ hominum multitudinis ex locis omnibus concursus factus est.

Cuspinianus in vita Alberti. Paralipo. Urspersensis.

Primo Jubilæi die, BONIFACIUS cultu Pontificio decoratus se universo illi populo spectandum dedit. Secundo autem die, habitu & splendore Imperatorio in medium processit, nudo ense, qui ante illum gestabatur, insignis & conspicuus: summæque voce, utrumque Imperium, nempe cæleste & terrenum seu temporale, suum esse pronuntiavit. Illud scilicet Evangelium hominibus ad Jubilæum profectis prædicavit. Alberti Austriaci Rodolphi filii, quam postulabat, electionem antea in Germania factam, ratam habere noluit, utpote nulla sua voluntate factam: quum præsertim utriusque gladii potestatem sibi jam vendicaret. Atq; illū Principem supplicem ad se venientem, & multa cum

indignitate se prestantem, diu suspensum & incertum tenuit: Tandem tamen electionem illius sua assensione atq; approbatione confirmavit, sed ea lege, ut ille se Romanorum pariter & Gallorum Imperatorem profiteretur. Quantum ad hæresim, cujus fuit in trium ordinum cōventu insimulatus, Docti quidam & Catholici viri dicunt illum in hoc crimen & invidiam vocatum fuisse, quòd contra Evangelii doctrinam & Apostolorum exemplum, summam istam regibus & principibus imperandi potestatem sibi arrogaret. In illius morte quædam valde insignia & notanda extiterunt: quo fit, ut ea Chronici nostri scriptores minimè sibi prætermittenda esse censuerint. Cùm enim perversis suis moribus civiũ Romanorum malevolentiam sibi conflasset, omnesq; præ odio sibi infensos & infestos esse animadverteret, Anagninã (Hernicorum in Latio urbẽ) patriam suam se recepit, tutissimum sibi apud propinquos & cives suos asylum fore arbitratus: sed spe sua falsus, ab iisq; ipsis & pro-

& proditus, & regis equitibus traditus
 fuit. Hoc ille nimirum ob prava sua, qui-
 bus cives adversus regem suum conci-
 tare tentaverat, consilia, pretium tulit.
 Inde Romam captivus cum summo
 probro atque dedecore pertractus est.
 qui cum in sua illa Santangeli arce *Historia*
 inclusus esset, alvi profluvio corre- *Floretina.*
 ptus, in phrenesin, ut fertur, tam diram
 vehementemque incidit, ut manus pro-
 prias corrosit & devoraverit: atque
 in ipso mortis illius articulo, fulgura *Nicolaus*
 tonitruaque plane horribilia in eadem ar- *Gillius.*
 ce exaudita etiam fuisse dicantur. En
 miserabilis quidem, sed justissimus pro-
 fectum illius exitus, qui totum orbem
 fastu suo & tyrannide indignè calcaret,
 qui se arrogantissimè supra reges & Im-
 peratores ipsos efferret, atque insolentius
 iactitaret manus sibi satis esse lon-
 gas & amplas, quibus summam ubique
 gentium dominationem apprehenderet:
 qui denique, pro animi libidine
 dextram diris fulminibus contra reges
 armatam se habere dictitaret. Platina
 Pontificum historicus, narrata illius

” morte hæc addit. Moritur autem hoc
 ” modo Bonifacius ille, qui Imperatori-
 ” bus, regibus, principibus, nationibus,
 ” populis terrorem potius quàm religio-
 ” nem injicere conabatur, quique dare
 ” regna & auferre, pellere homines ac
 ” reducere pro arbitrio animi conaba-
 ” tur : aurum undique conquistum,
 ” plus quàm dici potest, sitiens. hæc ille.

*Historia
 comitis*

Monfortii.

Haillanus

& alii.

Atque hîc nonnulli alii historici piè
 fanè & valde appositè & Papas & alios
 sacrorum antistites admonent, ut sa-
 pientiùs vitæ suæ cursum instituunt ac
 moderentur, & se intra muneris sui
 fines modestè contineant. Quas qui-
 dem admonitiones si boni illi viri au-
 dissent, non tot tantisque malis jam
 res humanæ concuterentur & afflicta-
 rentur. Papa iste omnibus scelerum &
 flagitiorum notis ita insignis fuit, & ad
 omnem posteritatem nobilitatus, ut
 in sempiternam illius memoriam Epi-
 taphium hoc scriptum fuerit. Intra-
 ” vit ut vulpes: regnavit ut leo: mortuus
 ” est ut canis. Rex, ut quidam histori-
 ” cus Anglus scriptis prodidit, à succes-
 fore

fore ossa illius petiit, quæ tanquam hæretici combureret. Talis fuit Papparum, qui se contra reges nostros commoverunt, & eos suis fulminibus periverunt, status & conditio. Regis constantia & virtus, Gallorum quoque studium & fidelitas in hac tota re, quæ ad Bonifacium attinet, tam magnæ illustresque fuerunt, ut cæteri, qui sequuti sunt, Pontifices omnem quidquam amplius è Gallia extorquendi spem abjicerent: quin potius operæ se pretium facturos existimarent, si ad Gallorum causam, & rationes sese accommodarent, & iis quàm maximè gratificarentur. Porro successor illius, ex sua Cardinaliumque suorum sententia, excommunicationis à Bonifacio decretæ absolutionem ad regem ultrò misit, qui non modò non eam rogaverat, sed à Papa excommunicari ne pili quidè fecerat. Historici enim publicis monumentis cõsignatum reliquerunt, in absolutionis Bulla id nominatim additum fuisse, regè de ea impetranda ne verbù quidè fecisse. Papæ etiã

*Nicolaus
Gillius.*

in suis decretis agnoverunt, & confessi
sua sponte sunt Gallicum regnū Pon-
tificiæ sedi nullo modo subjectum ob-
noxiumq; esse: professiq; apertè sunt,
minimè se obstare velle, quo minùs pe-
cunię & tributa de Ecclesiasticis exige-
rentur, per quæ regno magnitudine ac
difficultate rerum affecto afflictoque
succurreretur. Atque hæc Philippo
Pulchro regnante contigerunt. Jam ad
Caroli VI regnum veniamus.

Qui ejus temporis historias legerūt,
miserum & calamitosum, in quē Chri-
stianus orbis effrænata Paparum ambi-
tione redactus erat, statum noverunt.
Etenim toto 40 annorum spatio, & eo
amplius, duo, tres & aliquādo quatuor
Antipapæ eodē tempore fuerunt, qui
crudeli & exitioso bello sese peterent,
sua quisque factione instructus. inter
multa, quæ inde acciderunt mala, hoc
maximè unum erat, quòd cùm plures
essent, unusquisq; rei parandæ inha-
bat, tantum commodi sibi comparare
studens, quantum si unus duntaxat
Pontificatum quietè obtinuisset. Ad-
de quòd

de quòd ad fovendum retinendumq;
 suum tam numerosum comitatum, si-
 mul & eos qui à suis partibus starent,
 ingentes sumptus faciebant. Quibus
 cum haud pares essent, cogebantur sin-
 guli, ubi auctoritate valerent, maximam
 pecuniam vim exigere, & sacerdotia in
 eos qui se ad suam dignitatem tuendam
 aggregassent, non sine maxima vitae
 perturbatione, rerumque confusione
 conferre. Itaque regnante primùm Ca-
 rolo sexto, gravissime ea de re apud re-
 gem querelae habitae sunt, qui edictis
 eo nomine à se editis, Papae & Cardi-
 naliū quæstores è suo regno ejicie-
 bat: item, ne sacerdotia ab extraneis
 amplius tenerentur, sanciebat: omnes
 sacerdotiorum, quae à dictis extraneis
 possidebantur, fructus sibi subiciebat,
 ac de iis pro suo arbitrio & auctoritate
 constituit; & ut breviter dicam, se à Pa-
 pae obsequio prorsum segregavit, atque
 suo decreto, illius, delegatorumque ipsius
 ambitionem & avaritiam represit. Be-
 nedictus XIII Pontificatum iniens, se
 ad hunc modum frænari, ac potentiae

suæ fines ad regnum usq; Gallicum nõ
 proferri ægrè admodum tulit. Quam-
 obrem severitatem sibi adhibendam,
 suaq; fulmina & excommunicationes
 sibi contorquendas statuit, per quas
 sui metum incuteret, & obedientiam
 etiam ab invitis extorqueret: non satis
 secum reputans, & ut videtur planè
 oblitus, quàm malè talia decessorum
 suorum tela à nostris excepta Gallis
 antea fuissent. Ea Bulla tum regis, tum
 regii sanguinis Principum, tum eo-
 rum etiam omnium, qui cum rege fa-
 ciebant, excommunicationem com-
 plectebatur. Gallia omnis ea indigni-
 tate vehementissimè accensa est, sed
 Parisiensis potissimùm Academia, cu-
 jus præcipua mēbra scholæ Theologi-
 cæ erant. Ea cum rege de tanta contu-
 melia cōquesta est, additis ad eā ulci-
 scendā, multis, iisque præclaris admoni-
 tionibus. quibus rex permotus, cele-
 berrimum in senatu Parisiensi in eam
 rem conventum egit. Atq; ex gravissi-
 mis Academiæ suæ cohortationibus,
 de senatus universi sententia edictum
 fecit,

fecit, quo alia omnia superiora adversus Papatū ambitionem, avaritiam, & usurpationes cōfirmabat, cū ad Ecclesiæ Gallicanæ jura, immunitates, & privilegia tutanda, tū ad personæ regis, regniq; totius auctoritatē dignitatēq; conservandam: Benedicti illius fulminationum, quibus conciliū opponebatur, nulla prorsus ratione habita. Atq; ii omnes, qui hujus regni constitutiones Papatū Bullis postponerent, læsæ Majestatis crimine palā damnati sunt. Decretum etiam, Papis non licere in posterum ullum Galliæ tributum imponere, nisi regis voluntate, quantum quidē ipsi pro necessitatis ratione, cōcedere placeret. Quoniam verò Papa in nonnullos, quos sibi adversarios esse intelligebat, excōmunicationis telum vibraverat, rex liberos solutosq; declaravit. Hoc edictum in maxima clarissimorum virorum frequentia gravissimè sanctissimēq; compositū fuit, atq; in publicis senatus tabulis adhuc asservatur. Hæc autē acta sunt anno Christi 1406. Postea Martinus V. Papa, 1406

iratus pennas sibi adeò incisas esse, in-
 fensò & infesto erga nos animo hanc
 concertationem vetustis illis excom-
 municationis & interdicti artibus re-
 novare tentavit: sed in ea re nihilo sanè plus, quàm cæteri, promovit. In his
 autem Paparum controversiis multa
 intervenerunt perquàm sanè memo-
 rabilia, quæ silentio præterire nō pos-
 sumus. Theodoricus Nihemius histo-
 riographus suæ historiæ inseruit Aca-
 demix Parisiensis super ea re Episto-
 lam, petitionis supplicis instar exaratã,
 cujus hæc summa est & scopus. Papæ
 literas Bullæ nomine conscriptas, quia
 contumeliosæ, seditiosæ, imposturis,
 dolis, & fraudibus refertæ sunt, regiã-
 que Majestatem lædunt, dilacerandas
 & in frustra secandas esse: quin etiam,
 si rei gravitas ita postulet, ad graviorẽ
 & probrosiorem ultionem (quæ cæte-
 ris exemplo & terrori sit) progredien-
 dum. Et quidem id re postea cõpro-
 batum constat. Nam in publicis tabu-
 lis scriptum hoc reperitur, factum fu-
 isse in hanc sententiam senatus consul-
 tum,

tum, ut qui has bullas attulerant, ex Luparæ carceribus per lictores extracti, & ad Palatii gradus plauastro sterco- rario vecti, ad undecimam horam di- miffo fenatu, coram facrorum Antifti- tibus & Clero fe fifierent; illicq; hono- raria pœna multarentur, tædâ gestâtes, lineis vestibus, ac mitris chartaceis, cum imaginibus horribili specie depi- ctis, & Papæ ipsius insignibus inverfo & præpostero modo effictis, per ludi- brium induti: atq; hoc habitu cultuq; insignes, extremis plaustris alligaren- tur, & à carnificibus ad omnia Lutetiæ compita per summū dedecus & igno- miniam pertraherentur. Id quod arti- culatim & singillatim effectū fuit. Bo- ni isti viri Papæ ministri Bulligeri, Hi- spani fuisse dicuntur. Sed hos jam cum suis Bullis missos faciamus. In regio au- tem adversus Benedictum XIII edi- cto longa est appositâ narratio, pias & graves admonitiones ac postulationes a multis Antiftitibus & Parisiensi Aca- demia factas continens, quæ quidem admonitiones ut tunc plurimum va-

luerunt, sic nunc etiam plurimum apud nos valere debet, quò perniciosiss Paparum consiliis & molitionibus fortiter constantiq; animo intercedamus ac renitamur. Eæ autè huc maximè spectabant, ut regē docerent, nisi immensa Paparum avaritia, & iniquissimæ vexationes diligenter & ferio reprimerentur, Ecclesiæ perniciem & interitum impendere: regum hoc esse officii & auctoritatis, ad Ecclesiæ propugnationem ac tutelam, etiam contra Papas ipsos, quum eam divexant & opprimunt, toto animo & studio omni incubere. Edifferunt præterea, quot casus, quantaq; vulnera publici status dignitatem maneant, si regnum tyrannicæ Paparum oppressioni subjiciatur. hoc se fundamento verè niti, sese à Papa sejungere, nō esse ab Ecclesia se sejungere: sed, quod à D. Paulo 2 Thessal. 3. præcipitur, id ipsum præstare, cum ait, Seducite vos ab omni fratre, qui inordinatè se gerit. Ecclesiam à Christo redemptam, & in libertatem vindicatam fuisse: itaque nullò modo rationi esse

esse consentaneum, eam unius, à quo ita diripiatur & vexetur, servituti ac libidini dedi. Atque ad id confirmandum § cap. Epistolæ ad Galatas profertur, In libertate, qua Christus nos liberavit, nobis esse perstandum, &c. Immo quum de Papa loquuntur, tyrannidis nomen usurpant. Docent quantopere indignum sit & intolerandum, eum, quem ex Evangelii doctrina servum & ministrum esse decuit, dominum se ad diripiendam Ecclesiam profiteri. Quin addunt, si Paparum vivendi ratio cum ea Prophetarum & Apostolorum conferatur, eos nihil minùs quàm bonos pastores reperiri: vel potiùs, malorum pastorum notas (quibus à Prophetis & Apostolis describuntur, & à bonis pastoribus discernuntur) in iis & multas & certas àpertissimè animadverti. Postulant ut constitutiones de se ab iis separandis antea factæ, firmè inviolatèq; servètur. Qui verò Paparum causam propugnabant, persuadere populo conabantur, si rex edicto sanciret ne Papæ obtem-

peraretur, id esse bellum cum Ecclesia gerere, & ab ea deficere: Deo autem potius quàm hominibus parendũ esse. Quasi verò Regia edicta, Dei mandatis repugnarẽt. Academia Parisiensis, & cæteri, qui ad causam regis defendendam se cum illa conjunxerant, respondent nulli id impedimento regi esse debere: hæc vana esse verba, & inanem adulatorum, qui volunt Papas omnibus legibus solutos, omnisque emendationis expertes ac securos cum omni impunitate ac licentia vivere, garrulitatem: proferentes etiam ejus rei probandæ ergò, quandam Pelagii II sententiã, quæ in decretalibus extat, eum nõ esse persecutorem, qui peccatum aut jam admissum punit, aut ne admittatur, impedit. Quinetiam aliud & longè majus addunt, potestatem, quã Ecclesia Romana exultat & triumphat, meram esse Cõstantini donationem, de qua etiam hodie à Constantinopolitana & Alexandrina Ecclesia & aliis contenditur, eaque, quantumvis reclamant, falsa esse demonstratur.

In summa, quicumq; sua potestate abutuntur, eâ abdicandos esse. Et de iis quidem, de quibus Academia & Gallia antistites apud regem contra Papam differuerant, haftenus: Eaq; ipsa fuerunt edicti regii in Paparum molitiones & vexationes fundamenta.

POSTREMO, quartam historiam eorû quæ Ludovici XII tempore anno ante hunc vixdum centesimo haec de re contigerunt, superioribus etiam addam. Si ullus alius princeps à Paparum furoribus tutus esse debuit, hunc certè ex omnibus præcipuè unum esse decuit, cum ob suas præclaras virtutes, tum quòd Julium II multis magnisq; à se affectum beneficiis, quibus vix unquam par gratia haberi poterat, sibi plurimum devinxisset, multis illi restitutis urbibus, quæ à Bentivolis & Venetis occupatæ, & ex ipsius ditione usurpatæ fuissent. At enim ambitionis quidam æstus, qui superiorû Paparû animos corripuerat planèq; corruerat, & serie quadam fatali ad successores transibat, in Julium istum invasit; omnemq;

illi mentem & rationem ita eripuit, ut ingrato supra modum fidemq; animo, inauditaq; perfidia suas omnes vires in eum converterit, illum si potuisset, totumq; ipsius regnũ oppressurus. Nempe stomachabatur, gravissimẽq; ferebat res nostras in Italia prosperẽ succedere, nosque, à quibus suorum decessorum iniquæ usurpationes, immoderatẽq; actiones repressẽ fuissent, nimiũ sibi vicinos atq; imminẽtes habere. Ex finitimis igitur ferẽ omnibus civitatibus factionẽ sibi conciliat, atq; Hispaniam, Angliam, Germaniam, & Helvetios contra regem Galliamq; ad arma concitat. Cumq; suorum furorum ac fulminationum ministros ita comparasset, Bullam adversus regem promulgat, eum excommunicat, jus illi regni abrogat, prædæq; objicit. Guicciardinus ait regem istã Bulla expressẽ nominatum, atq; hæreseos & schismatis reum, pœnisq; obnoxium: Regnũ denique ipsum proscriptum, & primis occupantibus expositum fuisse. Idem quoq; in Navarrẽ regẽ Henrici 4 regis, qui hodie regnat, proavũ est ausus: idq;

non aliã ob causam, quàm quòd à regis causa staret; cui ob id regnũ suum ereptum, & ab Hispano ex bellæ istius Bullæ auctoritate ereptũ fuit. Qui de his tẽporibus scribunt, hoc etiã addunt, (atq; sic à Patribus nostris accepimus) Julium istũ libellos aliquot per Italiam disseminasse, quibus populi contra nationẽ nostrã sollicitarentur: neq; id solum, sed dedisse etiã ei peccatorũ veniã, qui Gallũ aliquẽ interficeret: adeò ut horribilis nostrorũ cedes per universam Italiã facta fuerit. Rex Ludovicus ita furiosè petitus, ad consuetum apud majores suos remedium sese cõvertit, ordinum conventum agit & consulit, atq; ex optimorum & graviss. virorum cõsilio celebre episcoporũ & aliorum regni sui Ecclesiasticorum concilium Turonibus cõvocat. Ibi quid sibi agendum esset, ab eo consiliũ petit. Nõ fuit illic decretum, ut rex Papæ fasces summitteret, morẽq; gereret: sed contrà hæc sunt præcipua illius cõcilii capita, ut hodie publicis monimẽtis cõsignata extãt: Auctoritatẽ summãq; potestatẽ

unius regis in hoc regno esse: Ecclesiasticos, universumq; populum nulli alii præterquam illi, jurejurâdo obsequioque obstrictos esse: Regem nulla profus in re Papæ obnoxium esse, bonaq; fide & recta cōscientia se ab illo abstrahere; atq; adeò bellū cum illo ad suam dignitatem auctoritatemq; retinendā gerere posse. Hæc in concilio illo Turonensi adversus Papæ Bullas decreta sunt: iis planè congruenter, quæ in superioribus ætatibus eadem de re constituta semper fuissent. Stupendū profectò atq; horrendum est, ea quæ de hujus Papæ vœsania à clarissimis, qui tunc temporis vivebant, viris (ut à Budæo, Philippo Decio, & aliis permultis) scripta fuerunt, legere, & quot quātisq; detrimentis & cladibus Gallicum regnum furiosus iste Julius affecerit & affligerit, ex illis cognoscere. Illius sanè consilia & actiones bonos valde offenderunt, ideòq; multis in locis concilium habitum fuit, ut jure in illum ageretur, sed concilium illud ubiq; locorū armis dissolvebat, ut justis, ac suo furo-

*lib. 5. de
Assè.*

furori debitis, quas vitare non poterat, pœnis sese eriperet. Ille copiis instructus, Româ egrediens, adversus regem progressurus, lorica armatus, licet natu jam grâdis, infinita hominû multitudine illic spectandi gratia circumstante, summa voce contendens, cùm sancti Petri claves, ait, nihil nobis profint, gladium jam distringamus: & continuo projectis in Tyberim clavibus, nudum ensẽ manu arreptû toti populo militariter ostentabat. Jam mihi lector considera, quo spiritu ducti & afflati Põtifices illi fuerint, qui sua fulmina in reges nostros cõtorserunt. Sed nihil suis illis furoribus cõsequuti sunt: Dei nimirum beneficio, qui tanta fortitudine & prudentia tum Reges nostros, tum eorum populos majores nostros roboravit, ut summa animi firmitate, & constantia contra illorum minas & fulminationes parati & armati de jure suo nihil illis remiserint. Possẽm & alia exempla proponere: sed quatuor hisce contentus addere plura supersedebo, cùm in eadem re eodem

*Arnaldus
Ferronus.*

prorsus modo adversus eosdē semper majores nostri usi fuerint. Atq; hoc cōsilio sanctaq; cōstantia regni nostri status cōtra furiosos istos conservatus est, quē pculdubio in miserrimā seruitutē redegissent, & sexcētis etiā pessundidissent, ut in aliis idē effecerūt, nisi fortissimè illorū conatib. obviā itū fuisset.

Hujus constantiæ exempla effecerunt, ut alia quædā Imperia Paparum excōmunicationibus fortissimè etiam restiterint; unde & optimè sibi suisque rationibus consultū senserunt. Veneti, quòd statū Ferrariēsē in fidē ac tutelā suam recepissent, à Clemēte v sacris interdīcti, Ecclesię hostes indiētī, & hostiū libidini ac p̄dæ expositi, otioso nihilominus & securo animo fuerūt. Florētini eorumq; fœderati sæpenumero à Papis petiti, armata illis manu obviā ierunt, à quibus alioqui oppressi absorptiq; omnino fuissent. Deinde aliquot pōst annis Germani, qui superioribus sæculis illorū cupiditati nimio plus quā expediret, nec sine suo magno malo indulserāt: itēmq; aliæ quædā nationes
 è pro-

è profundo quasi somno, quo sopitæ diu fuerāt, excitatæ sese tandē collegerūt, & ad Paparū conatus retundendos mirabili omnium ordinū consensu & studio conspirarunt. Sed hæc & alia ejusmodi, quæ in historiis passim occurrūt, exempla, aliis diligētius exquirenda, & uberi⁹ ac fusius tractāda jam relinquā, his unis, quæ domestica nobis & familiaria sunt, cōtentus: cū nullæ usquā extare nationes videātur, quæ majorē in regendis cōservandisq; suis imperiis religionē, prudentiam ac fortitudinē, quā majores nostri adhibuerint: & quæ melius quā illi, quid nobis hoc graviss. Reip. tēpore præstandū sit, docere possint. Ut igitur paucis rē complectar, ex supra dictis p̄spicuū est Papas hisce ex cōmunicationum telis nō nunc demū reges nostros vexasse, funestis bellis petiisse, factiones in eos cōcitasse, & modis artibusq; omnibus, per quas hujus regni stat⁹ cōvelleretur, religionis nomine tentasse. Ad hæc reges nostros & hereticos & schismatic. & Ecclesiæ hostes de industria, ut ipsis odiū cōflarēt,

appellare consueviffe. Præterea omnium harum rerum cauffas, præter invidiam & indignationem, nullas alias fuiſſe, ex eo duntaxat natas, quòd nõ poſſent & leges & reges in hoc regno cù ſummo imperio aut conſtituere, aut de medio tollere: ac res tum divinas tum humanas pro animi libidine diſpenſare, ut aliis in locis citra controverſiam factitabant. At viciffim majores noſtros ea ſemper animi magnitudine fuiſſe, ut eorum minis territi nunquam fuerint, ſed contrà ſtrenuiſſimè ac fortiſſimè iis ſeq; ſuáſq; vires objecerint, ad ſuam auctoritatem regniq; totius dignitatè ac libertatem tuendam. Neque vel temere ea, quæ Papæ de ſuis Principibus deblaterarent, credidiſſe, vel ob iſtas fallaciſſimè confictas & impactas hæreſeos & excommunicationis calumnias, eos amare & colere deſtitiffe: ſed potiùs eorum dignitatem adverſus Papas modis omnibus, & armis adeò iſſis, quandocunque id à ſe peterent, ſuáque opera ad cauffam ita juſtam propugnandam uti vellent, ſe tutaturos.

ros coram iis professos fuisse: haud metuentes adversante hinc & repugnante conscientia quidquam admittere, cum nec auctoritate nec ratione ulla eò unquam adduci potuerint, ut agnoscerent & faterentur se ullorum aliorum quam regum suorum potestati subiectos esse. Similiter reges summam semper animi fortitudinem praese tulisse, non vultu tantum & verbis significando, sed re quoque ipsa declarando, se de auctoritate, quam à Deo haberent, nihil omnino nec quidquam nec ulli cuiquam, cujuscunque sortis aut dignitatis esset, velle unquam concedere. Hæc autem posthac nobis accuratius & singillatim explicanda, atque rationum omnium, quæ illos pro suis legibus & regibus adversus Papas vindicandis movere potuerunt, potèra diligenter examinanda erunt, ut quid & quatenus illorum exempla nos juvare possint, planius & plenius intelligere possimus.

DE INTERDICTO
SECUNDA PARS.

Compendiaria caussarum, quæ Gallos majores nostros adversus Paparum excommunicationes concitarint, & quæ in eorum constantia nobis observanda sint, disquisitio.

ET si nihil aliud quàm simplicē eorum, quæ à Majoribus nostris adversus Papas facta sunt, narrationem, unamq; illorū in proposito susceptoq; cōsilio constantiā, animiq; firmitatem haberemus, cūm præsertim tā multa, tam certa, tamq; cōstantia exēpla sint: attamen id unū ad incitāda eorum cōsilia & actiones nobis satis esse deberet. Sed ubi de exemplis agitur, illa demū verè certōq; sequimur, quorū rationes cognosci possunt. Ad intelligēdas autē majorum nostrorū rationes valde quidē illud optabile fuisset, ut præter eorū decreta, graves quoq; illorū sermones sapientesq; admonitiones jam extarēt, in celeberrimis illis & solēnibus comitiis adhiberi solitæ, quæ regū nostrorū, quoties à Papa indignè acciperentur, imperio & auctoritate fiebant. Veruntamen

tamen satis adhuc inde nobis constabit, nos posse citra ullum scrupulū ac dubitationē, illorum exempla imitari. Illud enim primò magnū est, certò nos scire, quum ita se Papis opponebant, nulla id contēptæ religionis aut minùs sinceri in eā amoris culpâ factum, cū omniū religiosissimos & pientissimos fuisse inter omnes constet: unde reges nostri hoc elogio dignati ornatq; sunt, ut Christianissimi cognominarentur. Nisi verò p̄spectū hoc planēq; cognitū habuissent, quidquid adversus Papas dicerēt & facerēt, id sese salvâ omnino ac integra cōscientia dicere & facere, ab eo quidē certè linguas, manus, animosq; ipsos abstinuissent, cū cæteri multi, tū ii potissimū, qui multis magnisq; virtutū ornamentis & existimatione pietatis maximè floruerūt, antea cōmemorati reges: quorū unus per excellentiā Augustus, alter carissimus, & (ut alter Titus ille Imperator) populi deliciæ, alius item populi parens dicti sunt. Præterea quod ea de re factum est, non præcipiti quadam iracundia,

aut solo regum, quibus aliquando peccare contingit, quum nullo adhibito consilio aliquid suscipiunt, motu factum est: sed hæc omnia contra Papas decreta, lentè & legitimè facta sunt, sumpto nimirum ad rem maturò iudicio deliberandam & concoquendam spatio, atque habitis solennibus & celeberrimis senatus, trium ordinum, & aliquando conciliorum conventibus. Credendumque profectò, in tanto tam clarorum sanctorumque virorum conventu omnia prudenter ac religiosè consultata, constitutaque fuisse. Quare si sapientum virorum sententiæ, si clarissimorum Theologorum & Jurisconsultorum responsa, si placita senatus, si comitiorum decisiones, & conciliorum decreta legis vim interdum obtinent: eadem certè dignitas & auctoritas hisce cõtra Papas decretis debetur, cum in iis hæc simul omnia concurrerint, observataque fuerint. Atque hoc persuasum omnino habere debemus, nec rationes, nec fundamenta illis ad ea cõstituenda ac suscipien-

cipienda defuisse. Uti etiam explicatu non admodum difficile nobis erit, cuiusmodi rationes illę fuerint, si eas paulò diligentius exquirere velimus. Ex Caroli VI decreto videre est priscos illos patres sacras scripturas usurpasse, ex iisq; præcipua causę tuendę fundamenta deprompsisse: nec nõ in veterum doctorum scriptis, Ecclesięque historiis legendis diligenter versatos fuisse. In illis omnibus, in quibus hæ patrum adversus Papas controversię maximè viguerunt, ætatibus, clarissimi floruerunt Theologi, ut imprimis S. Bernardus, maximi item Jurisconsulti eruditissimis & luculentissimis scriptis insignes: in quibus etiamnum extant querelę adversus Papas, illis, quę in hujus regni comitiis fierent, omnino similes: ubi etiam quę in ipsis comitiis de Paparum potestate, de eorum excommunicationibus, molitionibus, & improbitate ac perversitate habebantur cõtroversię, manifestò cernuntur: additis etiam ibidem illis ipsis, quibus decreta sua confirmabant, rationibus.

Et quanquam libri illi nō extarēt, univ-
 ersæ Parisiensis Academiae in Caroli VI
 edicto admonitiones ad hujus rei fidē
 cū habēdam, tum faciendā satis esse,
 atq; firmissimas, & quæ nulla omnino
 vi labefactari cōvelliq; possint, rationes
 nobis abūdē suggerere possunt. Quin-
 etiam his ego subjiciam nostra memo-
 ria, Henrici II. tempore, edictum ad-
 versus parvas, quas vulgò dicūt, Datas;
 Paparumq; abusus factū fuisse: ad quod
 libellus quidam cōmentarii vice cōti-
 nuò accessit, in quo solenniū adversus
 Papas actuū rationes & argumenta, re-
 novata atq; in memoriā revocata fue-
 runt. Quem quidē librum bonorū sa-
 pientumq; vitorū judicio cōprobatum
 fuisse, ex regis privilegio illi affixo pa-
 ret: ut illinc omnibus cōstaret, nō esse
 rem in hoc regno & novā & inauditā,
 cum Papis cōtendere, & cur id fieret,
 demōstrare. Quæ cum ita sint, hoc me-
 ritò nec inviti fateri debemus, majores
 nostros in hac regū adversus Papas cō-
 certatione sapientissimè sanctissimèq;
 se gessisse, eorumq; decreta nobis etiā-
 nunt

num esse debere sacrosancta, & piè inviolatèq; servanda Ecclesiæ & regni libertatis axiomata: nec rectiùs quidquã & consultiùs à nobis hîc fieri posse, quàm si ea diligenter cû animis nostris cõsideremus ac perpendamus, ut quid cõsillii in hac tanta deliberatione dubitationèq; capiendum nobis sit, ex iis hauriamus.

PRIMUM inde intelligimus Majores nostros ab eò longissimè abfuisse ut crederent, quod Paparum adulatores dictitât, ut novos scilicet Deos nobis fingât, Papas errare nō posse. Nam si hoc credidissent, iis nunquam repugnassēt, nunquã de illorũ injuriis expostulassent, nunquã eos accusassent, in judiciumq; adduxissent, nūquam etiã ab iniquis eorum sententiis ad cõcilia provocassēt. Atqui ea omnia, ut ex superioribus historiis liquet, faciūt, nec quidquã verentur eos hæreseos, Simoniæ, ambitionis, tyrannidis, fûroris & cædis infimulare: nã ea omnia crimina in actis illis & regum edictis cõmemorãtur. Nempe majoribus nostris id

perspectum & compertum satis superque erat, Papis homines esse: quin integerrimos quosq; & innocentissimos homines, etsi à scelere liberati sint, aliqua tamen erroris humani culpa teneri. Non ignorabant D. Petrum ipsum clarissimum Ecclesiæ lumen, turpissimè lapsum fuisse, alios item præstantissimos Dei servos non leviter aliquando peccasse: Denique optimis & perfectissimis quibusq; delictum suum ultrò agnoscendum, prædicandum, confitendum esse. Verum ut tam liberè de Papis loquerentur, hoc faciebat, quòd totam eorum vitam intus & in cute exploratam haberent: & scirent quali fuissent ingenio moribusq; præditi, quicumque à sæculis aliquot Romanæ sedi præfuisent, quid item probatissimi & spectatissimi viri de iis scripsissent: quid hoc etiam regnum de iis antea expertum esset, & quotidie adhuc experiretur. Per multorum ex iis impietatem, blasphemias & hæreses, quas Parisiensi Academiæ necesse aliquando fuit, & lingua, & manu oppugnare, probè
novè-

noverant: nec eorundē avaritiam, Simoniam, fraudes, denique hominum cædes, & bellorum clades per quas ad Papatū grassarentur, ignorabant. Sciebant & quales essent Bonifacii, Benedicti, & Julii per quos funestis bellis vexarentur. Quantamcunq; igitur istius sedis rationem Majores nostri haberent, videbant nihilominus in Papas, ut & in reliquos homines, cadere ut peccare possint, nec in facto tantum & moribus, sed in doctrina etiam. Summæ enim, quam sibi arrogat, nobisq; persuadere cōnātur, potestatis caput, partem quandam doctrinæ esse. in qua pii illi patres Papas ipsos & falli & alios etiam fallere rectè censuerunt, nec ei unquam se subicere voluerunt.

Cū igitur Majores nostri persuasum hoc planè haberent, Papas errare posse, non imprudentes religionis, & rerum omnium ignari incautiq; fuerunt, ut quicquid Româ emanaret, id delectu omni ac discrimine remoto, acciperent: quicquid etiam sibi à Papis imperaretur, id ipsum sine ulla du-

bitatione perficerent : tanquã ea, quæ
 simplici & rerum imperito vulgo in-
 jicitur, opinione imbuti essent, qua
 putatur, aliter quàm Papæ præcipiunt
 ac præscribunt, agere, id esse Deo ipsi
 repugnare, & piaculum quoddam ad-
 mittere. Si patres nostri in ea opinione
 fuissent, nunquam illis certè hoc in-
 mentem venisset, ut Papparum aucto-
 ritatem defugerent. At eam illic ad-
 hibuere prudentiam, quæ toties tanto-
 que opere in sacris scripturis cõmen-
 datur : nempe ut probentur Spiritus,
 quod bonum est retineatur, à malo ab-
 stineatur : eam autem probandi ratio-
 nem ex sacris scripturis petunt. Quod
 ne dubitare possimus, Parisiensis A-
 cademiæ admonitio, in qua toties scri-
 pturæ sacræ testimonia citantur, ma-
 gno ad id nobis argumento erit. Illud
 quidem certè perspicuum est Ecclesiæ
 fundamenta Romæ ab initio præclare
 jacta fuisse, Romanorumque fidem &
 pietatem in toto terrarum orbe con-
 stanti fama atq; omnium sermone tum
 privatim tum publicè celebratam fuis-
 se, ut D. Paulus suo id testimonio cõ-

1 Joan. 4.

1 Theff. 5

Ephes. 5.

Roman. 1.

probat. Illic etiam Episcopi satis longa annorum serie & docti & pii floruerunt. Unde factum est, ut illius Ecclesie præ cæteris omnibus maxima & dignitas & existimatio esset, ac sententię & cõsilia quæ ab ea prodirent, præcipuũ apud omnes locum haberent: quanquã interim reliquis Ecclesiis pro suo jure liceret, quæ minimè in illa probarẽt, ea reprehendere ac respuere: ut ex Irenæi adversus Victorẽ Episcopũ de Orientalium Ecclesiarũ excõmunicatione, & aliorũ etiam exẽplis liquidò constat: Verũ enim vero probi illi Episcopi paucos admodũ aut potius nullos sui similes successores Romæ habuerunt: ex quo potissimũ tempore & otium & opes auctæ sunt: Ea enim avaritiã, ambitionem, & alias corruptelas secũ invexerunt. Majores nostros id minimè fugiebat, Papasq; non eodẽ jam Spiritu, quo primos, regi. Ideoq; ut prudẽtes cordatq; viri, quando cunq; mã data aliquot à Papis afferebantur, & rerum & virorum delectum prudẽter habebant, nec unquam, ut eorum libidini per

omnia obsequerentur, adduci poterant. In quo quidem præclarissimum fuit in vindicanda religione & libertate imitandi exemplum nobis reliquerunt, nisi planè falli velimus.

Quoniã verò Papæ & minas & vim ad terrendum ulciscendumq; adhibebant, quodcumq; id fieret, ad concilia confugere solebant. Id quod salva conscientia fide se facere, jure ipso rei que veritate freti confidebant: quippe qui certò scirent, ut cæteros, sic & Papas ipsos cæsuris & correctionibus Ecclesiasticis æquè obnoxios esse: Contrà quàm ipsorum adulatores, cliētesque mercenarii sentire videntur, dum contendunt nulli prorsus homini licere in eorum mores factaq; inquirere. At patres nostri didicerant, ubi quid peccatum est, ibi reprehensionem locum esse. Meminerantq; D. Petrum ipsum à D. Paulo reprehensum fuisse, hancq; esse libertatem vere Christianam, ut citra fastidium & arrogantiam summi quique viri infimorum etiam admonitionibus & animadversionib⁹ sese submittant.

mittant. reprehensionē verò repudiare, odiosissimam esse & pænè Diabolicam hominis sua ipsius culpa exitium sibi arcessentis arrogātiā. Patres igitur nostri libertate verè Gallica Papis intercedebant, & patronam illam religionis, ac vindicem libertatis provocationem ad reprimēdos illorum conatus in remedium adhibebāt: hinc satis probantes se Papparum auctoritati non tantum tribuere, quantum isti ab illis non ita pridem nati & alti Jesuitæ, dum Papis supra concilia esse, persuadere nobis conātur. Prisci illi patres suos Jesuitis lōgè saniores & sanctiores Theologos habebant, Gersonem, Occamū, & alios Parisiensis Academiae doctores, qui contrā semper senserunt & stauerunt. Tenebāt illud memoria, quid Ecclesiastici doctores ea de re animo tenuissent: quid sancta concilia constituissent & factitassent, & ea maximè, quæ postrema fuerunt, Constantiense & Basiliense. Sibi etiā ante oculos ponebant modestiam illam à Papparum nostrorum arrogātia valde abhorren-

tem, D. Petri summiffionem, quum se Ecclesię Hierosolymitanę sistere non recusavit, sui ad Gentiles aditus rationem redditurus. Uti etiam D. Paulus ac Barnabas primo Hierosolymorum concilio interfuerunt, suę profectio- nis causas edocturi: etiam si tamen Apostoli, & longè maioribus quàm Romani Pontifices prærogativis instructi essent. Nostri ergo Maiores quum à Paparum decretis ad concilia appel- labant, sapientiores multò melioresq; Theologi erant iis, qui Papis nostris, quales hodie cognitos habemus, sum- mam & omni exceptione maiorem, nulla norma, nullaq; mēsurā circum- scriptam auctoritatem attribuūt, idq; cum tanta licentia & impunitate, ut eam summa vitę perturbatio, horri- bilisque rerum omnium, nisi maturè occurratur, & provideatur, confusio inde sequutura videatur. Interim nos suo exemplo docent, provocationis auxilium in Ecclesia aduersus omnem eujuslibet, ipsorum etiam Paparū vim & violentiam locum habere debere.

In eiusmodi autem provocationis ad concilium intercessione hæc erat Patrum nostrorum mens, hic animus, ut, quicquid Papæ suis Bullis & fulminibus tentarent, veluti Regum quos illi hæreticos, schismaticos & Ecclesiæ hostes pronunciabant, condemnationem, itemque excommunicationes & interdictiones tantisper differrent, dum concilium haberetur, illis interim, quasi nunquã indictæ fuissent, irritis & nullo numero habitis. Papæ hîc fremebant, æstuq; furoris abrepti, sua fulmina eò vehementius & amentius quàm antea eiaculabantur, omnique ope & opera, atque armis adeò ipsis cõtendebant, ut concilij convocationem impedirent: ut Iulius contra Ludovicum 12. Verum Patres nostri constanter in sententia perstabant, non ignorantés quod sit provocationis beneficium & vis: nec metuebãt nequid sibi Paparum tonitrua, & bullæ nocerent.

Prisci ille patres nos ex his docent, quis sit Iudex habendus in concilio,

quum eò provocatū est, & quid in Ecclesia cōtroversis fieri debeat, quum in concilio eæ disceptantur. Papa Judicis munus, summumq; decernendi jus & auctoritatem in eo sibi arrogat. Sed patrum nostrorum longè alia fuit opinio. Nam provocando ad cōcilium sic statuebant, Papas illic causæ disceptationi interfuturos tanquam reos, non autem ut Judices præfuturos: atq; latas à se præcipiti amentia sententias, à quibus jure provocatum fuerat, rescindi & infirmari passuros. Deinde accusaturi Papas, hoc animo & consilio eos accusabant, ut iudicio de objectis criminibus se purgaturi adessent: veluti cū Bonifacius de hæresi, Simonia & homicidio postulabatur. Patres igitur nostri summam potestatem & auctoritatem conciliis tribuebant, ac censebant, quæcunq; controversiæ adversus quoscunque & principes Christianos maximè intervenirent, eas illic non autem in Romano consistorio dirimendas esse.

Hoc etiam in his patrum institutis
obser-

observandum videtur, eos nimirum, contra Paparum vexationes eorumque excommunicationes cum vix possent concilia citò convocari; aut Papæ suis artibus, ne convocarentur, impedirent, querelis & supplicationibus apud reges suos & magistratus adhibitis, sibi suisque rebus providisse: quippe qui scirent atque proponerent regum auctoritatis esse & muneris, eorum, quos in sua potestate habent, curam defensionemque adversus iniqua Paparum imperia & decreta suscipere. Ita sanè Caroli VI temporibus factum fuit. Nam is audita Antistitum & Academiae Parisiensis querimonia & postulatione, rem in concilium & iudicium adduxit: Clerum, quem Papa tyrannicis vexationibus oppressum tenuerat, servitute liberavit, atque excommunicationum fulmina adversus quosdam contortas, bruta irritaque de communi sententia pronunciavit. Nec verò id aggrediebantur, cives quidem, ut ad principem suum adversus Papam confugerent: Rex verò & senatus, ut iis de rebus sta-

tuerent (quantum vis ipsi Papæ illius procuratores, qui sibi fecerant in eo consilio audientiam, intercederent): non hoc inquam suscipiebant, quin planè cognitum haberent id sibi rectè ac iustè licere. Viri Academiæ primarij firmissimis argumētis in sua illa admonitione id Regi confirmarunt. At nobis procul dubio habēdum est Regi penitus persuasum fuisse, se à Deo in regiæ dignitatis culmen ideo erectum, ut omnem ordinis perturbationem, rerumq; motum in Ecclesia inhiberet, & eorum, qui suæ fortis immemores & alienæ dignitatis cōtemptores in suis se finibus non continerent, insolescerent, aliosque vexarent, audaciam ambitionemque reprimeret, idque decessorum suorum optimorum principum, qui sine dubio illi ad imitandum proponebantur, auctoritate & exemplo. Et quidem Rex ipse in eo decreto palam profitetur, agnoscere se suarum esse partium, eos, quos suæ potestati & imperio subiectos haberet, ab omni vexatione (Pam

pam innuens) eripere, ejusque rei culpam sibi coram Deo præstandam esse. Atque ex Theodosii, Honorii, Constantini, Caroli magni, & aliorum, qui eo se modo habuerāt similitudine, hujus sui officii exemplum capit. Quod cæteris etiam ætatibus documento sit, si quid fortè illorum, qui summam totius Ecclesiæ administrationem sibi assumunt, ambitione & avaritia fieret, quod civibus damnū regnoq; ipsi fraudem ac detrimentum adferret, ut populus quidem ad regem velut sacram quandam anchoram, sæviente tempestate se reciperet: Rex verò pro summa sua auctoritate, & officii quoq; sui ratione, illam à suorū cervicibus averteret, viderétq; ne quid regnum detrimenti caperet.

Reges penitus persuasi eam provinciam ad se pertinere, eam quoque gesserunt & ornarunt, non gladio tantum & armis, quum res ita tulit, usque adeò sanè ut Alpes ipsos transcenderint, Alpes comprehensuri & culturi: sed etiam, & præcipuè quidem solenni regni sui

Antistitum & Theologorum cōvocatione, concilia provincialia Gallicæ gentis, ex regum auctoritate, priusquã à Papis vexarentur, semper habita fuerant, ut optimus ordo in regni Ecclesiis constitutus integer conservaretur, & necessitatibus difficultatibusq; rerum quæ intervenirent, consuleretur: At ex quo Papæ illis infesti esse, regniq; tranquillitatem interpellare cœperūt, tunc ea propugnaculo & præsidio illis adversus Papas fuerunt, ad concilii usque Turonensis, quod ab ætate nostra propius abest, tempora.

Quod ad primatum, summumque imperium & potestatem attinet, quam Papæ ubiq; locorum sibi sumunt, nullis nec circumscripti, nec circumscribendi finibus & rationibus, ut velint & sua etiam opinione possint regibus principibusq; imperare, & de Imperiis pro animi libidine statuere, operæ est pretium audire, quid maiores nostri in frequentibus illis Theologorum & Jurisconsultorum confessibus senserint. Necdum de hoc regno speciatim loquor,

quor, in quo Papæ hanc nunquam auctoritatem obtinuerunt: sed generatim, an ita habendum sit de illa quam sibi arrogat dignitate, & quæ ipsis fuit, semper, & adhuc est in suis bullis mandatorum, sententiarum, damnationum, & excommunicationum, quas Româ quocunque emittunt, fundamentum. Nunquam verò patres nostri hoc ita habere illis assensu sunt. Nam si de temporali potestate agitur, qua sibi fas esse putant, omnibus humanis imperiis cum summo jure imperare, principesque, reges & Imperatores omnes sibi subdicere, illud quidem erat, quod suis literis & Bullis ad reges nostros missis continebatur: ut in literis Bonifacii nobis suprâ cõstitit. Verùm illud quoque ipsum est, de quo præcipuè cõtentio adversus eos suscepta erat, atq; adeo id ipsum, quod in Bonifacio, qui se impudentiùs quàm cæteri & arrogantius de sua illa in omnes & omnia auctoritate jactabat, hæreseos crimen esse dicebatur. Nostri patres probè hoc tenebant, Ecclesiam non esse Imperiû hu-

manum, humanis aliis imperiis simile, sed omnino spirituale: atq; inter Mundi regna, & animarum gubernationē, inter principes ac dominos, qui orbis regnorū potiuntur, & eos qui spirituale regnum obtinent, cācellos quasi quosdam, manifestumq; discrimen nominatim interjectum esse. Quanquam alioqui, quū res quo decet ordine modoq; reguntur ac temperantur, mirifica est hujus cum illo consensus & convenientia: sed non eo pacto tamen ut inordinata debeat esse & indistincta utriusq; potestas & administratio. Patres nostri in his disputationibus aperte probant se in sacris scripturis longē melius versatos esse, quā Papas qui pro libris sceptrā armaque tractarent. Legerant in Evāgelio quod Christus de seipso (quantum quidē ad hanc distinctionem attinet) & verbo & exemplo docuerat. Ille unus verē est Ecclesiæ caput, summusq; omnium Episcopus & pastor. Apostoli hisce eundem taxat, nec ullū præterea quēquā alium nominibus ornant. Pater omnē illi

Ephes. 1. 22
5. 3. 1. Pet.
5. Mat. 28
Joan. 17.

illi in cœlo terraque potestatem dedit. Si in ullo alio terrena potestas cum spiritali Ecclesiæ moderatione cōjungi debuit, in illo id potissimum fieri decuit. At, quandiu hîc vitam degit, diligenter sibi cavit ne quidquam admitteret, quo vel minimam suscipiendæ rerum humanarum administrationis suspicionem hominum animis afferre videretur. Illius adversarii quid ea de re sentiret, tentare voluerunt: sed ut eam, quam modò posuimus, distinctionem confirmaret, respondit, reddendum esse Cæsari, quod esset Cæsaris, & Deo, quod Dei. Hinc declarans nō eò se è cœlo in terras venisse ut ex imperiis humanis vel minimum usurparet, & ex Imperatorum auctoritate quidquã detraheret. Quin & coram Pilato rogatus de eo quod ipsi per calumniam malitiamq; impositum fuerat, respondit regnum suum non esse ex hoc Mundo. Iidem patres nostri qui id in Evangelio legerant, sic ratiocinabantur ac verè concludebant, Jesum Christū Episcoporū principem,

*Matt. 22.**Joan. 18.*

aliis, quos Ecclesie sue curatione & administratione ornaret, sui exemplum proponere voluisse: cumq; gubernationem hanc civilem ne minimum quidem attingere voluisset, ut ex ea quidquam interverteret, ad seq; transferret, absurdum & ab omni ratione alienum fore, si alii id cogitarent & susciperent. Ita enim eos admonebat, sicut me misit pater, ita & ego mitto vos. Idem alias quoq; admonitiones legerant, quibus apud suos Apostolos usus fuerat, ut perniciosæ isti ambitioni occurreret, quam in mentes hominum irrepturam, & in media sua Ecclesia brevi grassaturam certò prævidebat, quum diceret: Reges gentium dominantur eis: Vos autem non ita estote. Meminerant præterea D. Petrum & alios Apostolos talem vitæ statum ad mortem usq; obtinuisse, atq; Domini Ecclesias ædificare, easque Evangelii prædicatione regere, solum & simplicissimum illorum munus fuisse: ita ut ne minimum quidem affectatæ terrenæ administrationis indicium & vestigium

Luc. 22.

gium in iis unquam apparuerit. Nec eos præteribat quàm studiosè Apostoli ipsi, Ecclesiarum seniores & pastores, (quibus generaliter omnibus dignitate longè superiores erant) hortarètur, ut sub summo illo, quem nominant, pastore, nempe Iesu Christo, greges 1 Pet. 4. suæ fidei cōcreditos diligenter pasce- 2 Timot. 2. rent: ab omni dominatione abstinerent, & rerum humanarum cura nullo modo se implicarent. Hæc omnia patres illi in sacris scripturis videbant: ad quæ præterea adjungebant, qualis fuisset perpetuus totius veteris Ecclesiæ usus: quomodo etiam cùm alii omnes, tum Romani Episcopi, Imperatores & alios Monarchas pro suis summis principibus semper habuissent, & eo, quo modestos & summissos clientes decet, nomine, observantia & honore appellassent: habebant etiam in suorum regum historiis, post comparatâ sibi in Italia inde à Carolo Magno dominationem, ea quæ de Paparum erga principes officiis, summissionibus, & obsequiis nominatim & luculèter scri-

pta essent, & quæ hodie etiamnum in illis extant. Habebant deinde in manibus clarissimorum doctorum, nec veterum duntaxat, sed æqualium etiam suorum libros, querelarum de misero per Paparum ambitionem Ecclesiæ statu plenos: Itemq; accusationum & testificationum adversus tam insolentem & antea inauditam affectatam, & usurpari iam cœptam in Imperatores & principes dominationis libidinem. Nec desiderabant tam multas, tamq; eruditissimas præstantissimorum jurisconsultorum aduersus hanc rerum confusio- nem disputationes: præclaras etiam simul & severas & graves D. Bernardi ad Eugenium Papam contra effrenatam eiusmodi superbiam admonitiones, in hanc maximè sententiam: Papas, si D. Petri exemplum imitari vel- lent, non ita se pro imperatoribus gesturos, sed farculum potius & pedum ad excolendum Ecclesiæ agrum, & illius gregem gubernandum gestaturos, non autem regum insigne, sceptrum & Diadema. Nusquam hoc reperiri proba-
rique

lib. de con- sider. 2, 4.

siquē posse eos tantam potestatem ullo
 iure habere: cū eam nec à D. Petro
 adepti essent, quoniam D. Petrus da-
 re iis non poterat quod nunquam ipse
 habuisset: nec à Christo etiam ipso,
 cū iis ne Principum more domina-
 rentur, prohibuisset. D. Petrum hac
 regia magnificentia nunquam sibi
 gloriam & dignitatem quæsiisse, sed
 unica eorum, quæ sibi Christus tan-
 to opere commendasset, meditatione,
 cū dixit, Pasce oves meas. Eccle-
 siam Romanam posse quidem cate-
 rarū Ecclesiarum matrem dici, at non
 Dominam: Ipsumque Eugenium, u-
 num ex Episcopis, nō reliquorum ve-
 rò Dominum. Patres, inquam, nostri
 hæc omnia non solum ex Divi Bernar-
 di scriptis didicerant, sed ex ipsius etiā
 ore exceperant. Ad hæc intelligebāt,
 probra quæ alii præter hunc doctores
 scriberent adversus istos Romanen-
 ses Episcopos, qui se verbo tenus ser-
 vos servorum dicebant, cū super-
 bissimum reipsa in omnes domina-
 tum usurparent: quos nihil pudebat

sese adorandos præbere, cùm id D. Petrus à Cornelio tentatum respuisset. Hæc ergo omnia, ut etiam miseræ & confusiones, itemq; bella & cædes ex Paparum ambitione enatæ bonos illos patres, quibus ante oculos hæc omnia tum in Imperio tum in Italiaversabantur, plurimùm commovebant: Eisdem quoque gravissimè afficiebãt tam multæ quã plurimis ac fortissimis Imperatoribus, qui pro religione Christiana tuenda ac propaganda tam strenuè feliciterq; adversus infideles trãsmarinos dimicaverant, illatæ ab iis indignitates & contumeliæ, eaq; tantæ, ut modò illum imperio privarèt, hunc modò pedibus suis calcarent, filios etiam in patres aliquando sollicitarent: interim dum Satrapæ isti de Imperii rationibus pro arbitrio statuunt, & suis excommunicationibus horribiles civium erga reges suos seditiones, & turbas ubiq; gentium conflant. Hæc cernuntur in Ivonis Carnutensis Episcopi literis ad Papas scriptis, quibus eos liberè admonebat, rebelliones & disci-

dia,

dia, illorum consiliis & artibus in Germania excitata, omnium Gallorum animos adversus illos inflammare. Patres igitur nostri cum tam multa suis oculis atq; animis subjicerent, nunquam eò adduci potuerunt, ut superba ista terrenæ potestatis nomina in Papis probarent, ferendaq; putarēt, sed ea semper uno ore condemnarunt: Regibus, Nobilitate, & Clero, universoq; populo pia conspiratione ad hoc cōsentientibus, ut viribus suis omnibus impedi-
rent, ne istæ regnorum & Imperiorum pestes, nec ista etiam monstruosissima de summa Paparum potestate doctrina (quam Philippus Augustus, errorem regnis perniciosissimū appellabat) in regnum hoc sese insinuaret, & radices ageret. Eoq; factū est, ut ille ipse Philippus Augustus Innocentii Papæ imperia & minas omnino sperneret: ut Philippus alter tā durè & asperè tū Bonifaciū, tum illius ministros acciperet, quasi rem Marte aperto hostiliterq; agens: ut etiam recenti hominum memoria, cum Ludouicus 12. in Turonē-

*Matthæus
Paris in
sua historia.*

si concilio, ab illis omnibus, qui eò cō-
venerant, quæsiisset, an se pro suo prin-
cipe haberent, omnes, & Ecclesiastici
imprimis (maxima Julii excommuni-
cationum contemptione) uno animo
atq; una voce agnoscere se & profiteri
illum suum & summum & solum prin-
cipem esse responderēt. Eiusmodi au-
tem actis & sexcentis aliis, quæ in no-
stris historiis, edictis regiis, & curiæ cō-
mentariis cōsignata extant, patres no-
stri satis testificati sunt summam illam,
quam Papæ in regna & imperia sibi ar-
rogarent, potestatem, intolerabilem
sibi & meram etiam tyrannidem vi-
deri.

Quod autem ad alterum gradū, &
quam spiritualement aut Ecclesiasticam
vocant, potestatem, attinet, patres no-
stri nihilo plus in hoc regno Papis con-
cesserunt, tanquam eos aliquid in eo
juris ex verbo divino habere putarent.
Non quòd reges nostri Episcoporum
& pastorum, (quorū officium est doce-
re in Ecclesia & sacramēta administra-
re) partes agere unquā voluerint. No-
verant

verant utriusque administrationis discrimen, illudque nihil ad se pertinere. At pastores ad officium omni ratione cogere: hominum conventus ad res Ecclesiasticas consultandas necessarios celebrare: electiones usitata & legitima via constitutas confirmare: qui quantique sacerdotiorum proventus essent, exquirere: ne iis abuterentur providere: eos in Ecclesiae & regni utilitatem dispensare: correctionem & poenas in suis edictis ad ea quae perperam admitterentur coercenda decretas adhibere, hæc verò nostri reges sui juris & muneris nec cuiusquam alius esse semper crediderunt: illiusque nunquam subditi immo ne ipsi quidem Ecclesiastici in eo jure unquam reclamaverunt. Contentiones quidem ea de re à Papis sæpe factæ sunt: sed potestas tamen & autoritas penes reges nostros integra remansit. Si quid Papæ hinc obtinuerunt, id certè precario & bona regum nostrorum, quandiu ipsis visum est, venia potius quàm ullo prorsus jure obtinuerunt. Negotiorum Ecclesiasti-

corum (in eo quidem quod ad homines pertinet, atq; hodie etiã usurpatur) auctoritas, in ministeriorum collatione & confirmatione, in fructuũ sacerdotaliũ dispensatione, & in Comitiorum Ecclesiasticorum convocatione sita est. Ex publicis autem monumentis harum rerum omnium jus apud reges nostros fuisse manifestum est. Ac de electionibus quidem id ita se habere regum nostrorum in eam rem latæ leges & constitutiones satis probant. Papæ quidem super eam & Romæ, & in Italia, & ubicunq; plus poterāt, suas leges habebant. At hoc regnũ iis nunquam obstructum teneri voluit, sed suã atq; avitam libertatem constanter retinuit, per quam suas separatim de jure suffragiorum constitutiones, regia auctoritate cõfirmatas haberet. Id quod adhuc in comitiorum Aurelianensiuũ actis testatum videmus. Est verò aliud etiam, & longè majus. Publicis enim literarum monumentis celebratum est, postquam reges nostri ditionis suę terminos Romam usq; protulissent, ac suis
in Lom.

in Lombardos & Exarchas victoriis Italianam sibi subiecissent, necesse fuisse, ut Romanorum Episcoporum electiones regum ipsorum auctoritate fierent, nec prius rata haberentur, quam illorum testimonio & suffragio comprobata essent. Ludovicus Pius Francorum rex & Imperator non paucos ad eum modum in Papatum ascivit, & in iis Gregorium 4, qui non antè id munus suscipere & obire voluit, quam de illius voluntate sibi constaret. Ac Platina illum nominatim ait Paparum electionem consultò confirmasse, ne Imperii jura amitteret. De sacerdotiorum autem reditu, idem sentiendum. Regum enim nostrorum edicta in eo legis vim & auctoritatem obtinent, non autem Paparum decreta. Si quid aliquando in Papis tolerabatur, aut siquid sopperter & callidè per nostram incuriam usurpabatur, simulatq; fraus manifestè deprehendebatur, adhibebatur continuo remedium: Paparum ministri & exactores è regno statim exigebantur, usurpationes præcidebantur, & de illis

agendum esset, ex Regum, ordinum, & senatus auctoritate ac sententia constituebatur, tanquam de re, quæ in huiusce regni potestate planè sita esset, nõ autem in Paparum arbitrio & libidine. Historiæ nostræ eiusmodi exemplis refertæ sunt: præcipuè à trecentis aut quadringentis annis, quum Papæ plus auctoritatis cõsequuti, suas omnes vires & opes eò conferebant, ut manus & cupiditatem suam ad nostros usque fines extenderent. Is fuit Benedicti XIII regnante Carolo VI in sua illa contentione scopus. Verùm docuit Academia hanc meram esse Paparum usurpationem, quæ coercenda erat: ac totam sacerdotiorum rationem ab vno rege pendere, ut ex eius auctoritate, quatenus regni utilitas postulare videretur, de illis omnino constitueretur. Papas enim divitiarum satis superque habere: si verò casu aliquo Romana Ecclesia ad inopiã redigeretur, illiq; Galliæ opibus non nihil opus esse videretur, tum quidem opem ei ferendam, sed his tamen conditionibus: Id maturo

maturo iudicio faciendū, modo adhibito, iusta & gravi de causa, sine fraude ac damno, dummodo Papę culpā nihil secus admissum antea fuisset: atq; tantisper dum urgeret necessitas: idq; voluntario regū, patronorū, & aliorū Antistitum consensu ac liberalitate, nulloq; cæterarū Ecclesiarū detrimento, Ut breviter dicam, id caritatis & humanitatis beneficium fore, premente rerū angustia: hoc est, non esse hinc pontificibus putādum ullo sibi jure licere pecunias ex hoc regno jure exigere.

Hæc fuit Antistitū & Academiae Parisiensis ad Carolum regem VI pro tribunali sedentem, postulatio. Academia autē doctis tunc viris instructa, & cum ea Antistites nunquam id aggressi fuissent, nisi rem & accuratè perpenderit, in justissimam esse pernovissent: ut re vera & à rege & ab universo senatu, & magna bonorum, qui eò cōvenerant, multitudine talis dicta atq; habita fuit. Nec verò hæc actio contra ipsum duntaxat Benedictum instituta erat: Nā Romana Ecclesia nominatur;

postulabatur, ut constitutio in posteritatis gratiam ea de re fieret. Generalia sunt quæ ab iis ponuntur fundamenta: Atq; senatusconsultum, ordinem qui perpetuò à posteris observari debeat, continet. Et verò nihil novum tunc constituebatur, cùm id ipsum edictis nominatim ea de re factis tum ab aliis, tum ab ipso etiam D. Ludovico jampridem constitutum fuisset. Exstat enim pragmatica illius sanctio, in qua hoc caput his omnino perscriptum

» verbis legitur: Exactiones & onera gravia pecuniarum per curiam Romanam Ecclesiis regni nostri imposita (quibus regnum miserabiliter depauperatum extitit) seu etiam imponenda levare & colligi nullatenus volumus, nisi dumtaxat pro rationabili, pia, & urgentissima, vel inevitabili necessitate, ac de expresso & consentaneo consensu nostro, & ipsius Ecclesie regni nostri. Hæc ille. Quòd si ex voluntate regia illiusq; animi sententia, inde certè consequitur nihil rationis aut juris fuisse, quo & rex & Gallicana Ecclesia obstriti re-

si tenerentur id Papas largiri. Plures
paginae adhibendae essent & complen-
dae, si omnia edicta & decreta, quae in
eam rem facta reperiuntur, hic per-
scribere vellemus, quibus omnibus
est constitutum, Papas nullo jure ex
hujus regni sacerdotiis quidquam at-
tingere, & ad se transferre posse. Ex iis
tamen siquid utilitatis ad eos pervenit,
id regum nostrorum beneficio, libe-
ralitatiq; soli, non alii cuiquam, aut rei,
aut homini acceptum ferendum. Unde
factum, ut quoties illis ad nostra usque
tempora ita placuerit, edictis caverint,
ne istius sacerdotiorum nundinatio-
nis ergo, Romam iretur, pecuniave ul-
la eò exportaretur. Quantum verò ad
conventus Ecclesiasticos & concilia
pertinet, quae gravioris quidem pon-
deris sunt, & in quibus clarius apparet,
cuinam summa auctoritas praecipue
debeatur: ex Merovingiorum, & Car-
linorum maxime, & posterorum etiam
aliquot regnis certò probari potest,
non Papas sed reges sua ipsorum aucto-
ritate ea convocasse, & quae in iis con-

stituta fuissent, confirmasse. Extant adhuc cōcilia in quibus id cernitur. Multis post annis reges in suo jure retinendo negligentiores, plura Papis tribuerunt, parum animo cernentes quæ inde consequutura essent: usque adeo, ut quosdam Paparum nomine interdū acciperent, qui conciliis cum summa auctoritate præessent. At cū à Carolo Calvo fortè id factum fuisset, Papæ obsequēdi gratia, universus regni Clerus ei rei, ut testatur Aimonius, intercessit. Postea verò cū aliter regibus nostris visum est, aliter sanè & contra Papas etiam ipsos ad retinendam pristinam libertatem factitatum quoque fuit. Ex his igitur planè cōstat, in omnibus petite Ecclesiasticæ partibus, quod ad homines quidem attinet, auctoritatem summā penes reges nostros fuisse: eosque nihil hīc suscepisse aut gessisse, quàm quod sibi à Deo commissum, mandatumq; esset, Christianiq; Imperatores ante se fecissent, itemq; prisca illi piiq; sub lege reges, qui eā ipsam potestatem sua auctoritate & prudentia moderaverant.

derabantur: ut Academia, ppositis Joē
& aliorū exēplis Carolū VI admonebat.

Quæ igitur hæcenus à nobis cōme-
morata sunt, satis docēt Papas summa,
quam jam sibi tribuunt, auctoritate in
Galliis nostris præditos minimè fuisse:
duosque illos ita terribiles, quos nobis
proferunt gladios, non potuisse unquā
in hujusce regni fines, ut in eo auctori-
tatis aliquid obtinerent, penetrare,
quemadmodū Papæ superbissimè ho-
die jactant. Reges nostri de rebus & a-
ctis Ecclesiasticis cognoscebāt, in qui-
bus majori quàm quotidiana eorum,
qui Ecclesiis præerāt, auctoritate opus
esset: ad eos cōfugiebatur, etiā adver-
sus Papatū abusus: Apud eos Papæ ac-
cusabantur: ab iis edicta manabant, pet-
quæ rectè omnia cōstituerētur. Si quā-
do in comitiis, quæ à regibus extra or-
dinem advocabantur: aut in suprema
curia Papatum procuratores & mini-
stri existerent (ut in eo cōventu quem
Carolus VI habuit) illic assisteabant, nō
decreta quidem ipsi in tribunali factu-
ri, sed ut rei in subselliis causam acturi,

& quæ haberent postulata in publico
 proposituri: quæ eaten⁹ admittebatur;
 quatenus regi curi⁹q; p̄barētur. Si qua
 rescripta, mandatave à Papis in hoc re-
 gnum emissa sunt, ea certè hæcenus
 recepta non fuerunt (quum præsertim
 aliqua universalis nota in iis observa-
 batur) nisi regis codicilli, illius volun-
 tatis & assensionis testes, iis apponerē-
 tur, eaq; in supremo senatu lecta exa-
 minataque fuissent. Eadem quoq; ra-
 tio est legatorum, qui à pontificibus in
 Galliam mittuntur: quibus nullus est
 ad eam neq; accessus, neq; aditus, ne-
 que auctoritas nisi cum bona regis
 venia, quam suo diplomate testatam
 fecerit: nisi etiam hæc declaratione
 scripto expressa, quæcunque facient,
 ea omnia ex illius cōcessione & aucto-
 ritate, & pro temporis, quod ipse præ-
 stituerit ratione, se facturos: nisi de-
 nique eorum potestate in ipso senatu
 probata, qui eam pro suo jure mode-
 ratur & coangustat, quatenus id opti-
 mum factu judicat, ut videat nequid
 regis, regniq; jura & prærogativas, atq;
 Eccle-

Ecclesiae Gallicanae libertatem infrin-
 gat. Haec omnia quamplurimis actis
 confirmata in publicis curiae monime-
 ntis videntur. Denique Franciae regnum
 libertatis semper Imperium fuit, non
 obedientiae ut nostri Jurisconsulti di-
 cunt, hoc est nullo modo Paparum po-
 testati & libidini obnoxium. Nec est
 quod Paparum patroni nobis persua-
 dere conentur, hanc totam auctorida-
 tem Paparum privilegio tantum & in-
 dulgentiam, penes reges nostros fuisse.
 Ea enim jure, quod sibi à Deo datum
 esse sciebant, nititur, etiam in causae
 adversus Papas contestatione, si forte
 illam vel digito attingere tentarint: ut
 proximis etiam annis tentarunt: Unde
 factum est ut reges, ordines, & Parisien-
 sis senatus concilii Tridentini (propter
 quod tantae flagitationes adhibitae, tot
 contentiones factae sunt: propter quod
 etiam Papae praestomacho & iracundia
 hanc tam funestam nobis calamitatem
 coflarunt) promulgationi tam strenue
 & constanter intercesserint. Interces-
 sionis autem illius haec inter alias caus-

sa præcipua fuit, quòd sine maxima per-
 petuæ regum nostrorum authoritatis,
 & veteris Gallicanarum Ecclesiarum
 libertatis pernicie, conciliū illud pro-
 mulgari non possiet. At è contrario Pa-
 pæ nisi admodum ingrati essent, debe-
 rent ingenuè agnoscere & cōfiteri, re-
 ges nostros de suæ libertatis & potesta-
 tis jure in eorum gratiam multum sæ-
 pe remisisse: idque eo duntaxat animo
 fecisse, ut eorum operâ concordia &
 consensio cum cæteris Ecclesiis fove-
 retur. His accedunt assiduæ nostræ,
 quæ postremis temporibus nobis cum
 Anglis intercesserunt, dimicationes,
 necnon ea quæ in Italia & cum Hispa-
 niæ gente gessimus bella, quorum ne-
 cessitate adducti multa Papæ præter jus
 tradidimus, ne in eorū odium incurre-
 remus. Neq; id Papas fugiebat, qui da-
 tâ operâ his nos bellis implicatos & cō-
 strictos tenebant, ut id à nobis etiam
 invitis extorquerent. Verùm, non in-
 de consequitur, id regis auctoritati &
 regni libertati fraudi esse debere, unde
 Papa pro animi arbitrio de reb⁹ nostris
 con-

constituere, & sub Hispanicum jugum nos redigere aut possit, aut debeat.

Ut majorum nostrorū propositū rectè accipiamus, tot tāq; præclaræ, & cōstantes eorū actiones nobis aliunde testificantur, eos nunquā penitus credidisse summam esse Papis jure divino in reliquas omnes tum hujus regni, tum aliorū etiā Imperiorū Ecclesias auctoritatem, qualē sibi arrogant. Id enim si credidissent, ut pii & religiosi viri erāt, sic nunquā profectò ea de re cū Papis cōtendissent. Equidem cū populo & nomine & animo verè franco hoc est libero, tū tot tamq; magnanimis regibus indignissimū & gravissimū erat, bestiae reviviscentis imaginem videre, & urbis Romæ jugo iterum subjici, postquam tamdiu tamque acriter pugnatum fuisset, tantumque sanguinis effusum, ut injustè erepta libertas postliminii quodam jure aliquando recuperaretur. Attamen pietas, religiosusque Dei metus, quo tāt opere apud omnes celebrati erant, eos procul dubio nec invitos impulisset, ut Papis

se subjicerent, rerum divinarum & humanarum sui regni dispensationē eorundem arbitrio potestatique permetterēt, si ea Dei voluntas fuisset. At cū id prætermiserint, ut satis cōstat, immo verò Papas longissimè à suis finibus repulerint: persuasissimum habeamus, longè aliter eos persuasum hoc habuisse: Etenim quod rei caput est, summos habebant sua ætate doctores, à quibus quid ea de re in sacris scripturis contineretur, didicerāt. Eorum testimonia nulla jam, brevitatis causā proferam: nec ad rem totam pernoscendā ultra ea, quæ antea proposui, exempla progrediar. In Parisiensis Academiæ admonitione, quam Caroli v i decretum sequutum est, hoc nominatim scriptū extat: Prærogativam summamque auctoritatem, quam Romana Ecclesia sibi vendicaret, à Constantino delatam ei fuisse: quam tamen Constantinopolitana, Alexandrina, & aliæ certatim sibi deberi contenderent. Atque hoc unum illud est, quod in Gallia de Romanæ Ecclesiæ jure tenebatur.

tur. Quinetiam poterant eam Constantini donationem in cōtroversiam vocare. Illis enim non difficile erat ex regum etiam nostrorum historiis probare, præcipuam Paparum potentiam & dignitatem multis post Constantinum annis extitisse, Papasq; totam ejus rei laudem Pepino præcipuè & nostris illius successoribus regibus debere. Sed nulla moti ratione id agnoscere & cōfiteri volunt. Summa tamen rei huc redit, Ecclesiæ Romanæ sedis prærogativæ causam ad Constantini donationem vulgò referri: hoc est, majoribus nostris cognitum & exploratum fuisse, jus illud omne, quo se venditabāt, positivum esse, hominis donatione, non ulla Dei constitutione sacris literis comprehensa, constans: Eo autem nomine regnū hoc illi nullo modo obnoxium esse posse: immo cōstitutam illam donationem nullam omnino exigendæ pecuniæ potestatem Papæ permittere, tantamq; illi duntaxat concedendam esse, quantam Ecclesiæ facultates ferrent, citra suum ullum

detrimentum. Hæc illorum verba sunt. Quòd si de Constantini donatione aliter sensissent, indèque consequutum fuisset illius vi & auctoritate Papam pecuniæ ex hoc regno exigendæ jus habere, Parisiensis Academiæ & Galliæ Antistites secum ipsi pugnasent. Verùm id probè sciebant, Constantini donationem nō esse Dei mandatum, quo tenerentur, Constantinique munificentiam imperii Gallorum libertati ac dignitati fraudi ac damno esse non posse. Sciebāt hoc quoque, jus illud qualecunque tandem esset, ab iis, quas nominant, Ecclesiis in contentione poni. quod quidem de illius vi & veritate multum detrahit. Itā certè majores nostri de ea loquebātur, quia certò scirent totam orientalem & occidentalem plagam de primatu adversus Papas multis gravissimisque rationibus dimicasse, & Africanas Ecclesias D. Augustini tempore in magnam ea de re contentionem venisse. Romana Ecclesia assererat transmarinas Ecclesias sibi subjectas esse: Con-

se: Contrà D. August. aliiq; Africae patres & Episcopi id negabant. Ea cōtro-versia utrinque sic agitata fuit, ut Papa Romanus falsi compertus sit, quòd concilii Niceni in eam rem decretum supposuisset: nihilque aliud in Episcopi Romani gratiã reperiri potuit, quàm ut Romæ locorúmque vicinorum rationem, curámque haberet: Et ex cōcilio auctoritate vetitum fuit, ne ad Romanum pontificem in posterum provocaretur. A Cypriani usque tem- *De simplici-
tate præ-
latorũ &c.*

poribus Romani Episcopi aliquid huic non dissimile in Africanos movere in animo habuerant. At D. Cyprianus adversus Romanum Episcopum hanc constantissimè causam egit, firmissimisq; argumentis docuit, nullam esse illius in alios prærogativam & auctoritatem. Unum Christum summum esse omnium Episcopum, sub quo alii omnes Episcopi idem munus & onus haberēt. Postea D. Hieronymus (quã- *In epist. ad
Evagriũ.*

quam Ecclesiae Romanae presbyter) professus est, scriptoque confirmavit tantum esse oppiduli (cui Eugubium

nomen erat non procul ab urbe) Episcopum, quantus ille Romanus esset. Id ipsum quoque D. Bernardus Papam Eugenium (ut suprà dictum est) edocuit, dum ait eum non esse Episcoporum dominum, sed ex iis unum. Parisiensis Ecclesiæ primarij & Antistites Caroli VI imperij tempore hæc omnia nō ignorabant, quæ hodie etiam in sanctorum Patrum libris & Ecclesiæ historiis extant. Sciebant quoque quantæ cōtentiones ob istam Episcopi universalis prærogativam & auctoritatem inter Constantinopolitanum & Romanum Episcopum exarsissent, & quo animo ac studio D. Gregorius Romanus Episcopus adversus alium, nempe Joannem Constantinopolitanum, qui summam hæc dignitatem sibi arroganter attribuebat, invecus fuisset, in multis librorum suorum locis testificatus, eum qui Episcopi universalis nomen & auctoritatem sibi arrogaret, Antichristi præcursorem esse. Hoc ergo majoribus nostris adversus usurpatam Romani Pōtificis auctoritatem probè cognitum

lib. 4. epist.
76, 78, 80,
83, & *lib.*
7. 124. &
lib. 6. epi.
188.

gnitum erat, illudque Parisiensis Academia & illi adjuncti Gallicanae Ecclesiae Antistites in sua adversus Papam expositione praecipue commemorabant. Quin & rex, & suprema illius curia id minime repudiarunt, sed confirmarunt, & suo etiam decreto, solenni quodam ritu, inseruerunt: nimirum tanquam rem certissimam, & validum adversus Paparum usurpationes fundamentum, id esse rati. Deinde Ecclesiasticus ordo in concilio Turonensi non dixit Papam ullum in se jus potestatemque habere, sed regem tantum, nulli alii praeterquam illi subjectum se asserens. Quod si Papa ista primatus opinione elatus regi molestus esse pergeret, nihil obstare, quin rex illum iusto bello ad retinendam suam auctoritatem persequi posset. Atque haec de Papae auctoritate, quantum quidem in majorum nostrorum monumentis scriptum extat.

In illis autem discemus etiam, quomodo Paparum excommunicationes & interdictiones accipi debeant. No-

bis enim constabit tales excommunicationes, in quibuscunq; temporibus vana fuisse tonitrua brutaque fulmina, quæ magnum quidem sonitum ederent, sed nullam tamen lædendi vim haberent: majoresque nostros ea nullo modo unquam timuisse, sed rejecisse potius, contemptuiq; & ludibrio habuisse. Atque ad eò supremam ipsam curiam & legibus & majorum exemplis fretam, licere sibi arbitratam fuisse, ea ut inania & falsa damnare, & eos in quos ea distringerentur, absolvere, noxaque liberare. Patres verò nostri id non susceperunt, quin scirent quid sibi vellet excommunicatio, & quorsum Deus in Ecclesia eam constituisset: eos, quos in terris Ecclesia ligat, ligatos quoque & excommunicatos coram Deo esse, ut in Evangelio scriptum est. Sed iidem tamen patres non ignorabant etiam Deum suas promissiones explere, quum ipsius voluntati paretur, & ex ejus præscripto res quæque geritur. Nam unicum illius verbum, cujus homines ministri tantum sunt,

Matth. 18

funt, propriè & per se ligat. quòd si aliter quàm Deus instituit ac præcepit, ab hominibus usurpatur, nullum est jam Dei promissum, ac p̄inde excõmunicationes nihil amplius sunt, quàm mera hominũ verba, & minæ, quæ momento evanescunt, nec ullis aliis, nisi autoribus ipsis nocere possunt. Neq; enim Deus peccatorũ, quæ in iis admittuntur, aut perversarum affectionum, quas ad eas adhibet, auctor & executor est. Tales nimirum erant summorum Hierosolymis pontificum eorumque consistorii contra Apostolos & Christianos excommunicationes. Id inquam patres nostri noverant, atque ex sacris scripturis priscorumq; doctorum D. Augustini maximè libris didicerant, qui præclaras ea de re sententias edidit, quarum nonnullas DEUS sua providentia Paparum decretis inseri voluit, quibus adversus illos ipsos uteremur. Itaque Paparum excommunicationes meritò pro nihilo ducebant, quòd nullo jure aut potius præter omne jus, ut multis & gravissimis

rationibus probari potest, fierent. Ac primùm, quòd Papæ eas emitterēt, ista utriusque gladii potestate, quam sibi in universum orbem datam esse volunt, freti: quod nostri patres minimò credebant. Ita enim falsò fundamentò jacto, quicquid in eo superstruebatur, omnino corruerat. Deinde quòd id omni legitimæ actioni repugnaret. Priusquam enim aliquis excommunicetur, tum probatam culpam, tum justas causas, & eas, quæ excommunicationem commereantur, esse oportet. Ut autem de illis planè constet, in rem præsentem veniendum est, ubi delictum admissum fuit, auctoresq; adeò ipsi, si fieri potest, inspiciendi, ut nihil præcipiti judicio fiat: cavendumque diligenter, ne ad ultimam hanc (quæ tantam à reliquo grege separationem continet) resectionem antè veniatur, quàm salutaribus & appositis admonitionibus tentatâ fuerit ejus, qui peccavit, ad meliorem mentem reductio. Præter hæc etiam, de illius pertinacia & propositi obstinatione judicandum.

Ac

At nisi à pastoribus & senioribus, qui in locis ipsis degunt, fieri hoc non potest, nisi etiã res illic, ubi admiffa fuit, disceptetur, ut vetus Ecclesiæ disciplina præscribit. hoc præterea requiritur, ut excommunicationis fines pii sint, & ad nocentis hominis salutem referantur : ut ad extremum hoc remedium non similtate & odio, sed pio sinceroque in fontem affectu veniatur, totiusque Ecclesiæ utilitati consulatur. Si hæc in excommunicatione desiderentur, Dei sanè cõstitutio pervertitur. Nec est quòd putemus Deũ idraturum unquam habiturum. Quintam si id per alios fiat quàm per eos, quos Deus ei muneri præfecerit, nullo auctore fit, nullo etiam fructu. Atque hic verus est summatim excommunicationis à Deo institutæ usus. Patres verò nostri omnia his omnino contraria in Papis animadvertabant, sine munere, sine ulla causæ cognitione, nulla legitima actione observata, sine iusta causâ, stomachosos & animo affectos homines non ad servandam sed

perdendum potius, & diris suis fulminationibus, si modò id potuissent, opprimendum. Proinde sine ulla dubitatione infimos etiam quosque homines excommunicationis nexu solutos, ac nulli pœnæ obnoxios judicabant, eorumq; provocationes ex Paparum tyrannide profectas recipiebant. Sed imprimis, si fortè Papæ in reges sua fulmina contorquerēt, gravissimè hoc ferebant. Non quòd nescirent, reges etiam ipsos disciplinæ censurisq; Ecclesiasticis, itemq; pastorum suorum reprehensionibus, & correctionibus; atque hujus etiam excommunicationis pœnæ, siquid ea dignum admisissent, obnoxios esse debere, ut hac via se ad Deum, ad sanitatem, melioremque frugem cõverterent. Verùm in illis Paparum contra reges nostros excommunicationibus, gravissimæ aliæ præter eas, quæ supra jam commemoratæ sunt, causæ erant, ob quas non illi solum meritissimo damnarētur, sed universi etiam regum subditi justo dolore accensi uno animo conspirarent ad suscipiendam eorū, qui tam indignis

modis à superbis illis accipiebātur, defensionem. Cōsiderabant enim patres nostri, reges esse Unctos Domini, in quib⁹ illius Majestas nobis, quodāmodo ante oculos ponitur: quod nobis argumento esse debet ad eos summa observātia prosequendos, & nunquā, nisi eorū amplitudinis ratione diligenter habita, nominandos. Sciebant, ut sacrā *Exod. 22.* scripturā cōtinetur, à Deo nominatim fuisse hoc vetitū, ne quis sui populi principi malediceret: Et ab Apost. eos cō- *2 Pet. 2.* *Isda 1:* dēnari, qui de principibus aliter quā honorificè loquerētur: dum iis, qui in principes & reges cōtumeliosi essent, ipsorū etiam Angelorū exemplum opponūt, his verbis: Non horrent cōvitiis dignitates incessere: cū ipsi Angeli qui sunt robore ac potestate majores, nō ferant adversus eas apud Dominū, maledicum judicium. Id autem ab Apostolis dicebatur de illius ætatis principibus, licet Ethnicis, iisque ut plurimum sceleratis. Majores igitur nostri, literas cōtumelias in principes suos refertas Romā ad se perferri, facinus planè indignum, & sibi etiam nullo modo

tolerandum putabant. adde quòd fa-
 cilè ex istis bullis animo cernerèt, quò
 Papæ sua consilia & cogitationes re-
 ferrent, nempe ad Principum suo-
 rum perniciem, cum de eorum salute
 nullo modo laborarent: quippe illo-
 rum plerique omnes profligatissimi &
 perditissimi, omnisque pietatis exper-
 tes, ut Platina & alij historici eorum fa-
 cta & mores suis scriptis nobis depin-
 gunt. Sed aut flagrantissimus princi-
 pum nostrorum ulciscendorum & op-
 primendorum ardor erat, si quid pro
 regni dignitate & cõmodis, quod Pa-
 pis minimè cordi esset, effecissent: aut
 artificia hæc erant, & insidiosa cõmen-
 ta, per quæ & reges & regum consilia-
 rii metu perterriti ne hiscere quidem
 auderent, miserum popellum & Cle-
 rum præcipuè immensis Paparum ex-
 actionibus objicerent, & ipsos, ut a-
 libi, sic in hoc regno tyrannidem suam
 stabilire sinerent: (Academia Pari-
 siensis & Antistites de iis ita loquun-
 tur) Aut deniq;, hoc inter eos & hujus
 regni hostes ex mutuo fœdere conve-
 nerat,

nerat, ut dum hi regnum infestis armis invaderent, illi vicissim hunc ludum luderēt, & (quomodo Jupiter quidam in tabula depictus) ab excelsa sua sede fulmina sua ejacularentur, quorū strepitu & reges ipsos & eorum populos percellerent, eorum uni pro jure summo imperantes, ut de ea possessione, quam in Anglum justè acquisierat, illi concederet: Alteri, ut Italica, quam jure possidebat, ditione excederet: alii, ut regnum suum spoliari & diripi sineret, & alià ejusmodi. Ea neminē hominem fugiebant: omnibusq; hoc cōstabat, Papis nihil curę esse de sequendis rectis excommunicationum finibus, & hoc maximè uno, Ecclesiæ utilitate & ædificatione: quibus contra scopus hic unus esset propositus, suas ad hunc præcipuè finem excommunicationes de arce sua emittere, ut & in Ecclesiis & imperiis ipsis miserrimè omnia permiscerēt & everterent. quippe quæ his nominatim verbis conceptę essent, ut populos fidelitatis, quam principibus debebant, juramēto libe-

rarent, imperarentq; iis, ut arma in eos caperent, contrà quàm Dei mandatis præcipitur, totiesq; repetitur, obediendum regibus esse licet impiis, quales Christi & Apostolorum ævo tum Imperatores tum alii etiã magistratus erant. Hæc omnia majores nostri non sine horrore intelligebãt: ideoq; justo dolore permoti, quòd Deum illiusq; constitutiones pedibus adeò proteri, regum suorum dignitatem ita exauctorari & convelli, regnum ipsum vastitati hostiumq; libidini exponi viderent, Bullas arreptas dilacerabant, & eos qui eas in regnum auderent inferre, in crimen judiciumq; vocabant: certò scientes ejusmodi fulmina nõ è cælo, sed ex imis inferis emitti. Cuncti eò conveniebant, ut gladium è furiosorum illorum manibus eriperent. Reges ipsi palam testificabantur minimè se unquam passuros, ut sui hostium servituti objicerentur. Principes, nobilitas, universus populus ultrò ad id suas opes, & vitam adeò ipsam offerebant. Supremus senatus vim legum & judiciorum polli-

pollicebatur: Clerus tam superbū primatū dominatum abnuebat, illiq; palam renuntiabat: universi deniq; regi obsequium & fidem perpetuā pia conspiratione promittebant. Qui nostras historias percurrūt, nec satis accuratē harū iustarum offensionum dolorūq; causas ponderant, accusant nostrum illū Augustum, quod nimia in sacram sedem irreverentia fuerit: accusant Philippum alterum, quod stilo paulo acerbiori ad Bonifacium scripserit: accusant nostros senatus, quod sanctorum istorum patrum ministros & legatos carnificibus cum summo decore & probro tradiderint: accusant nostram Nobilitatem, quæ bullarum istarum invidiā Alpes superarit, Papamque ad eò ipsum armis perquisitum, & in carcerem pertractum, ad furiosum mortis genus adegerit. Sunt ergo nonnulli, quos id offendit. atque Paparum assentatores, quum de his scribunt, has eorum actiones verbis lenire conantur. At contrā hæc summa est Gallici nominis gloria:

Ubi nimirum studium, virtus, libertatis amor, Gallorūq; fides multò quàm ullo alio in facinore clariùs extitit & emittit: quod sit posteris (qui à majorum virtute degenerare minimè omnium volunt) exemplo, ut idem quoq; in eadem causa pari animo & fide suscipiāt, caveantq; furiosorum istorum bullas ita reformident, ut ab ea, quam suis regibus, sibi ipsis, patriæque debent, fide & officio vel minimùm avocētur. Religionis nomen & prætextus ut nunc, sic & olim Papis nō deerat. Principum nostrorum accusationis caput hoc erat & fundamentum, quòd illi essent hæretici, schismatici, atq; Ecclesiæ hostes. Id nominatim ab historicis cōmemoratur: Nec illi alio stilo aliaq; scribendi forma, atq; ea, quam nunc videmus, utebantur. At patres nostri non ita rudes erant, rerūq; imperiti, ut levissima quaq; de causa se ad defectionem & perfidiam induci paterētur. Ad hæc adversus omnes Paparū accusationes provocatio ad concilium præstò erat, usitatum ac potentissimum ad eorum furo-

furores, dum cōcilium haberetur, coercendos remedium. Et hæc quidem de excommunicationibus.

Quod autem ad istas Interdictiones attinet, de iis nihilo certè magis laborabant. Paparum adversus Ecclesias & Imperia, interdictiones eò spectant, ut templorum fores occludantur, ideòq; nulli Christianorum conventus agantur, nullæ sacræ cōciones, nullæ etiam preces publicè habeantur, nulla sacramenta administrètur, ac ne Baptismus quidem infantibus. Quid plura? ut ne mortui in cœmeteriis sepeliantur. En præclaræ illæ interdictiones, quæ patrum nostrorum temporibus indicebantur, ut à nescio quo Martino v, Julio II & aliis ejusdem notæ pontificibus. Atq; haud satis scio, an hoc unquã planè creditura fuisset posteritas, nisi noster hic Papa, ingenii, cōsuetudinisq; & instituti aliorum successor, idẽ prorsus nobis minitaretur. Patres verò nostri, qua erant prudentia, animiq; magnitudine, illa omnia pro nihilo habuerunt, nō quòd pietate religioneq;

deficerentur : sed illud probè tenebant , totam Paparum simul & inferorum omnium potestatem non posse sibi vero harum rerum omnium usu interdicerè. hæc siquidem interdictiones omnes , excōmunicationum ab illis latarū, quæ divino & humano iure nullæ erant, naturā & vim sequebantur; idq; totū vnico summæ ubiq; terrarū in rebus divinis & humanis potestatis nomine , quasi fundamento nitebatur, quòd patres nostri planè falsum esse sciebāt: ac proinde, quicquid inde cōsequeretur & exædificaretur, falsum quoque & irritū credebant. Iidem patres illud quoq; intelligebāt, quicquid fit in Ecclesia, ex uno Deo, qui id præscripsit, non autē ex ullius mortalis hominis, qui pro animi libidine dispēsare omnia vellet, auctoritate pendere. Illud quidē constat, si quis excōmunicatus fuerit, illū ad sacramentorum communionē admittendum non esse. verū hoc planè cōstare debet, an eiusmodi excōmunicatio legitimè adhibita fuerit, necne. Deinde pastorū est, qui

qui ei muneri obeundo præfunt, id agere. Interim illa sacramentorū interdictio, illis quoq; sacratū concionum, quæ in tēplis celebrari debēt, auditione nō interdicat. Nā contra, ut iis sæpe & studiosè interfint, omni ratione curandū est, ut divini verbi virtute moti resipiscant. Quin D. Paulus hoc nominatim præcipit, nō esse eos pro inimicis habendos & duriùs tractandos, sed tanquā fratres admonēdos, & ad officium lenitate & humanitate adducendos. Præterea sicui rebus sacris & piorū hominū cœtu ob aliquod à se admissum scelus interdictum sit, rationi profectò juriq; consentaneū est, ut in eo plectatur: sed rationi & æquitati repugnat, illius uxorē & liberos, nisi in eadē culpa fuerint, in eadē excōmunicationis pœna esse. Immanior quidē certè hæc esset crudelitas, & in liberos p̄cipuè, qui in Ecclesia geniti & nati fuissēt. At totā civitatē, universum etiam Imperiū eadē pœna cū sceleris auctore p̄mistè implicari, immanitas p̄fectò & barbaries atrocissima fuerit, & cujus exemplum

2 Theff. 3.

nusquam, nisi Romæ, extare puto. Fin-
 gamus enim animo & cogitatione to-
 tum Ecclesiarū corpus peccasse, De-
 umq; offendisse: quid tunc faciendū?
 Intercludendus ne omnibus ad tem-
 pla aditus esset? Immo verò aperienda
 tunc maximè forent, cogendusq; etiā
 ad sacras cōciones frequentandas po-
 pulus, ut Dei verbo audito, officii sui
 admoneretur, & vitam antè actam me-
 liori vivendi ratione commutaret; cul-
 tuiq; divino & precibus studiosiùs quā
 antea interesset, ut iræ Dei occurrere-
 tur. Nempe Joel & alii Prophetæ, quū
 populus Deū offenderat, ita se omni-
 no gerebant, præcipientes ut tubæ al-
 tius canerent, ad populum in templa
 convocandum. Templorum autem
 aditus Christianis nunquam, nisi à Ty-
 rannis & acerrimis Ecclesiæ hostibus,
 prohibitus fuit. Imperatores Romani
 Pagani, exempli causa, id postremis
 Ecclesiæ persecutionibus fecerunt,
 ex quo primū Christiani publica lo-
 ca habere cœperant, cōcionis haben-
 dæ ergo. Julianus Apostata idem po-
 stea

stea fecit, & ab eo, Arriani Imperatores aliquot. Sed hic infidelium furor erat. Christiani verò nihilo minùs cõfuetos cœtus celebrabant, Deo preces publicè fundebãt, sacramentorũ communioni intererant (idq; in ipsis etiam sylvis & speluncis, si alibi non liceret) sine ullo minarum, quæ à furiosis illis jactabantur, metu. Postea verò Theodosius & pii alii Imperatores Ethnicorum templa claudi quidem jusserunt, sed ob idõla quæ in iis erant, & quia quicquid illic gerebatur, impietatis & superstitionis plenum esset. Nulla possunt alia templorum clausorum exempla proferri. Quare, quũ Papa imperabit, ut ædes sacræ in hoc regno claudantur, aut eodem furore, quo primi illi Tyranni Ecclesiæ hostes, corripiantur, aut certè impietatis idololatriæ, quæ illic aguntur, damnet necesse est. Patres nostri ea omnia considerabant, & Christianorum priscorũ more istas omnes Interdictiones ridebant. Hoc verò illorum animos justa indignatione vehementer exulcerabat (Id quod

etiam piorum virorum pectore acriori vulnere transfodiet) quòd Papæ pio populi affectu & religione sceleratè abuterentur, ut eum ad flagitia confidentius suscipienda impellerent. Videbant, quàm cara Gallico populo essent Religio, templorum ingressus, sacrarum rerum usus : Itaque sancti illi viri comminationes suas illi intentabant, & ea ipsi erepturum se minabantur, ut facilius ad principibus suis renuntiandum, & ab iis deficiendum inducerent. Hi profectò abusus sunt, & profanationes planè intolerabiles. Si quis vim in aliquem adhibet, & gladio districto jugulum illius petit, capitis periculum minitans, ut flagitii aliqujus aut admittendi assensionem & societatem, aut jam admissi dissimulationem silentiumque extorqueat : id sexcentis tormentis & crucibus dignū iudicabitur. At pij isti totius scilicet Ecclesiæ præfecti & moderatores, ut sacrū & devotum Deo populū contra Regē suum arment, atq; ex illius animis & manibus iustissimam publici status

status defensionem eripiant, duos illos fulgentes gladios, quibus se instructos dicunt, illius capiti inferunt: & nisi impia cōjuratione ac perfidia tum regem suū regno spoliaverint, tum seipso exterrorū servituti dediderint, tunc vitam se illi adempturos interminantur. At quam tandē vitam? Non corporis quidē, sed animorū vitam, spirituale pabulū, salutem æternā, dum & Christianis cōcionibus, & publicis precib^s, & sacramentorū usu nefariē iis impiēq; interdūcunt. Id verò præcipuē pravas Paparū mentes manifestiūs aperiebat, patrumque nostrorum animis & pæne oculis ipsis subiciebat, quonam genio afflati, quo etiā ingenio præditi essent: ut ea re perspecta & planè comperta, patres citra ullā dubitationē & religionē, conscientiaē & dignitatis suæ labem, ad tollenda eorum decreta conspirarent: facileque judicabant quod olim à Christo scribis & Phariseis ut probrum objectabatur, id ipsum meritissimò & convenientissimè Papis nostris exprobrari posse, eos scilicet

putare se regni cœlorũ claves, omnẽq;
earum pro animi arbitrio dispensan-
darum potestatem adeptos esse, cùm
interim non solùm nullam eò ingredi-
endi voluntatem haberent, sed etiam
illius ingressu populum excluderent.
O detestabilem impietatem! O faci-
nus execrandum! Populum, templo-
rum in quibus Dei præcepta discat, a-
ditu prohiberi, nisi priùs Papæ, à quo
ad defectionem sollicitatur, mandatis
pareat! Populum nõ decere Deo sup-
plicare, numenq; illius & fidem implo-
rare, nisi priùs gratiam à Papa ineat, il-
liq; patriæ suæ libertatem perfidè ven-
dat! Populum sacramentorum usu pri-
vari, nisi priùs Hispaniæ insignia & ar-
ma sumat! Populum nõ posse amplius
Deum colere, nisi priùs Papam, ipsius-
que bullas colat! Quantum autem ad
mortuorum sepulturam attinet, tam
immanis est ejus rei atrocitas, ut de ea
plurib^s agere nihil sit opus. Nostri igitur
pii q; illi patres, non sine acerbissi-
mo animi sensu & dolore hæc secum
reputabant. Ecclesiæ doctores, & ejus
sæculi

saeculi Jurisconsulti suis scriptis lacrymas & suspiria in posteros derivabant, ut hodie apparet. omnisq; Gallica Ecclesia hoc certò sibi pollicebatur, regni & libertatem & dignitatem, simulque rerum omnium sanctarum (quæ quidẽ omnia Papæ indignissimè distrahere conabantur) usum bona fide à se retineri. Atq; adversus Paparum excõmunicationes & Interdictiones tam præclararum & constans majorum nostrorũ propositum fuit, ut Papæ aliquãdo cedere coacti sint, promiserintq; se non amplius nec contra regem, nec contra regnum iis usuros. Ea de re Martini 3 & 4: tum Gregorii 8, 9, 10, 11 & aliorum quamplurimorũ conscriptæ Bullæ in Tabulario regio adhuc extant. Id quoque jus ad Franciæ Patricios, atq; adeò ad minimos usq; regis ministros pertinet, cujusdam capitularis, ut vocatur, à Carolo magno, ejusq; filio sanciti vi & virtute, cujus hoc est initium, *Si quos culpatorum, &c.* Quod si Papæ severitatem censoriam in nobilem quendam virum, aut Galliæ civitatem adhibuis-

sent, cogebantur eiusmodi sententiam revocare, & eos quibus censoria illa nota iniusta fuisset, in pristinum statum restituere. Quinetiam Maiores nostri impetrarunt, ut eiusdem libertatis beneficio fruerentur reliquæ civitates & principatus, qui huius regni beneficiarij & clientes essent: quemadmodum anno 1448 Bullæ contra Gandavenses & Brugenses decretæ oppositum fuit, quæ ob id abrogata & antiquata est. Idq; adeo ad nostram usq; ætatem valuit, quum Senatus certior factus anno 1580 Gregorij 13 Bullam clandestino introitu in hoc regnum irrepsisse, communi decreto 4 Octobr. in eam rem facta, cavita ne ea promulgaretur: hac etiã sanctione addita, ut eorû, qui eam recepissent, sacerdotiis manus regia injiceretur: decretumque est, ut illud Senatusconsultum typis mandaretur. Maiores igitur nostri, ut ex his constat, quandiu sententiæ suæ perseverantiam retinuerunt, tandiu & regni dignitatem libertatemque retinuerunt.

Papæ in suis Bullis proponebant, si
Reges

Reges nostri sibi non obtēperarent, eorū imperia pro suo arbitratu, ad aliū translaturus, eorumq; populis minabatur se alios principes ipsis præfecturos: summā illam ubiq; gētium imperandi in tēporalibus & spiritualibus rebus potestātē arrogātissimè, ut jam antea diximus, venditātes nobis, & ostēdentes, ac diram funestamq; imprecationem in id imperium immitturos se minitātes, nisi ad suum nutum & arbitriū regeretur. Sed his rebus omnibus Patres nostri ob ea quæ diximus nihil prorsum terrebantur. Sapientius nimirū instituti, & usu rerū peritiores facti erant, quā ut nugis istis vel tantillū moverentur, qui satis scirēt Deum auctoritatē illam sibi vni reservasse, illiusque unius esse imperiorū statum mutare, & reges in iis pro jure suo summo constituere; iisq; ut & reliquis ab eo constitutis magistratibus parendum esse: alioqui Dei mandato & auctoritati repugnari, nec impunè id quidem aut inculpatè, quęcunq; tandē causā cōtrā obtendi possit. Diabolus idem

Matth. 4. agebat in sua illa contra Christum temptatione, mundi regna illi ostendens, atque se traditurum etiam pollicens, si honorem sibi cultumq; tribuere vellet. Perditus ille dicebat omnia se regna in manu sua habere, de quibus pro animi libidine constituere posset. Qui verò hanc tantam in mundi regna potestatem, quæ uni Deo debetur, sibi assumunt, ii certè Dei sunt hostes, fallacesq; spiritus. Majores nostros, prudentesq; probosq; viros minimè latebat, Christum, ut hereditatem inter fratres divideret, rogatum id recusasse, quantum ea hæreditas minimi fortasse pretii esset. Inde concludebant, Christum nunquam hujus facti rationem probaturum, si Papa, pro ea, quam sibi arrogat, potestate sceptræ & imperia partiretur, venderet, transferret. Enimvero ex sacris libris cognitum hoc habebant reges, ut Davidem, Salomonè, & alios à Prophetis reprehensos fuisse, severiusq; & minaciter admonitos, nisi morem Dei mandatis gererent, summum esse periculù, ne iusta Dei offensione suum

suum sibi regnum eriperetur. At pii illi viri eam calamitatem Dei nomine minabantur, nec eorum quisquam eò audaciæ unquam venit, ut regna per se à propriis Dominis alienata interverterit & ad alios transtulerit. D. Ambrosius Theodosio sacris quidem interdixit, sed non Imperio, atq; ista cõminatione in eum nunquam usus est, nec aliter eum cõpellavit, nisi cum ea animi submissione & observantia, quæ civem clientemq; decet. Patres nostri in eo quidẽ probe se institutos ostendebant: & præter Dei mandatũ, quò præcipitur colendos esse reges, iisque obtemperandum, ingenio etiam ad principes suos imprimis amandos propenso semper fuerunt. Unde præ cæteris omnibus nationibus, celebrati fuerunt. Itaque Papis, quos videbant tam infirmis fundamentis niti, fidem non habebant, sed eorum Bullas detestabantur, & justo dolore accensi universum suum studium operamq; regibus suis pollicebantur & deferebant, à quibus mandata ad retinendam Papa-

rum insolentiam reciperent: satis patrū & sua ipsorū memoria experti, neminem unquam illorū fulminibus fauciatum fuisse. Quinetiam quum reges tot tantisq; indignitatibus à Papis se affici, tot onerari cōtumeliis, regnumq; per illorū artes hostibus prædæ objici viderēt, tunc nec ullū religionis & Ecclesiæ falsò usurpatū nomē moram afferibat, nec ulla Paparum sanctitas obstabat, quo minus reges suorū tum sententiis freti, tum studiis moti, armis se tueri, & superbos istos, hostilē in modum tractare decernerent: quippe qui nullam belli gerendi causam justiorē dari posse arbitrarentur. Neq; id tamen sine maximo dolore sic statuebant, ob eam, qua sedem illam semper coluerant, observantiam, & eam etiam, qua inde consequi posset, offensionem & invidiam, cum aliqua nec minima Ecclesiæ pars cum eo dimicaret, qui præcipuam illius administrationē ac moderationē sibi sumeret. Verūm publica salus, suprema lex esto. Aut sui defensio justē strenuēq; suscipienda erat,
aut

atit rex perfidè deserendus & prodendus, collūq; servitutis jugo turpiter offerendum Quòd si ut sui regis facta te-
 etaq; cōservetur auctoritas, ut status & patria tota defendatur, ut libertas, qua nihil est dulcius & carius, retineatur, bellū à nobis suscipitur: idq; adversus eos maximè, quorū amicitiam expetimus, ac nobis cōciliare imprimis studemus, & qui sub pietatis specie ambitionem, avaritiā, & arrogantiam (à quibus ad status everisionē machinandam impelluntur) prę se apertè ferūt: cui jam dubiū esse potest, quin cum eorū, qui necessariā sui defensionē suscipiunt, causa, unā cum justitia, tū Dei assensio tū optima cōscientia conjungantur? Nunquid sanctitas, pastoris officium, Deiq; nomen, iis qui res p̄turbare & imperia bellis & cōfusione p̄miscere vellēt, occasione ad id & causā esse deberēt? Abiathar summus sacerdos muneris sui oblit⁹, ad Adoniæ factionē contra Salomonē transit: purās se, pro ea qua p̄dit⁹ erat auctoritate, jus imperii ad quēcumque vellet trāsferre posse, neglecto Dei,

1 Reg. 1.

Rom. 3.

qui aliter ea de re constituisset, mandato. At in sacerdotii dignitate tantum momenti non fuit ac præsidii, ut non is morte damnaretur, cēsereturq; dignus cum quo tanquam cum hoste ageretur. Omnis anima potestatibus supereminetibus subiecta esto, ait D. Paulus. Nec Apostolus nec Episcopus, nec ulla alia Ecclesiastica persona excipitur, ut D. Chrysostomus in eum locum scribit, ac proinde ne Papa quidē ipse. Qui est omnium supremus, gladium sibi à Deo cōmissum gestat, ut eos qui se præter modum contra suam auctoritatem efferre audeant, æquè omnes reprimat. Patres nostri id sciebant, credendumq; est eos, nisi perquam consideratè, eiusmodi bellum non suscepisse. Et certè in illo Turonensi concilio palam statutum fuit, bellum salva conscientia Papæ inferri posse. Ac illud ipsum decretū usurpatum jam aliquādo fuerat, ideòq; normæ instar esse debebat, ad quam hoc regnum sua consilia & actiones in eadem re dirigeret.

Non ignorabant autem reges, itemque

que alii, qui in celeberrimos illos cœtus accersebantur, quæ sit Episcoporum habenda ratio, & quo sint honore & observantia digni. Nam si Romani Episcopi in officio suo permâsissent, nunquam nisi perhonorificè appellati fuissent. Quinam verò majores honores in Rom. Episcopos effuderunt, aut eorum auctoritatē magis amplificarunt, quàm nostri Caroli, Ludovici, & nostri alii principes? Sed quum muneris sui limites prætergressi, pro pastoribus lupi fiunt, & in media regna irrunt, ut ea funditus evertant, nullam officii partē attingentes, sed cōtrà præter officium & decorum facientes omnia: tum verò demum nullus est honori & observantiæ relictus locus: non enim laus personam sequitur, sed munus, si quis in eo fungendo præclarè se gesserit. Si munus desinit, honor & meritò desinit. Nostri igitur patres, qui Papas erga se non pastores, sed perditores, non mandatorū Dei præcones: sed è contrario bellorum civilium tubas, & rebellionis adversus principem concitatores: nec

jam patres & servatores, sed hostes ver-
xatoresque infestissimos, perniciem si-
bi & exitium machinantes experiren-
tur, rectissimè profectò & rationi con-
venientissimè facturos se putarūt, si er-
ga eos ita se omnino gererēt. Parisien-
sis Academia sentiebat, quod D. Pau-
lus monet, discessionem ob omni fra-
tre qui se inordinatè gerit, faciendam,
de Papis intelligendum esse, quum re-
rum superbo dominatu potiri ubique
volunt, omnes miserè divexant, & fu-
riosè permiscunt omnia.

Cæterum hæc patrum nostrorū ad-
versus Papas contentio fieri non pote-
rat, quin fieret quoq; discidium. Itaq;
Paparum adultores iræ pleni, cupidif-
simè inculcabant nihil hoc aliud esse,
quàm se à Catholica Ecclesia segregare.
Uti etiam Papæ videri volebant eos
suis excommunicationibus ab Eccle-
sia Catholica abstraxisse. Verùm patres
nostri de iis admodum securi erant:
immò verò instabant atque urgebant
summo cum studio, ut sibi à Paparum
qui se in suo munere obeundo ita ty-
rannicè

rannicè gererent, consortio quam primum recedere liceret. Censebatque Turonense concilium, bellum etiam illis inferendum. Non quòd pii illi patres hoc unquam in animo habuerint, cum Ecclesia Catholica divortium facere. Illud enim probè sciebant, quicumq; in Catholica Ecclesia sit, eum esse in domicilio Dei, in filiorum ipsius cœtu, & in recta, quæ ad vitam æternam ducit, via: Contrà verò quisquis in ea non fuerit, extra Christum esse: non domesticum, sed externum esse, nec hereditatis promissiones habere: quisquis, ut breviter dicã, extra Ecclesiam sit, huic nullam salutis spem reliquam esse. Quid ergo? A Papa cõmunionem separatam esse, annon ab Ecclesiæ cõmunionem separari erat? Hoc sanè quidẽ pro ea, quæ majorũ nostrorum pietati & integritati debetur, observãtia, nobis pernegandum, cùm ipsi se à Papis ultrò segregarint. Alioqui eò nõquam venissent. Verùm hoc inde factũ ab ipsis fuit, quòd aliter ab Ecclesia instituti essent, quàm põtificiæ dignitatis

studiosi ac fautores nobis inculcant. Etenim, si eos audiamus, non est hoc in Ecclesia esse, nisi Papam errare non posse credamus. Patres autem nostri, ut ex superioribus cōstitit, eorum sententiæ minimè assentiebātur. Non est hoc in Ecclesia esse (si modò fides illis habeatur) si quis pro certo non habeat Papam summum ubiq; moderatorē & præfectum esse, atq; utrumq; gladium habere : At patres nostri hoc illi nunquam cōcesserunt. Non est hoc in Ecclesia esse, ut id etiam nobis objiciunt, si quis ingenio sit ita comparatus, ut omnibus Papæ mandatis, qualiacunq; tandē illa sint, parère nolit. Patres verò nostri ad hunc sibi modum imperari passi non sunt, sed judicio prudentiaq; adhibita, quicquid sacris scripturis minimè consentaneum videbatur, etsi à Papa manaret, id planè rejiciebant. Iidem appellant eos hæreticos & excōmunicatos, qui ea nolunt in suos etiam reges admittere, quæ suis Bullis imperant. Patres autē nostri id prorsum negabant, atq; Papparum excōmunicatio-
 nes

nes cùm deridebant, tũ minutatim dif-
 fecabant: quinetiã Papas, qui potestate
 in hoc regnum sibi vendicarẽt, fatuos,
 insanos, atq; adeò hæreticos appellare
 nõ dubitabant. Atq; hæc ita omnino,
 ut dictum est, se habere, senatuscõsul-
 tis, decretis, variis quoque scriptis & a-
 ctionib^o suis nobis cõfirmarunt. Quòd
 si aliter, quàm faciebant, credidissent,
 in eo conscientia repugnassent: quod
 de tot claris piisque viris, qui nos ætate
 antecesserũt, vel cogitare est nefas: sa-
 nè, si in Ecclesia esse is non est haben-
 dus, qui in Paparum obsequio nõ ma-
 net, neque illi totus adhærescit. Si ve-
 rò nulla conscientia labe aliter facie-
 bant quàm crederent, tunc aut errore,
 aut ignoratione peccaretur necesse e-
 rat. At extra omnẽ controversiam est,
 nostros illos patres iis, qui Paparũ de-
 cretis omnino addicti & cõsecrati sunt,
 prudẽtia, eruditione & fide longè præ-
 stitisse. Quomodo igitur, dicet ali-
 quis, se in Catholica Ecclesia esse cre-
 debãt, interim dum à Papis dissiderẽt,
 eosq; adeò armis peterent? Nempe ex

sacris scripturis & piorum Doctorum
 libris persuasum benè penitus atq; cõ-
 firmatũ habebant, Dei Ecclesiam nec
 ex Papa, nec ex ullo alio mortali pedẽ-
 re. Nam si in Papa esset illius caput &
 fundamētum, malè equidẽ ipsi cõsul-
 tum fuisset, & adhuc esset, si quis mise-
 rum hominum etiã perfectissimorum
 statũ consideraverit. Præsertim quum
 tot Papæ à multis extiterint seculis, va-
 riis infandisq; sceleribus (ut ab ipsorũ
 historicis describũtur) cooperti & cor-
 rupti, nullis etiam bonorum pastorum
 notis insignes; quippe maxima ex par-
 te Simoniaci, & viis atq; artib⁹, quæ cũ
 legitimæ vocationis regulis (quales in
 propriis ipsorum canonibus scriptæ
 reperiuntur) è diametro pugnant, ad
 Papatũ ingressi: alii manifestò hæreti-
 ci, & à fide aberrãtes, atq; alieni, quos
 ideo Academiæ nostræ causã diligen-
 ter disceptata gravi infamia multatos
 dãnarunt. In iis verò, quas ppè conti-
 nuas adversus Germanos Imperatores
 habuerunt, cõtentionibus, necnon in
 suis ipsorũ, quas inter se quum de sedis
 prima-

primatu dimicarēt, exercuerunt con-
 troversis & dissensionibus, quānā re-
 cta illorū conscientia, quis pacis & cō-
 cordiē amor, quę etiā integritas & sin-
 ceritas existit? Patres nostri qui horū
 omnium testes erāt, omnemq; Papa-
 rum vitā penitus cognitam habebant,
 non potuissent unquam in animū hoc
 suum inducere ac planè credere, Ec-
 clesiam ex eorum auctoritate pēdēre:
 ac, si in Ecclesia esse velimus, Papis ne-
 cessariò adhærescendū esse. Quid er-
 go? Christiani illi erant, profitentes se
 Prophetarū & Apostolorū doctrinam
 credere, Christū ut servatorē suum a-
 gnoscere, Deū colere, & in ea, quę fuis-
 set in sãctis Patriarchis, Prophetis & A-
 postolis, & in omnibus Dei electis, qui
 in universo mūdo vocati fuissent & es-
 sent, fide manere. Ex his certò sibi per-
 suadebant, etiā si Papa destituti essent,
 se tamē in Catholica ecclesia esse: ac dū
 Christū haberēt (in cujus tutela & du-
 ctu longe tutiori, q̄ in illo Papparū con-
 quiescerēt) Ecclesiæ spōsum verūq; p̄-
 sectū & caput, ac pastorem pontificēq;

summum, se habere. Nec firmiora &
 arctiora concordia, qua Ecclesiam
 Catholicam coniuncti essent, vincula
 requirebant, quam eiusdem corporis
 in Christo membra esse, eodem cum
 fidelibus omnibus spiritu regi, eadem
 fidem, eundem etiam Baptismum ha-
 bere. Patres nostri à Papis distracti, at-
 que adeò ad bellum iis inferendum
 coacti, hisce cõsolationibus & persua-
 sionibus aduersus eos, qui divortium à
 se cum Ecclesia factum sibi exprobra-
 rent, animos suos confirmabant: atq;
 totius veteris Ecclesiam, quæ Papis sub-
 jecta nunquam fuerat, statum, uti eas
 etiam Ecclesias quæ de Primatu cum
 Papis contenderat, sibi proponebant,
 quas tamen Catholicæ Ecclesie mem-
 bra esse negare non poterant, etiam si
 in eo graves Papis adversariae essent, ut
 & Africanæ Ecclesie D. Augustini
 tempore fuerunt. Papparum fautori-
 bus, à quibus probrosè excommuni-
 cati appellabantur, objiciebant sum-
 mos in Israelitica Ecclesia pontifices
 nec semel nec iam primum à recta via
 desle-

deflexisse, & tyrannicum dominatum occupasse, dum excōmunicabant, atque anathemata, execrabilesque eos pronuntiabant, qui secum non facerent. Atenim illi, quos diris ita devovebant, Apostoli erant, veriq; fideles & Christiani, qui vera Ecclesia Catholica erant, non autem ambitiosi isti Christi hostes, qui primum sibi in Ecclesia locum tribuebant, in qua tamen nihil loci omnino haberent. Confidebant, quandiu ex vero Ecclesiæ capite, & nostræ omnium salutis auctore penderent, non posse unquam à Deo & Ecclesia, quantumvis & Papæ & inferi omni ope retinerentur, divelli: omnesque Papatū omnium Imprecationes gloriæ sibi & saluti fore. Ex his igitur apparet patres bona fide à Papis se abstraxisse, regiis edictis, supremæ curiæ decretis & conciliis, & eò quidem usque, ut bellis etiam eos invadere nihil dubitarent.

Ego verò imprimis optavi ut in majorum nostrorum historiis hæc & alia hujusmodi attentè considerarentur,

ut ea in his, quæ Papæ per suas Bullas nobis faceffunt, negotiis, in usum nostrū referremus. Papa Sfondrat^o quod his cōtrā objiciat, nō habet. Ille enim ipse in sua ad Nobilitatem & populum universum monitoria Bulla eximiam regum maiorumq; nostrorū pietatem ac religionē laudat, quòd piis in Deū Deiq; Ecclesiam officiis Christianissimorum nomen adepti fuerint: additque eos, quo propiùs avorum suorum exempla sequentur, eò proprius ad veram quoque nobilitatem accessuros. Quid autem illi præstiterint, suo nos exemplo docēt. Primi ex Merovingiorum prosapia reges ad Pepinum usq; (quantum ex historiis colligere licet) non magnam admodum Paparum notitiam unquā habuerunt. Per ea enim tempora non magni adhuc nominis erant. Carlinis Papæ subiecti erant, eorum gratiam & subsidium emendicantes, in suisque electionibus & gravioribus etiam aliis rebus ab illorum nutu & auctoritate pēdentes: ut ex Chronicis & aliis eorum

tēporum monumētis facile ꝑbari potest. Non quòd maxima jam tunc ambitione & summo crescendi desiderio non flagrarent. Sed non audebant ita apertè, ut postea, regibus nostris molestiam exhibere. Unas tantummodo occasiones cupidè captabant: ut ii facere solent, qui clàm, & occultè aliquid moliuntur. Si qua in regum familiis discordia esset ob uxoreꝝ quandam repudiatam, quæ magnæ auctoritatis principes cognatione contingeret, eò, tanquam ad rem patrociniò dignam, & ex qua præmii aliquid se relaturos sperarent, avidè se conferebant, sua & obsequia & excommunicationum fulmina oblaturi. Si ad has controversias disceptandas ac componendas adhiberentur arbitri, ea re ad potestatem suam constituendam abutebantur, hinc scilicet jus in dirimendis principum omnium litibus captantes: Ut Nicolaus primus in Lotharii regis causa. Sed iræ imprimis & contentiones, quæ inter principes erant, luculentæ illis & valde speciosæ

causæ videbantur, quas etiam cupidissime arripiebant, ut inde compendij aliquid facerent, & in aqua, ut dicitur, turbida piscarentur: ad eos se adiungentes, per quos potentiam suam amplificarent. Omnibus tamen suis artibus & machinis efficere non poterunt, ut juris aliquid in hoc regno consequerentur. Magna extitit filiorum Ludovici pij adversus suum ipsorum patrem coniuratio. Ecce Papæ in mediam hanc tempestatem illico se concitunt, nec ad patris, cuius causa iustior erat, sed ad filiorum partem, eamque deteriorē se applicāt, ex qua nimirum maiorem quæstum se consequuturos putabant. Nam Ludovico patri semper subiecti fuerant, nec quidquā uberius & quæstuosius ex eo obtineri posse sperabant. Sed suum studium & operam ad liberos deferendo, sibi certò pollicebantur, si superiores essent, amplam se remunerationem adepturos. Gregorius igitur 4. in Galliam venit, Ludovicum ab Ecclesia abdicaturus, ut quidē plerorumque omnium opinio

opinio hæc erat: sed continuò comperit Regem eare nihil moveri, ac regni Episcopis certum deliberatumque esse, sibi resistere: Itaque à consilio suo destitit, simulavitque se eo animo venisse ut pacem inter patrem & liberos conciliaret. Qui res eo tempore gestas memoriæ prodiderunt, ajunt Episcopos summa voluntatum & sententiarum consensione decrevisse, se Papæ quanquam excommunicationes suas minanti non obtemperaturos, voluntatique illius nulla in re cessuros: eumque adeò, si excommunicatus veniret, excommunicatum redditurum. Ea ipsa sunt eorum verba: propterea quòd perspectum penitus ac persuasum haberēt, Papæ non majorem quàm sibi ipsis potestatem esse. Hoc verò & in ejus temporis annalibus, & in eo qui Aimonii Monachi historiam persequitur, & in pervetusto quodam, quod D. Dionysii dicitur, Chronico scriptum extat. Atque illud primum habetur Paparum adversus Reges nostros tentatum præludium.

Deinde ex cōtentionibus inter Ludovici pii successores exortis, commodis suis consulere conati sunt, sed nihilo plus quàm antea promoverunt. Post primos autem Carlinorū familiæ principes, ut major Papis ab aliis nationibus honos tribuebatur, sic Reges nostri plusculum aliquid, aliorum potius exemplo, quàm ullius juris ratione, iis tribuerunt. At ut sibi dominarentur, ut regno imperarent, ut de se, suoque statu pro animi libidine statuerent, partem certè nunquam potuerunt: immo verò protinus omni ratione, & Marte etiam aperto, infestisque armis sese illis interdum objecerunt.

TER-

TERTIA PARS,

*Quæ est rerum à majoribus nostris ad-
versus Papas gestarum, ad eas, quæ hoc
tempore occurrunt, accommodatio, ut
quid nobis hic agendum sit,
intelligatur.*

PRÆCLARE admodum ab ora-
tore olim dictum est, cum historia
sit fidelis temporum testis, lux veri-
tatis, vita memoriæ, nuntia vetusta-
tis, eam quoque nobis eadem opera
magistram vitæ esse. Cum enim quæ-
dam incidunt, quæ aliquando antè
acciderunt, tunc veterum monumen-
ta exquirimus, ex quibus quid viri
doctrina virtuteque præditi in iis ege-
rint, & quid iis inde evenerit, planè
cognoscamus: illudque nobis magi-
stri fidelisque consilarii vice est, à quo
docemur, qua fide animique præsen-
tia, sublata omni dubitatione, nos
in iis gerere debeamus. Ad ea igitur,
historias, quæ supra commemoratæ
sunt, & quid in illis observatum sit,

referemus & accommodabimus. Francorū historiæ, in iis quæ ad prima hujus Monarchiæ tempora pertinent, mancæ quodammodo & imperfectæ sunt: quòd prisci illi Galli benè rem gerere mallent, quàm multa scribere. At de postremis temporibus, in quæ Papatū cōtentiones inciderunt, pleniores eæ sunt, certiores, & pluribus testibus instructæ. Nec dubitandum est, quin hoc Dei providentia ita cōtigerit, qui multò antè provideret, quàm difficile nobis fuisset in tā gravi & ancipiti contentione certi quidquam statuere, nisi narratum nobis probarumq; scriptorum diligentiam fuisset, quid Patres nostri à Papis indignè provocati, & sacris interdicti præstiterint: propterea quòd de religione hîc etiã agatur, quæ scrupulum & dubitationem animis nostris injicit, unde optima sæpe consilia impediri solent. Verùm Majores nostri ejus rei viam, quam ducebant esse rectissimam, tam multis ac præclaris exemplis tritam passim reliquerunt, ut si modò velimus, errare minimè possimus.

simus. Ea verò non semel, sed sæpe numero acciderunt. Consilia non unius, aut paucorum hominum sunt. Solennia sunt senatusconsulta, & gravissima ordinum conciliorumque decreta. Quod ad eorum exitus effectaque attinet, si paulò attentius consideremus, quales fuerint Paparum & factiosorum, quos suis artibus & opibus ad suam causam suscipiendam alleverant, conatus & machinæ: quàm luctuosæ tragediæ in Germanorum Imperio ab iis excitatæ, quæ item aliorum ruinæ & mutationes: fatendum certè ac prædicandum nobis est, saluberrima fuisse ejusmodi majorum nostrorum consilia, sine quibus nullum jam regnum teneremus, nulla libertate frueremur. Ea igitur exempla magni apud nos esse debent, quippe quæ sint ejusmodi, ut nos fallere non possint. Ita ut, si quærat quid nobis hodie faciendum videatur, quum Papa excommunicationis fulmen nobis intentat, si regi parere sit animus, non magna hîc deliberatione & consulta-

tionē sit opus, in eo etiā quod de conscientiis agitur. exstat jam hæc, constatque planè sententia. Regni propria super hac re sunt nobis axiomata: Rex inde intelligit, quam virtutem, quamque animi firmitatem & constantiam adhibere debeat: Senatus præscriptam in iis legem habet, quam sequatur. Clerus illic cernit, quid veteres regni hujus Episcopi & concilia de eo statuerint ac responderint: Denique nobilitas, militares viri, ac reliqui omnes docentur, qua fide & alacritate suo hinc Principi obsequi debeant.

Quoniam verò nullus est exemplorum usus, nisi res, ad quas probandas & illustrandas adhibentur, persimiles fuerint: ut nullus sit objectionibus relictus locus, docere mihi propositū est, nos in eadem omnino causa versari in qua olim patres nostri versabantur. Si quid in ea re discriminis inesse videtur, id sanè quidem aut in Papæ proposito & consilio, aut in ipsius, & eorum, qui hunc tātum motū mutationemque moliantur, aut in regis ipsius persona
 insit

insit necesse est. In Papæ autem scopo nullum omnino discrimen existit. Papa quidem Sfondratus in suis Monitoriis Bullis, speciosis prætextibus nempe verbis sanctimoniam plenis, Dei nomine, Ecclesiæ cura, non caret: sed ea verba præpostero invertoque sensu accipienda sunt, & eadem omnino significatione, qua cætera quæ usurpare, nobisque identidem obtrudere solet, quum se servorum servum nominat, dum in thronum longè omnium excelsissimum ascendit, se omnium summum proficitur & gerit, ac regibus, principibus, Imperatoribus, imperiisque omnibus præfici dominarique conatur, quum de sua submissione, & sua in nos benevolentia loquitur, dum tota mente in hanc curam incumbit, ut nos in miseram servitutem redigat, pedibusque suis cõculcet & proterat: quum & is ipse & reliqui se Bonifacios, Clementes, Innocentios, Gregorios appellitant: præclara quidem ea nomina, quorum splendore, simplicium & rudium hominum oculos præstinguat, dum pessimè de nobis merentur, dum

luporum noctu grassantium more res-
 publicas diripiunt, mortiferisque vul-
 neribus cruentant; dum nos in imum
 inferorum barathrum conjiciunt, &
 tanquam furia quædam dies noctesq;
 pervigilant, quieti nec tantillum in-
 dulgentes quò nova malorum genera
 excogitent, civiles motus concitent,
 universum (ut verbo rem complectar)
 orbem incensione, interneccione, va-
 stitate & interitu perdant. Sed venien-
 dum ad rem est, videndumq; quò po-
 tissimum isthac lenitatis species & ver-
 borum blanditiæ spectent. Sfondratus
 ægritudinem animi summã præ se fert,
 quòd in hoc regno tantopere ac tan-
 diu afflictemur, aitque se acerbissimo
 cordis cruciatu rumpi, quòd ita per-
 turbemur, & à nobis ipsis discerpamur.
 At si tot tantæque nostræ calamitates,
 quibus ita divexamur, ejus mentem
 vel modicè tangerent, pacis incundæ
 viam nobis aperiret, & ad eam ingre-
 diendam hortaretur: aut, si ad rem tam
 salutarem necessariamque mentem
 atq; animum adhibere negligeret, sal-
 tem

ad rem
 tandem
 aliquid

tem pateretur, ut de his controversiis componendis, & nobis in pristinam concordiam reducendis cogitaremus. Illum fugere non potest, non nunc demum Ecclesiam dissensionibus religionis ergo concitatis exagitari. Ab ipsis Apostolorum temporibus, sæpeque postea id mali Ecclesiam invasit. Nec ignorat harum controversiarum dirimendarum rationem, arma apud veteres non fuisse, quæ jam tanto furore & pertinacia intentantur, sed concilia & placida colloquia. Si tranquillitati, utilitque nostræ consultum vellet, ille quidem se in nostri pacificationem interponeret, à diuturniore gravioreque contentione nos revocaret, has ad regni incendium accensas faces restingueret, & ad arma deponenda hortaretur: Regem etiã Hispaniæ & alios principes finitimos deprecaretur, ut per eos nobis aliquando quiescere liceret. Deinde regi nostro & aliis Christianis eodem animo & studio principibus præsto esset, suam opem & ope-

ram pollicens ad salutare piumq; concilium convocandum, in quo omnes de religione controversiæ quietè dirimerentur, & Christiana Ecclesia à tot perturbationibus cladibusque liberaretur. Si id efficeret, nosq; ad omnem animorum acerbitatem exuendam, ad omnes injurias ex animo delendas, ad nos mutuò reconciliandos exhortaretur: equidem illum nostris malis misericordia commoveri, nosque amore prosequi crederemus: ac tunc verum illum & Apostolicum spiritum, qui in D. Petro, in D. Paulo piisque aliis Dei servis, Ecclesiæque patribus elucebat, in eo agnosceremus, & laudaremus. At nihil aliud quam bellorum cōtinationem proponit: etiamsi potuerit, quot quantisque miseriis ab annis triginta oppressi fuerimus, intelligere, & longa experientia cognoscere, bella inter nos civilia non esse accommodata ad nos in eādē religionem concordiamq; revocandos, remedia: sed & potiùs addere oleum, quod aiunt, incendio, ac
 totius

totius regni perniciem & exiliū accelerare. Idem conjurationem rebellionemq; auctoritate sua cōprobat. Bullæ illius huc tantū spectāt, ut à rege nostro deficiamus, si nōdum defecimus; hoc, inquam, suadent, ut bellum adversus principem, cui non desunt idonea ad sui defensionem subsidia, perpetuemus, & ad mutuam internecionem ac lanienam immortalī exitali que bello ruamus. Illius igitur omnia de sua misericordia, tristitiaque verba, Crocodyli sunt lacrymæ, mera simulatio est. Qualis cæterorum Paparum scopus fuit, dum summi iuris in temporalibus & spiritualibus nomine, hoc sibi olim sumebant, ut hoc regnum, cui pro arbitrato suo imperare liceret, sibi subiicerent. Talis omnino Sixti postremi scopus fuit: talis etiam hujusce Sfondrati nostri mens & cogitatio, qui suas ad nos bullas hoc consilio mittit, ut obsequiū à nobis extorqueat: sperans tantillā mēbranâ plūbeis orbiculis armata, totū terrarum orbē permiscere posse. In verbis quidem totaq;

oratione plusculū artificij, plusculum etiā moderationis inest, quā in Bonifacii & aliorū ejusmodi literis, quōd sciant in ea se devenisse tēpora, quum Papa non eo loco & numero habetur, quo antea. At imperandi vbiq̄ cum summo jure eadem certè omnino voluntas. Nomina hæc Bullis illius præfixa, *Servus servorum, sancta sedes*, & ejusmodi alia, tituli sunt perhonorifici, qui ad alios summam auctoritatem deferebant. Et quidem Sfondratus nō ita potest ingeniū suum dissimulare, quin velit hoc de se nobis penitus persuasum esse has suas omnes cogitationes noctes diesq; (sic enim loquitur) eò duntaxat pertinere, ut alium nobis regem substituat. Ea est sollicitudo, quæ cor illius exedit & urit: ille animi labor est & vexatio, quæ illum respirare non sinit. nempe obtinere à nobis vult quod decessores à majoribus nostris nunquam obtinere potuerant, summam in hoc regno potestatem, per quam totius regni status ab eo uno pendeat. Nam si hanc, quam molitur,

rerum

rerum mutationem invehere potest, & regem ex animi sui sententia constituere, quid jam majus ad summam in totum hoc regnum potestatem desiderare poterit? Atque hæc ambitio non minus in hoc, quam in majoribus ipsius instructa est affectibus, iracundia & odio in hoc regnum concepto. Non minus etiam quam cæteri in animo liabet, regiam familiam funditus extinguere, & ad mutuam carnificinam nos concitare: Ut impedimentis omnibus, quæ illi obstant, quo minus regnum ad alium transferat, sese hac ratione explicare, atq; viam Hispanis (quo spectat illius animus) aperire, nosq; omnes durissimo miserrimæ servitutis jugo subicere possit. Hæc cuivis obvia cognituq; facillima sunt. Vis semel dicam? In Papæ Sfondrati & decessorum ipsius, infestorum regni Gallici hostium proposito nullum certè discrimen apparet, nisi hoc verè unū, quòd furor major jam exardescere videatur, quàm antea. Conjuratio enim aduersus regni statum eadem semper

*Conspira
multo
in Hispania*

conflata est, cum qua finitimi hostes
sua arma, populus religionis specie de-
lusus & excæcatus, rebellionem; Papa
verò suas de more fulminationes con-
jungunt. Pactio de hac regni aliena-
tione jam dudum inter Papas & Hispa-
nos facta est. Papa præmium hoc ab Hi-
spano pactus est, ut Ecclesiæ universæ
primatum in hoc etiam regno pecu-
niis & armis Hispaniæ tranquillè obti-
neat: Rex verò Catholicus hoc vicif-
sim à Papa est stipulatus, ut Papæ ex-
communicationibus instructus, & in
Gallia & in reliquis Christianæ p̄fessio-
nis finibus summū Monarchæ impe-
rium & autoritatem consequatur. Ita-
lia, ut eò facilius perveniretur, no-
bis adempta est. Illius principatus, Ro-
manæ Ecclesiæ beneficiarii, ad Hi-
spani ditionem & Imperium translati
sunt: suffragia in purpuratorum Car-
dinalium cōclavi imminuta nobis, Hi-
spanis verò aucta sunt: Concilii Tri-
dentini actu, præcipua sedes nobis e-
repta fuit, & Hispanis attributa: Ideoq;
seditionum faces in nobis, sub zeli &
religio-

religionis nomine accendunt, ut nos viris, viribus, opib⁹, & mutua benevolentia exuti, illis ipsis, qui infestis animis, funestisque armis nos invadunt, dedamur.

Quod ad Papæ Sfondrati (ut & Sixti decessoris, qui defunctum regem suo quoque fulmine aggressus est) personam attinet, non plus equidem pietatis, non plus veri zeli & integritatis in eo, quàm in aliis reperiemus. Romanum se Papam vocat: nomen illud est, quo veteres Episcopi cognominabantur. Hoc nimirum innuit, si saperet & optimi Episcopi Romani (quales primi illius Ecclesiæ Episcopi fuerunt) munere fungeretur, nihil curare & agere aliud debere, quàm gregem suum Evangelii prædicatione pascere. Constat, qualis fuerit à multis sæculis Urbis Romæ status: Quàm amplam piis & eruditis viris ut Petrarchæ & aliis, ipsi etiam divo Bernardo de illa scribendi materiam suggererit, tanquam de fœcunda omnium flagitiorum, turpitudi-

num, & abominationum matre, de Babilone quadam, atq; adeò de Sodoma & Gomorrha ipsa, & si quidquam aliud in universo Mundo unquam fuit sceleratius & detestabilius. Sed ea hodie longè depravator & corruptior evasit. Si Sfondratus bonus esset pastor, qualis haberi vult & dici, atq; aliquid duceretur muneris sui obeundi studio, satis domi haberet quod ageret, in expurgandis & emendandis Clerici sui sordibus, & omnibus urbis suæ partibus. Sed his minimè movetur: longè altiora & magnificentiora meditatur & suscipit. Quis tamen credit illum zelo satis ardenti flagrare, satisq; magna sapiëntia præditum esse, ut universum terrarum orbem satis dignè moderari possit, & bonum etiam pastorem, ut sese nobis venditat, inter nos agere, cum nullam suæ familiæ curam habeat, & vicinorum saluti nullo modo prospiciat & consulat? At Evangelii prædicatione gregem pascere, humilior quiddam est & vilior, quam ut Papam eò se demittere deceat. Hoc etiam

etiam restrictius est ac servilius, si aliis ad placidiorem & modestiorem vivendi rationem exemplo esse cogeretur. Arrogantia, quæ ab istis terrarum & imperiorum omnium dominis ad alios perpetua serie trāsit, longè sublimiora petit. Episcopatus jam dudum iis sordet. Successionis, paupertatis & ignobilitatis Apostolicæ eos jam pridē tædet ac pudet. Principatū spirant, Dominatum noctes diesq; cogitāt. Quod si Apenninus, superumq; & inferum mare, istam superbiam capere & coercere possent, ferenda ea utcunque videretur. At ea est isthæc ambitio & avaritiā, quæ totum terrarum orbem pervadere, quæ omnia effodere, congerere & vertere, sibi que vindicare possit. Tota illa dignitas, mera est magnificentia, merus luxus, meræ voluptates & deliciae. Quin eò furoris & fastus vêtum est, ut si vilissimus quidam Caprarius (cujusmodi olim Sixtus fuit) hoc summum totius orbis imperium assequutus fuerit, amplitudo & sanctitas illius postulet, nō esse prius

ex hac sibi vita emigrandum, quàm filios ac propinquos suos Duces, Comitesque, de illo D. Petri scilicet patrimonio effecerit: & si fieri potest, bellum aliquod conflauerit, cui gerendo eos præficiat. Quod nunc Sfondratus agit, dum copias sub consanguinei sui ductu & auspiciis in nos immittit. Ut autem sumptus ad eam rem necessarii suppetant, illi sunt subvertenda, euelenda, dissipanda omnia (His enim verbis Sixtus in sua adversus defunctum regem Bulla utebatur, Jeremiæ loco abutens), hoc est, mundi regna & imperia evertenda illi sunt, ut nova alia excitentur. Sed diutius hanc Camarinam movere non est animus. In sermone de illorum in principes nostros studiis & actionibus instituto maneamus, & ex insignioribus quibusdam illorum actis videamus, an hi postremi Papæ saniores sint (quod ad ipsorum personas attinet) & sanctiori spiritu regantur, quàm alii quibus successere. Sixtus ille (cujus modò memini) ex recentioribus illis primus fulminibus & excom-

excommunicationibus principes no-
 stros est aggressus. Audiamus verò qua *... & ...*
 moderatione & modestia. Audita sta- *ad Bullam*
 tim Guisii Ducis & ejus fratris morte,
 Papa iste videns cruentæ hujus contra
 Henricum tertium conflatae conjura-
 tionis (cujus caput & auctor erat) spem
 infractam & desperatam esse, pro ar-
 denti suo in Catholicam Ecclesiam ze-
 lo, incredibili quadam iracundia vel
 potius furore correptus, nulla hîc le-
 gitima actione, ut nec in superioribus
 regis nostri, qui hodie rerum potitur,
 ac defuncti cognati illius Condæi prin-
 cipis excommunicationibus maturè
 observata, fulmina sua statim arripit:
 præ desperatione perstrepat, fremit,
 spumat ex ore scelus, crudelitatem an-
 helat, diras concrepat, infano murmu-
 re complet omnia, horribilibus minis
 ex arce sua tonat: & vindictæ æstu quo-
 dam absorptus, furias ex ipsis inferis
 excitare statuit, per quas populum
 Gallicum adversus regem & modera-
 torem suum concitet, eum & hære-
 ticum & hæreticorum fautorem, &

Ecclesiæ hostem pronuntians : Eum ipsum, inquã, quem paulò antè ob singularem suam pietatem, laudibus in cœlum ferebat, quem filii nomine ornabat, quem etiam Christianissimum regem appellabat. Præclarum verò Papæ illius iudicium, recta conscientia, & paternus, quo se Galliam nostram prosequi dictitabat, animus : denique candor & integritas, quam tum ipse, tum alii in suis emittendis excommunicationibus adhibuerunt. quidem causæ apparebat, quamobrem defunctum regem ut hæreticum, & hæreticorum patronū criminaretur? quænam occasio subesse videbatur, cur principem ab Ecclesiæ communionem abstraheret, qui à subditis suis debitas ac meritas pœnas gladio sibi à Deo tradito persequutus erat, & se quidem ab imminente ac dudum meditata cæde, populum verè à misera servitute vindicaverat? Deinde cùm nostri conjurati per emissarios suos Romam effusis habenis contendentes, pontifici & expetitam & machinatam tamque

que diu tantoque opere regis à Monacho quodam perfidè interfecti cędem renuntiassent : quo ore, quæve fronte, effrænata illam ex facinore ita inaudito & horrendo, & ob quod stupore omnia perculsa, lacrymis omnes perfusi erant, cōtractam lætitiā dissimulavit? Totâ Româ omni voluptatum & triumphorum genere exultante vel bacchante potius, Sixtus Cardinales & alios clientes suos in consistorium cōvocat, concionem Papalem apud eos habiturus. Id actum 11 Septemb. 1589. Ejus argumentum fuit, proditorem illum & perfidum Monachum sui regis parricidam, in Divorum numerum referendum, illiusq; zelū magnificis laudibus ad astra usque extollendum esse. Quoniam verò non ignorabat in comparationibus plurimū inesse momenti ad præclarum aliquod facinus exaggerandum, si cum laudabilissimo alio quodam conferatur: cū nullum satis gloriosum facinus in iis omnibus quæ de heroicis illustrium virorum actis referuntur, illi occurreret, quod cum illo

*Nota laudis
monachi cę
non negandæ*

conferri meritò posset : ex Deo ipso
 comparationem illam repetit (tantam
 scilicet Dei operam, & eorum maxi-
 mè quæ in nostra redēptione cernun-
 tur, rationem illius sanctitas habuit) ac
 principis Christiani parricidiū, mona-
 chi ipsius subditi perfidia patratū cum
 mundi creationis opere (horresco re-
 ferens) atq; adeò Incarnationis Chri-
 sti, & aliis salutis nostræ mysteriis com-
 parare nō veretur. In secunda pontifi-
 ciæ illius cōcionis parte, de mortui re-
 gis, quē nefariis suis cōsiliis crudeliter
 trucidandum curaverat, infandis mo-
 dis lacerat. Tandē omni contumeliarū
 genere bacchatus (pro ea quam Papæ
 quod malū est, bonum judicādi, & ita
 quidem, ut nulli refellere id impunè li-
 ceat: itémq; ad inferos etiā ipsos quos-
 cunq; & quomodocunq; libuerit, de-
 trudendi sibi sumunt, potestate ac li-
 centia) è suo suggesto declarat, regem
 apud inferos damnatum esse, pecca-
 tum adversus spiritum S. admisisse, nec
 preces pro illo esse fundendas. Quin
 & sancit, ut omnibus justorum fune-
 brium

Nota
 de papa
 fuerit

brium honoribus, quibus principes ornari solent, privetur. Quæ quidem egit omnia, tanta & animi acerbitate, & orationis acrimonia, ut, si mortui cadaver Romæ fuisset, proculdubio de illo aut in fœtidam cloacam, aut in sterquilinum quoddam projiciendo sententiam fuerit laturus. Illius deinde sanctitas de Dei providentia & justitia sermocinatur, tanquam si divino spiritu Monachus ille afflatus impias manus Domini uncto injecisset, divina etiam virtute ideo cõfirmatus, tam immane parricidium cõfidentiùs patrare ausus fuisset. Ut paucis dicam, illius concionis hic unus scopus fuit, ut perfidum illum sicarium & sui etiam regis (à quo fuerat summa humanitate receptus & intromissus) homicidam magnificè prædicaret, & cum divi adeo ipsis æquaret. En Evangelium, quod Sixtus Papa Romæ annuntiabat. Quis nostrum arbitratur id posteritati credibile fore? At Papa eam orationem intra cõclavis septum contineri non passus, in vulgus edendam

Nota in b. d.
99 edenda

curavit: usq; adeò eam probabat, & ad
 prodenda nationibus omnibus, & toti
 etiam posteritati manifesta suæ elo-
 quentiæ, doctrinæ & summi in Catho-
 licam Ecclesiam zeli testimonia satis
 virium habere judicabat. In hac verò
 tanta, qua tunc fruebatur, alacritate
 & lætitia, ecce alius de Henrico 4 fe-
 licissimè recepto, deque admirabili
 principum, primariorum coronæ mi-
 nistrorum, Nobilitatis, fideliumque
 Gallorum consensu ad restituendam
 illi regiam auctoritatem, & regis mor-
 tui cædem vindicandam, nuntius in-
 tervenit. Audito verò Henrici 4 no-
 mine totus cohorrui Sixtus, simul &
 magis ac magis furere bacchariq; cœ-
 pit, quum videret, eum, quem suarum
 excommunicationum vi omnino ex-
 augurasse putabat, in thronum regium
 evectum esse. Comminiscitur, secum
 animo volutat, consilium cum suis ca-
 ptat, decernitque tandem universum
 potius Acheronta movere, quàm pa-
 tiatur regni Gallici administrationem
 in ejus manu esse, cujus nomen egre-
 giâque

giâque facinora & virtutes terrorem sibi horroremque singulis horarum momentis incuterent. Dum ea dubitatione æstualet animus, seque in omnem partem subinde versaret, Jesuitarum & Ecclesiasticarum Parisiensium decreta ad eum afferuntur furoris & sanguinis plena. Sixtus occasionem arripit, speratque satis inde & argumenti & præsidii nactum se esse, ad regem vel chartulæ frusto opprimendum, dummodo chirographum suum illi apponeret. Sed in ea jam tempora ventum est, quum Papæ non tam facile quàm olim tenebras nobis offundunt, nec in suam qualemcunque sententiam trahunt. Earû propositionum hæc erat sententia, jure divino (hoc est eorum, qui se Deos in terris profitentur, jure) Gallos non posse Henricum pro rege suo agnoscere, sed debere infestis armis usque persequi eum, qui de pace cum illo facienda vel cum animo suo cogitabit, pro hæretico habendum: cõtrâ, qui in sacro hoc bello pro Romana Ecclesia, pro regni libertate,

pro harum propositionum auctoritate tuenda suum sanguinem, vitamque effunderent, beatissimos Martyres, uno quidē martyrii genere, perpetuo fore. Id factum est 14 Martii mensis die Anno 1590, eo ipso die, quo Deus in Santandræa planitie ad fluvium, qui hodie Eurus dicitur, longè alia manu consignabat futuri coniuratorum excidii decretum, per victoriam quam Regi nō Bullis .i. verbis & nugis, sed re vera dedit. Atq; hæc consiliorum & actionum Sixti contra Reges nostros & hoc regnū specimina q̄dam feruntur.

*De gregorio
14*

Sfondratus illi in Papatum successit (Deus enim per feralem & atratum licitorem, provinciæ administratæ rationem ab illo mox repetiit). Hic summus pontifex inauguratus decessoris sui Spiritu imbutus illico, indutusque fuit. Atq; ut pacationem cum Hispano rege (cujus cōsiliis & corruptelis pontificatum erat adeptus) factam præstaret, & Galliæ occupationē faciliorem illi efficeret, majora etiam & graviora quàm Sixt^o in animo suo molitur. Sixtus

tus enim bullis nos terrere & decretis contentus, de ærario augēdo magis laborabat: Hic verò ut olim Julius 2, clavibus S. Petri & spiritualibus armis, quæ in Sixti manibus parùm omnino poterant, nō admodum confidens, utendum sibi gladio putavit. valde stomachatus, quòd per ingravescentis senectutis incōmoda thorace quoq; armari, & in equum insilire, Julii in modum, non posset. Sixtus brevi tempore ingētibus gazis arcas suas collocupletaverat; hic sacrilegas manus illis afferre audet, tantum nummorū crepturus, quantum ad cōparandum exercitum satis esset. Deus tunc ex alto intonuit, & fulmine Capitoliū percussit: Unde populus Romanus id, ut infaustum & ominosum incepti pōtificii auguriū, accepit, obmurmurans illiusq; consilia detestatus, quòd pecunia, quæ adversus infideles Turcas destinata erat, contra Christianos impenderetur, & cōtra illud regnū præcipuè, quod præcipuum semper fuisset, Christiani imperii propugnaculum & salus. His igitur auspiciis Sfondratus pontificatum

Nota

init. Ego autem istorum pontificum, qui & harum perturbationum autores fuerunt, & perniciosum hoc bellum nobis conflare, facta aliquot de industria proponere volui, ut docerem inter eorum, qui olim & regum & regni hostes fuerunt, & horum, qui hodie dominantur, furores nihil omnino interesse: Ac proinde, ut in bello, quo nos vexant, causa nihil dissimile est, ita quoque, quod ad eorum personas attinet, nihil omnino nisi forte à majori ad minus fiat collatio, dissimile esse. Nam verè fatendum nobis est superiores illos Papas, quàmvis effrenata adversus Patres nostros audacia & vèrsania insignes, ab horum tamen odiis, furoribus & violentia longissimè abfuisse.

Iam hoc restat, ut expendamus, An in Regis persona dissimile aliquid videatur. Nihil autem omnino dissimile esse, ex his quæ dicam, probaturum me spero. Et quidem quin Rex verus sit & legitimus regni successor, coniu-
ratorum adhuc nemo in disceptationem

De rege
hominis
4to

nem quaestionemq; vocare ausus est, nec Hispanus, nec Sabaudus, nec Guyfius, nec Lotharingus, nec Papa: etsi horum singuli, pro sua quisque parte in regni societatem venire contendunt. Quin ille etiam regno sit dignissimus, & præclaris omnibus virtutibus ad amplissimum regnum gubernandum necessariis instructissimus, conjuratorum certè illiq; infestissimorum hostium (etsi ambitiones & impudentia eos omnes qui antea fuerunt superarum) nullus id negare unquam auit. Etenim pacis belliq; artes, quibus inter ceteros maximè princeps ille floret, tam magnæ tamque illustres sunt, ut nullus existat, qui de eo aliter aut sentire aut loqui possit. Quamobrem, eū tot animi corporisq; dotibus clarum omnes (eos dūtaxat unos, qui cum insignibus barbarū pectus, armaque Hispaniæ hostilia induentes, Gallicum simul animum exuerunt, semper excipio) veri, inquā, Galli omnes eum, Dei beneficio amplectuntur, amant, prædicant & colunt, ut nullum

ex ipsius maioribus unquam magis. Quin & ingenuè agnoscunt ac profitentur, tali nobis Dei ipsius benignitate peropus fuisse, qui sua prudentia animique magnitudine Gallicum regnum ex hoc, quo demersum est, naufragio, eripiat, & in optatum portum, in pristinam videlicet dignitatem ac splendorem restituat. In quo igitur à priscis regibus differt? Coniurati eum esse hæreticum, relapsum, excómmunicatum criminantur. Mihi autem non est iam propositum longam & accuratam defensionem instituire, vt doceam id quod obiicitur falsissimum: & quanquam verum esset, eum tamen quando talem nobis Deus dederit, pro Rege habendum, illiq; obtemperádum esse. Hæc pluribus & accuratius in multis libellis in eã rē præcipuè editis disputata extant, quos lectoribus perlegere & diligenter examinare operæ esse pretium puto, ut huius quæstionis cognitionem explicatã illustremq; habeant. Paucis tantummodo dicam quantũ satis esse vide-

videbitur ad intelligendum statuen-
dumq; nihil prorsus in hac tota cōtro-
versia scrupuli esse, quod obstare de-
beat, quominus majorū adversus Pa-
pas exempla in hac & animorum cō-
tentione & armorū dimicatione con-
sulamus, atq; ad imitandū etiam nobis
proponamus.

Papę Regem hæreseos crimine da-
mnarunt & à sacris abdicarunt. Ea ve-
rò damnatio nullius momenti esse de-
bet. hic enim mos pro Paparum tyran-
nide & furore invaluerat, ut Reges no-
stri quandocunq; iis ita liberet, hære-
tici, schismatici, & Ecclesiæ hostes, ut
antea patuit, pronunciarentur, et si lō-
gè aliter se res haberet. Ita Sixtus Hen-
ricum 3 in crimē hæreseos recens vo-
cavit, et si falsum id esse omnibus con-
staret. Papę ergo, qui mentiri consue-
verunt, & qui furore atque amentia
cæci in summos quosque & optimos
principes iniurias temerè & incōside-
ratè, ut brutā quædam fulmina, ja-
ciunt, non sunt audiendi. Papæ etiam
ipsi Regis nostri infensi adversarii in-
festiq; hostes, ea de re sentētiam, quæ

fit alicuius quidem ponderis, ferre iure non possunt, nisi omnem & legum & iudiciorum ordinē pervertere velimus. His accedit regis ad concilium provocatio, quæ iudicio cui libet moram afferre debet: & nulli, quanquam loco, genere ac dignitate longè inferiori, in re præcipuè tâta, denegari potest. Ac nostri maiores qui toties ea ulsi sunt, quoties à Papis hæretici & excōmunicati declarabantur, id tanquam verum atq; efficax adversus omnem Paparum autoritatem remedium senserunt ac statuerunt. Addamus & hos Reges principesque nostros Paparum censuris ex ipsorum etiam (quum ad saniores mentem redierunt) consensu & canonibus minimè obnoxios esse. Verum, ut liberius dicam quod sentio, illud procul dubio constabit, etiam si Rex, qualem obiiciunt, talis revera esset (quod Dei beneficio falsum est, idque postea probaturum me spero) iustam tamen Papæ causam nō fuisse, cur nequid obsequii illi præstaremus ediceret, atque eorum, qui con-

conjuracione facta eum bello perfe-
 quuntur, rebellionem comprobaret.
 Neque enim Papæ est ea de re quid-
 quam statuere: Dei unius est, qui ei rei
 jam providit, eamq; tam claris certisq;
 in Ecclesia testimoniis comprobavit,
 ut qui cōtrà differere volet, mala men-
 te cum veritate ipsa pugnare sit judi-
 candus. Dei est, inquam, reges & prin-
 cipes in toto mundo constituere, &
 quidē tales, quales ipse voluerit. Quū
 verò eos constituit, Deiq; vocatio cer-
 ta est, non jam contrà disputare, illi-
 que repugnare licet. Id enim si liceret,
 nulla unquam inter homines certa, fir-
 máque vocatio constaret. huic nimi-
 rum contra regem de hac re certamen
 esset, illi de alia: & qui omni virtutum
 genere cumulat^o multis placeret, plu-
 ribus idem displiceret. Unde in regnis
 & imperiis nihil unquā stabile, fixum,
 ratumque permaneret; sed alia atque
 alia subinde nasceretur mutatio & cō-
 fusio. Regum autem vocatio certa est,
 nec dubitare possumus quin Deus eos
 nobis dederit, quum ordine & via uni-

cuiq; imperio majorum exemplis usitata ac trita illos habemus: ibi electione, alibi forte, hinc successione pro varia variorum imperiorum constitutione. De vocationibus ordinariis loquimur. In Galliis nostris Dei vocatio in successione cernitur: quem ordinem patres nostri probarunt, suisque & regni totius rationibus opportunissimum esse senserunt: atque reges suos à Deo ipso hac sibi ratione & via dari ita agnovērunt, ut potius, quàm ei repugnerent, pueros pro regibus suis acciperent: aliquando etiam eos, quod mirè re magis, qui nōdum nati erant, expectantes dum matres puerum enixa fuissent: Si qui verò ex iis mente non admodum valerent, id æquo animo tulerunt, ita ut nihil illis de cōsuetā dignitate & auctoritate detraherent. Cū igitur notum manifestumq; omnibus sit, Henrico 4 regnum successionis ordine obtigisse (nemo enim in dubium id revocat) haud dubitandum nobis est, quin Deus illū nobis præfecerit, præceperitq; ut omnes illi obsequium præstemus,

Remus, alioqui illi^o voluntati repugnaturi. Omnis anima potestatibus supereminentibus (Apostolus ait) subjecta *Rom. 13.* esto. Non est enim potestas nisi à Deo, & quæ sunt potestates, sunt à Deo ordinate. Itaq; quisquis se opponit potestati, Dei ordinationi resistit: qui autē resistunt, ipsi sibi condemnationē auferēt. En Dei decretū, contra quod contēdere est nefas. Optandū quidem, ut principes omnes pii p^rbiq; essent, sed optio in uno Deo est, qui non semper bene moratos reges nobis constituit, seu populi plectēdi cōsilio, seu quacūque alia caussa ductus, pro variis iudiciorum suorum caussis, quæ plerunq; nobis obscuræ & ignotæ esse solent.

August. de civit. Dei lib. 5. c. 2. & 33.

Infideles verò, atq; in vera religione peregrinos & hospites, atq; ad eò illius hostes, paganos aut alios ejusmodi, dubiū non est quin Deus etiam ipse constituat, velitq; ut omnes iis subjiciantur. Ad Dei enim mandata exempla etiam, quibus id probatur, multa accedunt. Nō citabo hīc omnia Apostolorū testimonia, quæ in novo testamento

*Rom. 13.
Tit. 3. 1 Pet. 2. 2 Pet. 2.
Jude 1.
1 Tim. 2.*

cuique obvia sunt. Summa illuc pertinet, ut sciamus in iis à Deo præcipi, regem & eos, qui publico alicui muneri ab eo præficiuntur; principes & gubernatores honorandos esse: Ut breviter dicam, omni humanæ politiæ parendum, principum nostrorum prosperitatem optandam, votaque pro iis facienda. Illud autē de Imperatoribus & Magistratibus, qui tunc inter homines agebant, dictum erat. Nam Christus etiam ipse, ut omnē dubitationem tolleret, Cæsarem nominat, qui tum

Matt. 22. Imperator erat, dū ait, Reddite Deo, quod Dei est, & Cæsari, quod Cæsaris. Atq; corā Pilato, qui Imperatoris nomine Judææ procurator erat, id de illo agnoscit. Illi autē omnes Pagani erant Ecclesiæ hostes, & fortasse omnium, qui unquam fuerunt, sceleratissimi principes. Sub lege, Assyrii totius orbis Monarchiam adepti, armis Judæos subegerunt. Deus populū suum per Prophetas docuit id ita ex decreto suo fieri, seque velle ut Nabuchodonosoris & filiorum ipsius imperio subiceretur,

tur, ac pro eorum, quanquam flagitiosorum, & Ecclesiae persecutorum salute deprecaretur. Non quòd obtemperandum iis esset, siquid contra honorem & cultum, quem Deo imprimis debemus, imperarent. In eo enim genere, honor qui Deo debetur, primum locum tenere debet, ut monent Apostoli his verbis: Præstat obedire Deo quàm hominibus. Sãcti Prophetæ, Apostoli & martyres illud etiã *Act. 4. 25.* ad hunc modum observarunt. Ut verò cives contra Principes se cõmoveant, seditiones concitent, imperia perturbent, obedientiæ & officii erga eos sui munera abjiciant, & relinquunt, Deo certè nunquam placuit. Quòd ad exempla attinet, id semper ita usurpatum fuit. Populus Israeliticus in Ægypti regum ditione potestatiq̃ue fuit (quanquam illic tantum commoraretur ut hospes & peregrinus, non ut civis & incolahabaret) & servitutis, quavis durissima, jugum cervicibus suis impostum patiẽter tulit, nec de eo excutendo cogitavit, donec Deus liberatorẽ si-

bi extra ordinem suscitasset: neque id tamē aggredi voluit, nisi cum bona regis ipsius venia. Postea captivi ad Assyrios abducti sunt, eisq; paruerūt. Christi verò tempore, & trecentis circiter ab eo annis, fuere imperatores perpetua serie pagani, & in provinciis Magistratus, crudelissimi Christianę religionis hostes, qui multos vel potius innumerabiles Christianos omni suppliciorū genere excarnificatos trucidarunt. Mos tamen illis perpetuò gestus fuit, nec ulli unquā Christiani obsequium illis recusarūt, etiā si potuerint: sed potius eos coluerūt, de illis honorificè loquuti sunt, tributa contulerunt, sub illis stipendia in bello meruerunt, in iudicio se stiterunt, pro illorum salute & prosperitate preces fuderunt, aliáq; omnia (ut in Ecclesię historiis, eorundēque Apologiis & testificationibus percipici potest) obediētię munera iis præstiterunt.

Euseb. lib.

4. c. 15 & 7.

c. 11.

Justin. A-

polog. 2.

Tertull. in

Apolog. 2.

Quod verò de obediētia & submissione paganis debita dictū est, ad principes etiam hæreticos referri debet, si

Deus

Deus tales dederit. Non minùs enim paganus à salute alienus est, quàm hæretic⁹, cùm sit Idololatra, atq; in omnibus fidei partibus & capitibus corruptus: hæreticus verò in paucis aliquãdo. Ut ut se res habeat, divini mandati ratio utrobq; eadem est: Uterq; enim à Deo est constitutus, quum ordine & vocatione in imperiis usitata & solenni, in rerum administrationem venit. Atque exempla ab omni antiquitate, eam semper fuisse hac de re Ecclesiæ mentem, satis ostendunt. Sub lege sæpenumero principes quidam à fide veraq; doctrina deflexerunt, in ejusque locum, idololatriam falsumque & impium cultum substituerunt: neque solùm, sed crudelissimi etiam Ecclesiæ vexatores fuerunt, ut Saulus, Achabus, Manasses & alii, quibus tamen propria & stabilis fuit regia sua auctoritas. In Ecclesia similiter Christiana fuere imperatores hæretici, Arianiani, qui hæreticis pro virili faverent, crudelissimè verò Domini Ecclesias, & pios atque orthodoxos Episcopos

vexarent: nemo tamē Christianorum se contra eos commovit. Quinetiam eorum quidam Paganus fuit simul & hæreticus, & siquid deterius dici aut etiam fingi potest, cognominatus Apostata: quo Ecclesia nullum infestiorē hostem unquam habuit. Julianus ille fuit. Imperator tamen habitus est, illiusque mandatis obtemperatum. Harum rerum exempla, eaque permulta, sibi omnia cōstant, nec quisquam in doctrina fidei probè institutus contrā unquam sensit, faciendumve censuit. Prophetarum quidem temporibus Iudæi seditiones concitarunt, & ab Assyriis Chaldæisque defecerunt: sed ob id & à prophetis reprehēsi, & à Deo ipso gravissimè multati sunt. Per Apostolorum tempora perversi quidam turbulentiq; homines extitere, qui malè de Magistratibus loquerentur. At D. Petrus & D. Juda in eos scripserunt: ex eorumque verbis satis colligi potest, seditiosos illos fuisse nequissimos quosdam nebulones, qui libertate Christiana abuterentur,

rentur. Post Christi mortem Judæi idem quoque aduersus Romanos tentarunt, dictitantes se esse Dei populum, ideóq; infidelibus Imperatoribus obnoxios esse nõ debere: Sed iustas gravesque Deo suę rebellionis pœnas dederunt. Anabaptistæ idem omnino ætate nostra fecere, sed satis supérque perspicuum est, eos fanaticos homines & à mente alienatos fuisse. Denique quotquot senserunt, principes pietatis religionisque veræ expertes non esse colendos, illi omnes furiosi fuere, mentis impotes, iustóque Dei iudicio furoris sui pœnas luerunt. Papa tamen illud dogma suis illis bullis sacrisque admonitionibus, nostris animis inserere omnino tentat, Regem infidelem esse, & regno suo per nos demovendũ. Nempe hoc illud est Evangelium, quod ubiq; terrarũ per ministros suos Jesuitas, turbarum civilium faces, prædicandum curat: Illa etiam sunt Theologorũ Parisiensiu, qui cum nostris conjuratis faciunt, decreta.

Rationes & fundamenta, quibus ad

has faciendas turbas utuntur, ea ipsa
 sunt, quæ seditiosi quidam Iudei, Ana-
 baptistæ alique principatum & Im-
 periorum hostes, imperiti vulgi auri-
 bus inculcabant. Proponunt rem esse
 indignã, Ecclesiam, quam Deus tan-
 ti facit, & populum, quem Christus
 suo ipsius sanguine redemptum in li-
 bertatem vindicavit, sceleratis princi-
 pibus ita subiici atque auctoritatem &
 potētiam in eorum manibus esse, qui
 ad divexandam Ecclesiam ea impiè &
 crudeliter abutantur. At responde-
 mus, satis quidem hinc causse esse, cur
 tanto pressi onere, vehementer inge-
 miscamus. Verùm respiciendus nobis
 Deus est, qui de eo ita statuit, quique
 satis magnas id faciendi causas sem-
 per habet, sive pœnas sceleribus no-
 stris debitas à nobis repetere, sive fi-
 dem patientiamq; nostram, salutis no-
 stræ, gloriæque suæ gratia probare ve-
 lit. Id quod nec gratiæ, ad quam nos
 vocat, nec Ecclesiæ dignitati, nec ei,
 quam Christus nobis comparavit, li-
 bertati quidquam obstat: quoniam

ea omnia spiritualia sunt. Addunt quoniam inde sequuturi sint casus & pericula, ac proponunt Ecclesiam gravissimis ob id incommodis & calamitatibus multatum iri, præcipuè si Principes heretici fuerint. At respondetur à Deo hæc non fieri, quin casibus & incommodis illis, quæ metuuntur, providere, eaque ab Ecclesia sua propellere facillè possit. Summum quidem in eo periculum est, ne hæresis sub heretico, ut Paganismus sub Pagano, ad plures serpat, & in dies latius manet.

At D. Paulus nos docet hæc non ita evenire sine Dei consilio, oportereque internos hæreses etiam esse (hæc sunt illius verba) ut, qui probati sunt, manifesti fiant. Deus varia in Ecclesiam probationum genera immittit, non ad perdendos suos electos, sed ad eorum potius salutem promovendam, suamque ipsius gloriam propagandam. Inter eas autem probationes, hæc præcipua est, ut Evægeliî veritas aliquando ab hæresi & mædacio invadatur: sed ex eventu qui consequitur, Deus eos qui ve-

1. Cori. II.

rē sui sint, dijudicat & patefacit, ipsius-
 que veritas quotidie magis elucet, eni-
 tescitq; magis, ut experientia probat.
 Papa Sfondratus Theologiæ valde pe-
 ritus vult videri, ejusque rei probandæ
 gratia quendā secundæ ad Corinthios
 epistolæ locū pfert, nullū consortium
 justitiæ cum injustitia, nullam cōmu-
 nionem luci cum tenebris, nullā con-
 cordiam Christo cum Belial, nullamq;
 partem fideli cum infideli esse: unde
 concludit ejiciendos esse principes,
 deque rerum administratione detur-
 bandos, qui non eandem cum Papis
 religionem profiteantur. Si Papa ma-
 jorem sacræ scripturæ cognitionē, in-
 telligentiamq; in cæteris locis non est
 assequutus, meram sanè ignorantiam,
 vel insignē potius malitiā apertissimè
 indicat. Nam ut Apostoli mens & sco-
 pus attentè consideretur, locus ille ni-
 hil prorsus ipsius sententiā juvat. Apo-
 stolus enim sapius alibi verba fecerat
 de obedientia & obsequio, quod prin-
 cipi debetur, docueratque impieta-
 tem quæ in iis apparet (qualis in ejus
 sæculi

saeculi principibus revera inerat) nulli impedimento esse debere, quo minus illis pareatur. In hoc tamen loco vetat, ne impari iugo cum infidelibus copulemur. Nec verò à se ipso dissentit Apostolus. Nam quum præcipit ut principum nostrorum partes sequamur, iisque cedamus, id ad res humanas, quæ in illius imperio sunt, referendum est: Hic verò quum prohibet, ne quid commerciis cum impiis habeamus, id de rebus divinis, & quæ ad fidei Christianæ professionem spectant, est intelligendum. Corinthii, qui non satis animo percipiebant, quantum mali adferret sacrificiorum, quæ idolis à paganis fierent, & aliarum rerum quæ ea comitarentur, participem & conscium esse: ad idololatrias, in eorum viuendi ratione, inconsideratiùs sese adjungebant, ut D. Paulus pluribus prima sua ad eosdem scripta Epistola, ea de re differit. Illud verò erat iustitiam cum iustitia, lucem cum tenebris, Christum cum Belial miscere velle: quod fieri minimè debuit.

Deus enim maiori puritate & sinceritate colendus est, atque ab iis omnibus quæ Evangelicæ fidei, & illi, quem verbo suo præscribit, cultui adversantur, nobis discedendum. Hæc est Apostoli in eo loco sententia: ut clarius de ea nobis cõstabit, si quæ in utraq; Epistola scribit, diligenter cõferamus. At in iis quæ ad res humanas seu tẽporales attinẽt, non idem est nec sentiendum nec agendum. Nam si in illis nulla omnino esset nobis cõmuni cum impiis & sceleratis, quibus mundus est refertus, habenda ratio & cõsuetudo, è mundo ipso nobis esset exeũdum, ut idem Apostolus ad Corinthios scribẽs docet: Scripsi, inquit, vobis in Epistola, ne cõmisciamini cum scortatoribus. At nõ omnino cum scortatoribus Mũdi huius, aut cum avaris aut cum rapacibus, aut idololatriis: alioqñ debetis scilicet è Mundo exire. Hic idololatrẽ & infideles ipsi apertẽ nominantur. Innuit autem Apostolus ex hoc cũ rebus ad hanc vitam pertinentibus cõmercio, (veluti quum principes pagani & infideles

deles nobis regendis præficiuntur) cōscientiam nostram pollui non posse, dummodo in nullam cum falsis illorum religionibus societate veniamus. Christi & Apostolorum ea fuit mens. Christus enim ipse Cæsari obediebat, tributumq; pendebat: sed in iis quæ ad Dei cultū resq; divinas attinebāt, eum non audiebat. Unde hanc præscribit regulam, Reddenda esse Cæsari, quæ sunt Cæsaris, & Deo, quæ Dei: docēs, hæc duo minimè secū pugnare, nempe Christianum esse Deumque colere: atque, si Dei voluntate Principem vel Paganum nacti fuerimus, illius potestati & obsequio nos totos submittere, vt hac ratione Dei etiam mandatis pareamus. Apostoli in iis, quæ ad res spirituales, Evangelii quoque professionem spectant, asserunt, Deo quidem potius quàm hominibus obtemperandum esse: sed in aliis, quæ ad vitam humanam referuntur, iis non inviti obsequebantur. Atque ab omnibus veteris Ecclesiæ Christianis id semper ita intellectum observa-

túmque fuit. Papa igitur ineptissimus est Theologus, apertéque ostendit se, dum suis monitoriis bullis ad eum, quem à Deo constitutum habemus, Regem repudiádum incitat, omni fundamento destitutum esse, cum unicum duntaxat sacræ scripturæ locum ad suam confirmádam sententiam citet, & falsó etiam citet. Debit paulò attentius secum reputare calamitates & discrimina, in quæ, dum hanc nobis doctrinam subiicit, imperia mundi coniicit. Experientia satis quotidiana comprobatum est, quàm facillè populi ad rebellionum concitentur, & quicquid de Principibus in vulgus spargitur, nullo iudicio moráque adhibita, libentissimè credant. Ubi semel quis dixerit principem suum sceleratum esse, Paganum, hæreticum, qui tamen fortasse & Catholicus erit & probus, satis magna & luculenta ea esse occasio putatur. Annon enim de Davide in Absalonis conjuratione dictum fuit eum improbũ esse, execrandũ Deo, & detestabilem, & qui dominatum in
 Dei

2 Reg. 16.

Dei populum obtineret, planè indignum? Mahometem & Mahometis sectæ vindices cōstat, illud sacrū quoddā fidei axioma habuisse, ut eos principes, qui non essent ejusdē secum religionis, de sua ditione dejiciēdos esse crederent, nullo ferè alio ad bellū gerendum fundamento & argumento freti. Nisi Papis cordi voluptatique esset, rerum omnium perturbationem & confusionem in rebus humanis videre, non ita hæc populo prædicatum irent. Verūm, ut summatim dicā, nulla hīc objectio quantumvis specie probabilis, fatis magna est ad affirmandū & persuadendum, principibus infidelibus obtemperandum non esse. Neq; uspiam probari etiā potest, Christianos ullam eorum, quæ de recusando illis obsequio dici contrā poterant, rationem unquam habuisse: id quod de veteribus Gallis majoribus nostris, qui & Pharamūdum, & alios reges primos paganos habuerūt, dici eodem modo potest. Christianis, qui Principes infideles adepti erant, hoc unum proposi-

tum erat, ut se in Dei veritatis confessione confirmarent, atq; ad cruciatus constanter perferendos, ad magistratum suorum severitatē summa animi æquitate superandam, ad preces pro iis fundendas, & ad eorum animos omni obsequii & obedientiæ genere sibi conciliandos, inter se hortarētur. Illis verò nunquam hoc in mentem venit, ut vel minimam rebellionis suspicionem darent, vel iis, qui adversus suos principes, quippe paganos vel hereticos rebellionē molirentur, exemplo essent: nec id ab iis factum aut verè obiici aut certò probari potest.

Cæterum reges ac principes excōmunicatos nihilo est æquius de sua sede & statu demovere. Si enim sunt principes legitimè à Deo vocati, illud pro firmissimo, nec vlla ratione labefactando fundamento nobis esse debet, eos imperandi ius & auctoritatem habere: cum potestates sint à Deo cōstitutæ, quibus, ut dictum est, resisti nõ debet, quæcunq; tandē caussa adferri in excusationem possit. Equidem, ea
quæ

quæ nobis cum Christo eiusq; Ecclesia est communio, liberorum jus nobis dat, verosq; & legitimos in bonorū vitæ præsentis (quatenus ad Deum pertinet) possessione, & usu etiã ipso hæredes facit. Verùm nulli est hoc impedimento, quin aliud præterea generalius hominum & Imperiorum constitutionis respectu jus sit, quod eorū etiam, qui hujus communionis non sunt, interest: in eo quod Deus ipse hujus Mundi bona partitur, tantū omnibus seu liberis seu alienis tribuēs, quantum pro suo arbitrato statuit, & cuique proprium esse decernit. Principatus & ditiones eodem modo se habent. Nec eo nomine, quòd in ea communione simus, Deus iis nos ornat. Nam Deus ea sæpe illis donat qui in ea communione nec sunt, nec erūt unquam. Quòd si jus illud in hoc genere, ab Ecclesiæ cōmunionem ut à sua causa non proficiscitur, sequitur profectò hoc jus illi minimè perituum, qui ab hac cōmunionem fuerit segregatus.

Excommunicatio Ecclesiasticæ disci-

plinæ pars quædã est. Ecclesiastica autem disciplina regiminis spiritualis est, quod res humanas & ad hanc vitam pertinentes nullo modo attingit: ut hujus etiã disciplinæ animadversiones & censuræ à civilium judiciorum pœnis multùm differunt. Nusquam scriptũ probatumq; extat privatũ quenkũ, quòd ab Ecclesiæ communione abdicatus esset, bonis suis exutũ fuisse, si res probè in ea cõstitutæ fuerint. Sõtis animã & conscientiaẽ ea pœna tantùm afficit, quãdo tum civitatis, tũ privilegiorum & prærogativarum, quæ Dei filiorum propriæ sunt, tum tesserarum fœderis, optimarũq; salutis promissionũ jure abalienatum, quando etiam per excommunicationem ex Christi domicilio & corpore abstractũ se videt. Idq; ut hujus miseræ (in quam se sua culpa incidisse reputat) cogitatio & horrorem urgeat, & ad resipiscendũ impellat. Ex his igitur videre est, eã pœnã bonorũ hujus vitæ privationẽ nullo modo contineri. Quòd si privati homines nec bonorum suorum possessionẽ &

usum,

usum, nec alia sua jura excommunicationis vi amittunt: quæ tandem causa est & ratio, quam ob rem major in principes severitas adhiberi debeat? Ad hæc excommunicatio ad tempus dumtaxat vim suam retinet. Quamprimum enim reus peccatum suum confitetur, ejusq; se pœnitere proficitur, Ecclesia ex Dei mandato eum noxa liberat, communionemq; illi restituit. Si bona per eam separationem auferrentur, per communionis restitutionem, bona illa in quorum possessionem alter fortasse jam venisset, restitui quoque necesse esset. Neq; enim Ecclesia omnia excommunicatorum bona tandiu sibi vendicaret, quoad resipuisset: quod fortasse in nonnullis nunquam fieret. Regi excommunicato jus regni abrogaretur: Itaque vestigio illud ad alium quempiam transferri necesse esset. Monarchiam enim in hoc præcipue regno interregnum pati non potest. Rex igitur resipiscens, integrum esset restituendus: quod quidem non ita facile fieret, si potestas summa penes alterum jam esset. Ad-

damus familiarum & liberorum, quos etiam excommunicationis pœna tangeret, detrimentum, quanquam tamen culpæ patris nec socii nec confciii essent: quod legitimo excommunicationis usui planè repugnat. Magnæ interim in imperiis confusiones existerent, si privatis duntaxat id accideret: at si in principatuū & Imperiorum jure hoc quoque locum haberet, ea certè in extremo discrimine versarentur. Nunquam hoc fuit Dei confiliū, censuras animadversionesq; Ecclesiasticas cum judiciis humanis ita commiscere, & fenestram ad cōfusiones perturbationesq; rerum patefacere. Theodosio Imperatori per D. Ambrosium sacerorum usu interdictum fuit: ac tantam in illum severitatem vir ille pius adhibuit, ut aulicos illius clientes plurimū offenderet. Illū tamen pro suo principe semper habuit: nec in ullius mentem hoc unquam venit credere, ut per excommunicationem imperii jus abrogatum illi fuisset. Veteri Ecclesiæ nec cognitum nec usurpatum unquam

quam fuit, vi excōmunicationis imperii administrationē cuiquam eripi. Postremi Episcopi Romani hoc primi cogitarūt & ausi sunt, ut inde se principibus formidabiles redderent, eosq; sibi hoc terrore subji cerēt, suæ summæ auctoritatis ubiq; stabiliendæ gratia. At Deus id nec voluit, nec verbo suo unq̄ statuit. Itaq; patres nostri Dei voluntatis non ignari, toto studio & conatu isti Paparū tyrannidi reluctati sunt, eamq; opinionem in Bonifacio 8 hæresin vocarunt. Cumq; ita ratio cōparata sit vitæ naturæq; nostræ, ut omnes ad peccandū propensi simus, & ita graviter aliquando peccandum, ut nisi Dei virtus præstò sit, cēsoria excōmunicationis nota reprimēdi simus: ecquis princeps, aut etiam vir privatus, qui modò aliquid possideret, in tanto amittendorum bonorū metu, discipline Ecclesiasticæ submittere se vellet? Quanta hæc remora, quātum etiam impedimentū esset, principibus maxime, ne se ad Ecclesiam Christianā adjungerent, si ab ea semel ob delictū aliquod abdicati,

à suo etiam imperio abdicarētur? Statuamus igitur hoc tandem & concludamus, principes per excommunicationem suo principatu & ea, quam antea in suos habebant, potestate & auctoritate nec jure privatos fuisse, nec esse privandos.

Idem quoque de relapsis quos vocant est statuendum. Nam etsi poenae graviores in eos constituantur, ea tamen non debent regiminis spiritualis fines excedere. Atque Ecclesia debet ad eos, si ad se redeant, absolvendos prompta semper & parata esse; ac proinde ad ipsorum vitam ac salutem poenas referre, ob idque lenitate, quæ in correctionibus omnibus necessaria est, severitatem temperare, ut qui in eandem culpam relabuntur, ad vitæ emendationem facilius attrahantur; qui misericordia eò digniores sunt, quò major infirmitas in iterato eorum lapsu videtur. Dicere autem relapsos deploratæ esse salutis, relabi hoc esset in Novati hæresim, quæ tanto omnium consensu à tota veteri Ecclesia damnata fuit. Privati homi-

homines si fortè in idem hæreseos crimen reciderint, aut alio quodam modo bis offenderint, nihilò magis sua bona amittunt, quàm si semel tantùm offendissent. Probandum esset aut locis ex sacra scriptura de promptis, aut idoneis aliquot exemplis, aliam quandam ob principes legem constitutam esse; quod nusquam, nisi in Papparum confistoriis, reperietur, ubi hæc perturbationes & confusiones ad principes opprimendos nullo nec auctore nec exemplo conflant. Subditorum in suos principes officia ejusmodi omnino sunt, cujusmodi liberorum erga parentes, servorum erga Dominos, & uxorum erga maritos officia esse solent. Deus enim hæc omnia uno legis mandato summatim complexus est, quo præcipit parentes honorandos esse. Nunquam verò visumve auditumve fuit, ut ob unicam religionis causam & eas quæ inde accidunt mutationes, uno ad fidem vocato, altero in infidelitate permanente, illo in Ecclesiæ cõmunionem hærente, hoc ab illa separa-

to, ulla fiat conditionis mutatio, ita ut filius è patris potestate emancipetur, servus ex Domini Imperio manumittatur, uxormariti auctoritate solvatur. Nam contrà liberis citra ullam omnino exceptionem præcipitur, ut parentibus obediant. Apostoli etiam censent, ut fideles servi in fide & officio erga Dominos suos maneant: fidæ verò conjuges maritis suis subditæ perpetuò sint. In principum autem imperio & potestate, qua ceteræ omnes comprehenduntur, mutatio minùs etiam probanda est, quippe multò magis periculosa & lubrica. Porro ego, priusquam huic sermoni finem faciam, præclarum hoc majorum nostrorum facinus hîc addendum putavi, ut quid illi de hac Paparum doctrina senserint, planè intelligamus. Papa Urbanus II Philippum I excommunicare in animo habuit, & postea Paschalis Ludovicum Crassum. Papæ his fundamentis nitebantur, quòd illi reges flagitiosi essent, ideóque digni,

gni, quibus regnandi jus ac potestas adimeretur. Tota Gallia, cui hoc erat invisum & inauditum, adversus sedem Romanam vehementer irritata fuit, illique omnes, qui Papæ causam tuebantur, durius accepti sunt. Id perspicui potest ex Ivonis Carnutensis Episcopi ad Papas literis, quibus eos monebat ut consilium suum mutarent, ne gravius aliquid in se statui sentirent.

Quum verò ejus temporis Scriptores *Abbas Sigebertus.* de Galliæ adversus Papas accensæ causis loquuntur, hæc commemorant: ea Paparum verba, novitatem esse aut hæresim, quæ antea nunquam in mundo extitisset, per quam scilicet populus doceretur, principibus sceleratis nihil prorsus obedientiæ & obsequii præstari debere: & quanquam fidelitatis sacramento illis obstrictus esset, omni tamen erga eos fidelitate solum ac liberum esse: nec perjuros eos esse habendos, qui à suo rege ad alium quemlibet desciscerent. Immò verò,

quicumque Regi pareret, pro excommunicato existimandum; contra, qui facinus aliquod adversus regem patraret, omni injustitiæ & perfidiæ crimine absolvendum. Historia nominatim hæc refert, ut doceat, quanto pere doctrinam ejusmodi, quam Papæ in totum orbem spargerent, & disseminarent, exhorruerint, & quòdnam esset istarum excommunicationum, per quas principes omni dignitate & auctoritate spoliarentur, & cives ad seditionem concitarentur, fundamentum. Verùm tam multis gravibusque Iyonis admonitionib⁹ Papæ nihilo sapientiores & meliores effecti sunt. Eadem enim omnino doctrinam Sfondratus Papa per suas Bullas nobis obtrudit, ad institutam hæc rebellionem confirmandam. Ea doctrina jam inde à Philippi primi ætate, nova, atq; adeò à nostris majoribus hæresis esse dicebatur. Res verò gravior est, quàm ut temerè Bullis fides habeatur, in quibus nihil quidquã adfertur, quod aut vero ullo sacrae scripturae testimonio
nita-

nitatur, aut certo aliquo veteris totius in suis omnibus ætatibus & partibus Ecclesiæ usu confirmetur. Sfondratus equidem nescio quas Papparum cōstitutiones nobis inculcat: at nos solidas & expressas Dei ipsius constitutiones & placita postulamus. De Sanctæ etiam Sedis reverentia verba facit: At est alia sedes, cui summam observantiam debemus, longè sanctior, apud quam omnes sistendi sumus, nempe Christi tribunal: ex quo consilia & decreta nobis sumēda sunt, ut ne à recta vivendi ratione aberremus. Idem agit de præstanda Ecclesiæ obedientia: rectè: id etiam ipsi desideramus. Sed vera Ecclesia docet, vni Deo, cui ipsa in rebus omnibus cedit, seq; totam submittit, parendū esse. Edicit suis omnino mandatis parendum esse, cæteris omnibus, quibus studium, amorem, honorémq; & observantiã debeamus, postpositis. Et quis tandem Sfondratus iste est, cujus imperiis cæterorum omnium Imperia postponi, cujus Bullis Dei etiam ipsius, qui aliter omnino

precipit, mandata subiici debeant? Atque hæc, quòd pluribus alibi explicata & illustrata fuerint, paucis tantùm hîc attingere volui: quæ tamen, licet paucula, ad eas dubitationes quas Papæ Paparumq; clientes Jesuitæ, harum quibus jactamur tempestatum concitandarum ergò simplicium animis injecerunt, penitus tollendas, fatis magna, mihi quidem videntur: quamquam Rex noster divina gratia talis, qualis ab iis fingitur, non sit nec Paganus, nec Hæreticus, nec excommunicatus, nec Relapsus, si diligenter omnia, ut in re tanta decet, ponderentur.

Rex equidem Paparum doctrinæ fidem non habet, seque prorsus ab eorum consortio & communione segregavit: Sed patres nostri docuerunt eos omnes qui Papis nō credunt, seq; dum inordinatè se gerūt, ab iis separāt, non esse propterea hæreticos. Papam autē indecorè se gerere nemo nescit. At tam multis jam sæculis pii clariq; viri id conqueruntur ac deplorant; tota
Chri-

Christianorum gens eum accusat, & aliquando, si Deus dederit, re tota sapienter & accuratè disceptata, illum ipsum damnabit: quantumvis id refugiat, & suis omnibus quas ubique terrarum commovet, procellis, furiosisque consiliis impedire conetur. Sunt quædam religionis capita, in quibus Rex ab Ecclesia Romana dissentit: non propterea tamen cõperietur hæreticus, si dispiciatur, in quibus & quomodo in iis se gerat, & quid profiteatur ac testificetur. Hæreses, (ut ex hæresibus quæ veterem Ecclesiam exerceverunt, videri potest) versantur aut in Trinitatis materia, aut in Christi mediatoris nostri persona, aut in illius officii, salutisque rationibus, aut in Ecclesiæ definitione & natura, aut denique in iis, quæ ad scripturæ sanctæ veritatem & auctoritatem labefactandam spectant. Regis fides super his capitibus omnibus examinetur, nihil causæ reperietur, quamobrem hæreticus sit habendus. Nec Paganus est, nec Judæus, nec Mahometista:

quin falsas illas impiasque Religiones
 omnes ex animo detestatur: illum dū-
 taxat pro vero & unico Deo habet quē
 Patriarchæ, Sancti Prophetæ, totaque
 Israelitica Ecclesia ob omni ævo co-
 gnovit, venerata est & coluit: Illum,
 qui Mosis legem dedit, & per Prophe-
 tas cum patribus loquutus est: qui que
 postremis temporibus sese in Christo
 Domino nostro manifestiùs nobis pa-
 tefecit. De sancta Trinitate credit, quod
 quid ab universis conciliis de ea defi-
 nitum decisumq; atque summam A-
 thanasii symbolo comprehensum fuit.
 Ut id etiam; quod de Christo Media-
 tore est traditum, quem esse credit &
 agnoscit verum & in æternum prædi-
 candum Deum, simul & verum ho-
 minem è Virgine Maria natum. Per-
 suasumq; habet, eum, quē admodum
 à Deo constitutum ab omni ævo fue-
 rat, ita etiam redemptionem nostram
 omni ex parte explevisse, solūmq; no-
 bis & salutis & æternę vitę causam au-
 ctoremq; esse: ac nos ipsius, ut in Evan-
 gelio docetur, per fidem participes
 fieri.

fieri. Ecclesiam Catholicam, & extra eam nullam esse salutem, credit, precibus votisque omnibus in ea ad extremum usque vitæ spiritum manere exoptans. Sancta etiam sacramenta, prout à Christo fuere instituta, credit. Postremò sanctam scripturam, certam Dei veritatem esse, eaque omnem doctrinam nobis necessariam contineri credit: atque, quod tum ad salutem consequendam credendum, tum ad observantiam quæ Deo placeat exhibendam præstandum sit, non aliunde petendum esse. Atque eorum, quæ & Rex, & ejusdem cum eo religionis homines tenent, ut ex eorum scriptis abundè constat, hæc summa est. Rex itaque his fretus & confusus, impias omnes Arrianorum & Manichæorum, itemque aliorum omnium hæreses, quæ cum à sacris Ecclesiæ doctoribus refutatae, tum sanctorum Conciliorum decretis una voce & consensu damnatae fuerunt, ex animo etiam damnatae controversiæ, quas cum Romana Ecclesia habet, eiusmodi sunt, ut siquid

errat, in hoc maximè erret, quòd cõcedere patiq; nõ possit, ut, vel hominibus vel rebus ullis creatis, præterquã Deo, cultus religiosus tribuatur: ut Christus non solus ad Deum nobis sit via & aditus, sed quispiam alius illi adjũgatur, & in nostræ salutis caussis quidquã aliud habendũ sit, quàm unicũ Christi mortis & passionis, atq; ejus quam Deo patri præstitit, obedientiæ meritũ: utq; alius quisquã gratus Deo cultus censeatur, quàm qui ab eo in sacris scripturis fuit præscriptus & cõstitutus. In his omnibus si quis sit error, in eo duntaxat est, quòd omnia Deo uni, nihil autem hominibus tribuat. Ejusmodi autẽ error, si tamen error habendus est, non potest esse hæresis. Atq; hæc de controversiarum materia dicta sint.

Quomodo autẽ in his rebus se gerat, omnibus compertũ est. Neq; enim aut pertinax est, aut aliqua vel arrogãtia, vel malitia, vel pravo perturbandæ Ecclesiæ affectu ducitur: Papa in suis Bullis ait eum per matrem jam inde ab infantia hæresi imbutum fuisse: at, vel

at, vel hinc eum talem non esse male
 mente, & insolenti ac voluntaria ever-
 tendæ Ecclesiæ alacritate, manifestò
 colligitur. Ac Divus ipse Augustinus
 eos, qui sic à parentibus educati & in-
 stituti fuerint, magis excusandos esse
 tradit. Papa eorum meminit, quæ ne-
 fastis illis D. Bartholomæi diebus illi
 acciderunt, illiusque abjurationem o-
 mni colorum & exornationum gene-
 re exaggerat, multa simulans, & veris
 falsa consultò admiscens. At dies illi ita
 nobiles sunt & insignes, ut unica vio-
 lentia recordatio pro justa defensione
 illi esse possit. Nihil ea de re amplius
 dicã. Dira illa fuit & inaudita Tragœ-
 dia, quam Deus pro sua bonitate huic
 regno diutius nō imputabit. Equidem
 rex multa tunc admisit: religione sua
 ejurata, Romanã se amplecti professus
 est, Missæ interfuit, Romã misit, vera
 hæc omnia sunt. Sed vi adact^o hæc facie-
 bat omnia, cùm pbi ac fideles servi in
 ejus sinu atq; amplexu trucidati fuif-
 sent, ipse quoq; in summo capitis disci-
 mine quotidie versaretur, & in artifi-

simam jam captivitatē detrusum se
 & compactum videret. Illius adole-
 scentia, perpetuæ adversus ea quæ per
 vim ageret testificationes, mandata,
 quæ ad populum suum Bearnensem
 clandestina denunciatione pferenda
 curabat, viæ & rationes ex istis se la-
 queis extricandi toties captatæ ac ten-
 tata, & quæ primum evadendi oblata
 fuit, arrepta confestim occasio, vim illi
 factam fuisse, & quæcunq; tunc tem-
 poris faceret, ea vi coactum & præter
 voluntatem fecisse satis cõprobarunt.
 Metus ille fuit in prima & teneriori æ-
 tate incussus, & eo imminente pericu-
 lo, quo nullum aliud majus excogita-
 ri possit. D. Petri abjuratio non est illi
 jam ulli probro & dedecori. Nam for-
 mido, qua fuit correptus, eam extor-
 sit, & illum ad peccatum etiam longè
 gravius, audita unius ancillulæ voce,
 adegit. Verùm id factum illico acerbè
 deploravit & lamētatus est. Ergo pec-
 catum per metum admissum, culpæ
 excusationem in alio meretur, nō pro-
 brum & damnationem, ut Papa de
 prin-

principe nostro pronūtiat. Infirmetas hæc est, animiq; imbecillitas, quã Deus pro sua immensa misericordia tolerat. Quin apud homines, siquid gravioris pœnæ aut infamię metu factum fuerit, id ex legibus nominatim ad eam rem latis, pro infecto habetur, nulliq; pœnæ obnoxium esse censetur.

Papa regē præceptis ad religionem necessariis abundè instructū fuisse proponit. At ut probè aliquē instruas, gladius illi non intentatur: sed ter quaterque cum lenitate summa de officio admonetur, ut Apostoli nos docent, nulla vi illius conscientia facta. Rexigitur de Papa, à quo hæreticus, & lapsus declaratus fuit, identidē quæret, quid officii tum ipse, tum ipsius decessores hîc præstiterint: quando testimoniis è sacra scriptura petitis hæreseos cõvictus damnatusq; fuerit: quando tutus suis ministris accessus patuerit, ad familiariter coram se cum Sorbonicis doctoribus disputandum, unde sibi de suo errore apertè constaret. Quod enim Papa objicit, regis mini-

stros illic adfuisse, ita quidē se res habet. Misellus quidam & verē miserā-
 dus minister, nomine Hugo Suræus,
 aliās Roserius Parisinam carnificinam
 fugiens, ab hostibus captus, Lutetiam-
 que retractus præ metu religionē ab-
 juravit, & sese ad eorum nutum arbi-
 triumque & dicturum & facturum o-
 mnia promisit. Is ad Regem perdu-
 ctus, Doctoribus Sorbonicis assensus
 est. At postea culpam suam, libris in
 eam rem æditis palam agnovit, atque
 à Rege, ad quem pervertendum & in
 errorem inducendum adhibitus fuif-
 set, veniam petiit. Fuit hæc igitur par-
 tis vtriusq; collusio, non verum ac pi-
 um colloquium ad docendū accom-
 modatum. Rex igitur nihilo sapien-
 tior ab illis factus, in iis quæ à pueritia
 didicerat & crediderat, cōstanter per-
 mansit, quippe præclarè se ac piè pa-
 rentum cura institutum fuisse, ac pu-
 rioris religionis fundamenta optimè
 jecisse persuasus. Neq; ulla mala men-
 te pravæque conscientia in eo perse-
 verat, quasi aut novitatis studio, aut
 quæ;

quadam contradicendi libidine ductus. Molestiæ & ærumnæ, quæ tandem pertulit : negotia & impedimenta, quæ illi adhuc à cõjuratis tanta pertinacia inferuntur : hostium prava consilia & assiduæ interpellationes, amicorumq; importunitates, id satis confirmant : à quibus omnibus posset semel omnino se vindicare, religioni suæ renuntiando, nisi Dei offendendi, amittendæque salutis metus eum perpetuò moneret, ne invita & repugnante conscientia quidquam faciat : sed potius meliorem, si qua usquam extat, & quam à nemine hætenus accepit, institutionem expectet. Præterea in hisce de religione controversiis non solus requirit ut errorum, qui eam occuparunt, ac deformatunt, reformationi provideatur : Bona pars Christiani orbis idem ipsum cum illo postulat, & adversus Papam, qui rei tam necessariæ obstat, uno ore proclamat. Nemo ferè jam existit, qui non multa in Ecclesia peccari fateatur, idq; vehementer conqueratur &

deploret: qui non horribilem & prodigiosam in Clero confusionem corruptioneq; videat, & qui institutionem ac disciplinã illã quæ ad sacerdotum quæstum & avaritiam omnino accommodata fuit, frequentiore & fideliorẽ, per quã necessariam esse non censeat. A multis jam sæculis, permulti præstantissimi doctrina & pietate viri in hoc etiam regno, ut D. Bernardus & alii complures, libros in lucem editos querelis & exostulationibus obitas labe & confusiones refertos nobis reliquerant. Hęc omnia regis causæ inserviunt, qui nihil aliud vehementius desiderat, quã illud venire adesseque tempus, quum tot tantaque vulnera per legitimum piumque concilium sanentur, ac sancta totius Ecclesiæ recõciliatio summãq; omnium concordia fiat: testificans ex animo ac profitens primũ se iis, quæ illic summo omnium cõsensu & sacrarum scripturarum auctoritate decreta constitutaq; fuerint, libenter obtemperaturũ. Nullãq; re omnino in his tam diu-
turnis

turnis & infestis, quibus vexatur, bellis æquè offendi & angi, atq; lōgâ illâ, quæ tum percipiendæ ex sacro illo concilio utilitati, tum perficiendæ illi, quæ se regni sui statim initio ea de re obstrinxit, promissioni affertur, tarditate & morâ. Quum hæc omnia in rege considerabuntur, atque ex adverso dispicietur, quis sit habendus hæreticus, uti quidem in sacris scripturis describitur, & à piis Ecclesiæ doctoribus definitur: Ex iis profectò nec constabit nec probabitur, regem hæreticum esse. Siquis error inesset, humanus ille error esset, quo qui tenentur, nec deplorati nec ab Ecclesia abdicati censendi sunt: Ideòque apud eos ex D. Pauli doctrina adhibendæ sunt cum omni animi lenitate admonitiones, non autem ea, quæ hodie intentatur, violentia.

Nec verò rex noster ex iis, quæ Sixtus Papa illius adversarius edidit, vllō modo habendus est excommunicatus, ut jam antea docui. Et quidem Patres nostri ex historiis, quæ com-

memoratae sunt, satis ostenderunt quid de Paparum Excommunicationibus sentire debeamus. Responsiones à doctissimis viris ad Sixti contra Regem excommunicationes, unà cum multarum Nullitatum declaratione hodie extant, eaq; ita crudite compositae & ad rem praesentem appositae, ut ad Regem non apud Deum tantum, sed apud omnes homines, qui modo sincere iudicare volent, absolvendum, omnique culpa liberandum momenti satis habere videantur. Magna Deo immortali habenda est gratia, quod in Papae potestate non sit, eos qui in libro vitae inscripti sunt, ex eo expungere. Quod si Papa idoneus Regis nostri Judex esset, suamq; jurisdictionem ad eum usque ac minimum etiam hujus regni incolam proferre posset, quod profecto non potest: si iudicium in Seniorum, ut Deus praestituit, coetu factum fuisset: si iusta eum damnandi causa extitisset: si actionum ex verbi divini regulis, & canonibus etiam antiquis via & ratio in iudicando obser-

vata fuisset: si legitime excommunicationis fines propositi, rectaque & ejus qui peccavit salutis, & utilitatis Ecclesiae studia adhibita fuissent: si Ecclesia rectè congregata rem assensu suo comprobasset: Postremò, si Dei verbum in tota illa actione præcipuum locum obtinuisset, fuissetque pro regula: ex his quidem certè omnibus excommunicationem rectè factam fuisse constaret. Sed horum omnium nihil quidquam usurpatum observatumque fuit. Consilia adversus Galliam nostram quotidie inita: inveteratum adversus reges ac principes nostros odium: indignatio, in quam erumpunt, quòd amplitudinem suam in hoc regno cum summa potestate nondum stabilitam esse videant: coitiones & pactiones, quas cum externis hostibus habent ad prodendum ipsis trandendumque hoc regnum: ut uno verbo dicam, furor & nocendi, perdendique omnia libido, solæ fuerunt veræque aliis Papis causæ cur hæreseos sententiam & excommu-

nicationem in superiores reges, & in ipsum etiam Henricum Regem, defunctum, pronunciaverint, & eâ quidem impudētia, ne impietate dicam, ut nihil suprâ. Hodièq; ad eò illis ipsis caussis adducti, suas ad nos bullas emit tūt. Hoc verò planè nihil aliud est quàm stomachosum ac perversum & regiam gentem opprimendi, & regnum simul totum evertendi propositum. Religio autem quam illi admiscent, prætextus tantummodo est, ac mera simulatio.

Sfondratus contumeliosè nobis de rege loquitur, quasi eum nos in hoc regno melius cognitum non habeamus, quàm ille in suo Capitolio. Ait eū, quia datam fidem fregerit, perfidum esse, nec fidem illi unquam habēdam. Væ tibi impure Sfondrate, qui tibi jâ-jam impendente, qua totus exentereris, ruina crepans, tam dirum tuæ acerbitatis virus in tantum principem eructes, & evomas: qui contra Dei mandatum populi Principi, atque ad eò Galliæ regi maledicere audeas. Dicit eum fidem violasse. Idem & grassator

Exod. 22.

tor aliquis diceret, si arrepto, exertoque pugione promissum aliquod à quovis alio extorfisset, quod ille postea, quippe aut contra Deum, aut contra Rem publicam, aut contra bonos mores factum, perficere nollet. Non repetam quod jam dixi, de vi, quæ Regi incussa fuit. Promissis ita extortis nemo ullo aut pacto aut jure obligari potest: ubi autem nulla est obligatio, fidei quoque violatio nulla est. Si Rex putavit se contra Deum facturum, id præstans quod metu coactus promiserat, nunquid promisso suo stetit, Deum convictus conscientia offensurus? Cuinam potius fide & promissi religione obligatus tenebatur, quàm Deo? Longiori & accuratiori patrocinio non est hæc opus. Regis fides & integritas satis spectata est & cognita: nec perfidus ullo modo dici potest, ut eum Papa nominat. Ex multis magnisque illius virtutibus, quarum omnes testes sumus (& quas infestissimi etiam illius hostes fateri & prædicare coguntur) hæc maxime una elucet, quòd in suis dictis

promissisque omnibus servandis, in iis sit numerandus, qui candore, firmitate, constantia, & integritate maximè excelluerunt.

Sfondratus cōtumeliis & calumniis quàm Apostolicis virtutibus fœcundior, addit regem Ecclesiæ hostem esse: Rex autem nullam unquã id suspicandi causam dedit. Armis aliquando sese propugnavit: sed legitima quidem propugnatione id fecit adversus eos, qui jam tum regiam stirpẽ adoriebantur, attractis ad suam causam sub religionis nomine regibus etiam ipsis, qui infidiosas eorum artes, occultaq; & impia consilia nõ satis tunc animadvertēbāt, ut ea postea, sed serò & magno suo damno animadverterunt, compertaq; penitus & perspecta habuerunt. Verum Deus sua providentia hostium regis animos aperuit, & quõnam zelus ille speciosiq; religionis prætextus spectarent, omnibus patefecit & illustravit. Quare hoc bonorum omnium virorum iudicio certum & manifestum semper erit, regem suosque injustè lacerassi.

cessitos iuste quidem se interdū propugnasse, Ecclesiam verò oppugnasse nunquam: hósque pro sui principis salute, & pro sola Gallia, proindeq; Ecclesiae cōservatione arma cepisse. Nec in tanta animorum contentione, irarúmque æstu testatum probatumque usquam reperietur, Regem ullius hominis conscientiae vim attulisse. Ut hodie etiam, ex quo regni clavum tenere & gubernaculum Rei publicae tractare coepit, tanta humanitate & lenitate cum clero ubiq; locorum egit, ut satis hinc probet se de molestia ulli omnino homini ob religionē exhibenda nullo modo cogitare. Accusatur, quòd sacerdotiorum fructus iis qui pro ipsius dignitate & salute arma ceperunt, largiri soleat. At hæc temporum culpa est, non illius: qui non voluntate sua, sed belli necessitate coactus hoc agat: atque magis in eos, qui arma contra se gerunt, quàm in reliquos, idque maxima prudentia & æquitate. Prisci Reges, ut accepimus, certum hoc & exploratū habuerūt, licere

fibi horum fructuum partem in sustentandis belli sumptibus impendere, si ea esset regni, rationumque illius necessitas, ut fieri aliter non posset. Publicæ verò rei necessitas tanta est hodie, ut major certè antea nunquã fuerit, aut in posterum esse unquam possit. Si eam ob rem Ecclesiæ hostis declarandus videtur: idem quoque de superioribus Regibus habendum ac docendum erit. Si qua tamen culpa hinc est, ea profectò ipsius hostibus, qui illum eò necessitatis compulerint, assignanda est. Quid sit Ecclesia, novit, & quantopere Deus eam principibus commendaverit, nō ignorat. Ex multis illius optatis hoc non est postremū, ut his bellis cōpositis summa temporum exoriatur tranquillitas, & animorū consensio, per quam conciliū congregare tutò liceat, ubi apertè vereque patefacere omnibus possit, quo amore Christianam Ecclesiã prosequatur, & quo studio atque animo illius dignitatem & commoda curare, atque adeò pro sua quidem facultate, augere velit.

Papa

Papa alio argumento in suis Bullis utitur, quo probet regem nostrum non esse legitimū regni successorem: Itaque à regni administratione repellendum. Argumentum è cladibus & calamitatibus, quibus in hoc regno tandiu afflictamur, sumptum est. Argumenti fundamentum hac præcipuè, quæ his verbis ab eo cõsignata est, propositione nititur. *Ubi Deus colitur, adversitas nõ habebit effectum, & contrà: Ubi adversitas locum & effectum habet, ibi Deus non colitur.* Dei autem cultui nullum inter nos locum esse ita vult inde intelligi, quòd regem legitimū & Deo earum, probatūmq; non habeamus. Usu venit sanè Sfondrato nostro, ut hac in re in eandem temeritatē inciderit, in quam alii complures, qui de calamitatibus & vexationibus quas Deus immittit, longè aliter senserunt quàm deceret. At primū quum ait, *Ubi res adversæ vigent & urgent, ibi Deum non coli:* Ea propositio, quæ ex publicæ calamitatis caussarū ignorance proficiscitur, falsa est: ut & altera huic cõtraria æquè

falsa est: Ubicunque Deus colitur, res
 adversas nullum locum, nullam etiam
 vim habere. Id enim falsissimū esse per
 vetus ætatum omniū experientia con-
 vincit, & Dei quoq; ipsius ea de re de-
 cretum. Deus alibi non colitur, quàm
 in Ecclesia: ipsa tamen Ecclesia durio-
 res rerum adversarum effectus ac fre-
 quētiores hīc sensit: Ei forti conditio-
 nique quamvis acerbæ Deus eam ob-
 jecit ac subjecit. Quemadmodum et-
 iam optimi quique, & qui Deū purio-
 ri mente coluerūt, ut Prophetæ, Apo-
 stoli, & clarissimi alii Dei servi, gravio-
 ribus usq; casibus expositi fuerūt. Con-
 trà patet, adversitates minora effecta
 habuisse (ut ita cum Sfondrato loqua-
 mur) in improbis, in quib. minor Dei
 metus, illiusq; colendi studium minus
 appareret. I nunc, & ex Sfondrati pro-
 positione, quid hīc sentiendum statu-
 endumque sit, conclude: Inde profe-
 ctò & Ecclesia & optimi omnes impie-
 tatis damnabuntur: improbi verò om-
 ni culpa soluti, absolventur. Ita nimi-
 rum olim de Davide, de Jobo & piis
 aliis

aliis viris, atq; adeò de Christo ipso judicari solebat. Interim tamen non inficiabor, peccata nostra & non valde religiosum, quem Deo in hoc regno tribuimus, cultum calamitatum, quibus adeò vexamur, causam esse. Nobis enim omnibus in Dei conspectum est prodendum, ut judiciũ illius subeamus, damnationiq; nos ultro ipsos subjiciamus. Impietates & blasphemias, iniqua hominũ judicia, homicidia, & civium trucidationes, libidines, & in omnibus regni partibus cõfusions hanc regni labẽ atq; eluviem, hanc etiã miseriarum & malorũ Iliadem in nos justo Dei judicio invexerunt. Verũm cùm tam multis magnisq; flagitiis Deũ offenderimus, cùm etiam & superstitioso & impio cultu eũ irritaverimus, nulla certè ratione pro calamitatũ nostrarum causa id habendum est, quod nõ modò non peccatũ est, sed etiã unum ex præcipuis illius, quã Deus de nobis exigit, obedientiæ caput, nempe regi à Deo nobis constituto parendum esse. Quanquam verò hoc etiam iis assen-

tiremur, Deū aliquando in populos animadvertere ob malos principes, qui in iis dominatum tenent; non inde tamen consequeretur, quod Sfondratus contendit, regem, qui jam nobis præest, illegitimum esse. Regū enim peccata (ut iniustitia, crudelitas, & gravissima alia facinora, quæ Deus aliquando in populos derivare solet), efficere nō possunt, ut reges sint illegitimi, ac digni, cōtra quos populi conjurent, eoque de sede sua deturbent, ut antea docuimus. Judicia hæc sunt ejusmodi, ut Deo ipsi disceptanda omnino ac decidenda permittere debeamus. Reges qui olim Dei populo regendo præfecti erant, plerunque fuerunt Idololatræ, vitaque vitiosa & flagitiosa præditi. Ideoque Deus nō in illos tantum sed in subjectos etiam eorum imperio populos iræ suæ tela cōjecit. Nunquid tamen in ullius unquã mentem venit dicere, eos reges qui casus & clades suis sceleribus in populū attraherent, nullum jus potestatemque dominandi habere, populóq; imperatum hinc fuisse,

fuisse, ut obsequium erga eos exueret? Interim hoc necessariò non consequitur, si populus plectatur, id ad regem tanquam auctorem referendum esse, cum ejus rei causæ in populo ipso verè inesse possint. Qualia rogo Ezechie tempora fuerunt, quum tota regio ab Assyriis funditus direpta, vastataque fuit? Quale etiam Josiæ regnum, si calamitates illius expendantur? Veruntamen maxima piis illis regibus facta fuisset injuria, si quis ita, ut Sfondratus, argumentatus fuisset. Nempe, ubi res adversæ vigerent, ibi Dei cultum & frigere & penitus jacere: & quia populus Ezechiam Josiamque principes ac moderatores suos haberet, ideo Deum non coli. Sfondratus igitur calamitates nostras procul hinc videt, de iis fert sententiam, easque nobis improbat: sed inconsultò & temerè. Si ad Deum respiciamus, satis magnas nos affligendi causas habet: sin, ad homines quod attinet, proximæ causæ inquirentur, nulla sanè major est, & quæ tot malis nos oppresserit, quàm Papa-

rum superiorū & Sfondrati ipsius furores, qui nobis universam hanc conjuratorum factionem conflarunt, illisque Galliam nostram bellis exitialibus vastandi facultates antea suppeditarūt & etiamnum suppeditant. Papæ tantummodo longissimè à nobis, rebusque nostris absint, nos omittant, nos vexare, res nostras que ad se nihil attinent, curare desinant: dicto citiùs miseria nostræ desinent.

Ne multa, Papa quicquid volet de rege nostro effutiat (pro eo more quo Papæ principum nomen contumeliis lacerare solent) Nos regem nostrum satis notum exploratumque habemus, & locupletes eximiarū, quibus Deus cum cumulatissimè ornavit, virtutum testes sumus. Prisci reges illius decessores à suis semper celebrati, & summis laudibus honorati fuerunt, quantumvis Papæ illorū famam suis fulminibus obscurare & inquinare conati sint. Hic verò, qui ab eadem stirpe nobis à Deo est datus, illorū dissimilis minimè nobis videbitur: etsi Papa aliam de il-

de illo animis nostris opinionem injicere nitatur. Si quis contra contendat atque asserat, hujus & superiorum regum facta inter se differre, quòd tunc temporis de religione non ageretur: Dicam in patrum nostrorum contra Papas cõtionibus aliquam religionis mentionem factam semper fuisse. De aliquo privatim capite non dimicabatur: sed de eo quæstio erat, quod Papæ tanquam religionis totius fundamentum statuunt, nempe de summa illa, quam in universum orbem sibi arrogant, auctoritate, per quam cõli ab omnibus, moremque sibi geri velint. Nam si hoc non maneat, fixumque sit, Papa in suis canonibus sepe declarat nullam usquam gentium religionem superesse. At patres nostri ei sententiæ toto conatu obnitebantur. Qua quidem re Papæ adducti, tanquam de religionis summa omnino ageretur, in sua quam aduersus eos ferebant sententia, hæreticos, schismaticos, Ecclesiæque hostes nuncupabant. Ut verò apertius docerent,

ob istam obedientiæ & obsequii recu-
 sationem, omnem è Gallia religionem
 planè sublatam esse, suis interdictioni-
 bus vetabant, ne templorum januæ
 aperirentur, ne ullus Dei cultus ob-
 servaretur, ne ulla sacramenta usurpa-
 rentur. Contentio igitur in hoc capite
 versabatur, quod Papæ fidei articulum
 vocant, & religionis universæ funda-
 mentum. Et quidem tota illa inter Papas
 & protestantes, dum ad concilium ap-
 pellant, orta jam dudum controversia
 in hoc maximè uno cõsistit. Nam hac
 parte controversiæ dirempta, Papæ vi-
 delicet auctoritatem minimè esse tan-
 tam, quantam sibi sumit: Deo uni, ut
 Domino summo in sua Ecclesia auscul-
 tandum & obtemperandum: Papam,
 omniaq; illius mandata & decreta san-
 ctarum scripturarum normæ submit-
 tenda esse, eadē operâ reliquæ omnes
 controversiæ discussæ sublataq; pror-
 sus erunt. Verum, cur ex religionis
 controversiis hîc verba facimus, cum,
 ut jam omnibus perspicuum est, de re-
 gno quod hostes invadunt atq; usurpant,
 aga-

agatur: religio autem merus tantummodo sit prætextus? Cōcludamus igitur, inter hæc nostras de quib⁹ hodie ita digladiamur, & inter eas, quæ patribus nostris cum Papis intercesserunt, cōtroversias, seu in Papatū, qui bello nos persequuntur, consilio & proposito, seu in eorum personis, seu in regis quem Deus ex sacrosancta regni lege nobis præficit, caussa, nullum omnino discrimen, nullam planè dissimilitudinem interesse. Ac proinde nullum opportunius & melius consilium in rebus prorsum similibus, à nobis capi posse, quàm si ad patrum nostrorum exempla confugiamus, nosque totos ad eorum prudentiam, animique magnitudinem & constantiam conformemus.

CONCLUSIO.

AMPLISSIMAM hic locus & valde luculentam admonitionis ad omnes hujus regni ordines mihi daret materiam, per quam, priusquam dicēdi finem facerem, eos ad caussam hanc

pro communi dignitate & salute contra Papam & conjuratos suscipiendam exhortarer : nisi animi ampla quædam & splendida propositio passim in multis ita eluceret, ut acrioribus ad eos animandos incitandosq; stimulis nihil amplius opus esse videatur. Si ulla unquam causa certas divinæ vocationis notas habuit, quibus freti ad eam recta cōscientia propugnandā aggredieremur, hæc quidem certè est. Ubi primum privatorum aliquot hominum quopiã hoste interrupta, aut populi aliqujus libertas tantulū attentata fuerit, aut Deus aliquam aliam ob causam ad arma vocaverit, continuo ab universis accurritur, idq; persuasissimū & exploratissimū omnibus est bellū tunc legitime geri. Quæ verò ad bellū justè & legitime suscipiendū, atq; tum ad vitam, tum ad facultates omnes in illud pfundendas nos movere possunt, ea omnia ad hanc profectò causam concurrunt. Hispanus aliiq; finitimi hostes nos aggrediuntur, invadūt, hostiliter petunt, oppres-

oppressuri nos, & si possint, everfuri funditus, quanquã nullam in nos juris speciẽ, nullam etiã id tentãdi causam habeant. Infert vim Papa, quẽ nihil offendimus, qui cõtrã maximã sui splendoris & amplitudinis partẽ, acceptam nobis meritissimò referri debet: qui etiam pacis inter nos cõciliandæ auctor esse deberet, si qualis haberi vult, talis & vera esset: atq; interim ut hostiũ, quibuscum facit, libidini serviat, sua in nos fulmina armatasq; acies immittit, quarum vi adacti servitutis jugum subeamus. Cives adẽ ipsi patriæ suæ proditores nefariè rebellant, & ii etiam ipsi, qui superiori rege à se impiè trucidato, alterius jam, atq; totius etiã gentis regiæ vitam petunt, qui nostras ferè omnes facultatès diripuerunt, qui domos & urbes nostras ad interitũ & cineres redegerũt, & à seipsis ita degenerarũt, ut hostis in media regni ipsius viscera perfidè admissi insignia, cõculcatis Gallicis, ostentent. Hic Dei mandatum nominatim sancitũ & perscriptum est, quo præcipitur, ut regem ab

eo nobis constitutum honoremus, illiusq; vitam atq; auctoritatem adversus omnes conservemus. Hic bonorum omnium Patrú exemplum propositum est, qui in re simili ad communem & regni & regis sui causam, egregiam fidem alacri promptoq; animo adhibuerunt, nulla hominis cujusquam ac ne Papæ quidem ipsius ratione habita. Aguntur hic nostræ ope, vita nostra, familiarum nostrarum honor, liberorum nostrorum conservatio, & qua nihil in rebus humanis omnibus prius & carius esse debet, nostra libertas. Venditioni & direptioni à Papa, & quod longè est gravius atq; indignius, à nostris ipsis expositi sumus. Status publici mutationem moliantur, ex qua quidem, ut facile colligere est, universa partium omnium mutatio & conversio necessariò consequatur, per quam omnia horribili confusione permisceantur, funditusque intereant. Quos dominos in regis nostri locum substituere conantur, non sunt aut Scythæ aut Turcæ, sed

sed qui omnē totius orbis Barbariam
 immanitate & tyrannide longè supe-
 rant: ut in omnibus regnis, ditionibus
 & imperiis, quibus dominantur, ob-
 servare licet. Atq; hic est belli hujus-
 ce status, causæ, consilium & scopus.
 Quid verò in eo desiderari potest,
 quominus legitimum habeatur, atq;
 frigidissimorum & ignavissimorū quo-
 rumque animi ad belli hujus societa-
 tem nobiscum incundam excitentur,
 ut Dei qui nobis id præcipit, nomine
 ac numine freti, hæc omnes, quæ no-
 bis imminent calamitates à nobis pro-
 pulsemus? Religionis nomen obten-
 ditur. Papa honorificos illos, quibus
 insigniter est ornatus, titulos propo-
 nit. Atq; hinc eò gravior & indignior,
 quæ nobis infertur, iniuria videri de-
 bet, quòd & sacrosanctorum Dei no-
 men ita profanetur, & sacra omnia iu-
 ra pervertantur, ut adversus præscri-
 ptum Dei mādatum ad nos ipsos pro-
 dēdos, ad patriam ipsam perdendam,
 & durissimæ omnium crudelissimæq;
 servituti exponendam concitemur.

In rebus huiusmodi

Patres nostri, seu quòd reges à Papis durius appellati fuissent, seu quòd Papæ contempta regum auctoritate pecuniam exigere ausi essent, seu quòd summam aliquam potestatem in hoc regno usurpassent, causâ diligenter ex legibus divinis & humanis, itemque ex regni institutis & moribus disceptata ac dijudicata, Papas sine ulla dubitatione damnarunt, ac relegarunt; eorum ministros ignominiosè acceptos è nostris finibus expulerunt, eosdem suis edictis & senatuscõsultis hostes declararunt, atq; justissimè bellum iis inferri posse censuerunt. Sed nõ de bullis jam agitur: alia longè graviora urgent. Pontificiæ adversus demortuum regem excommunicationis virtute, finitimi ditionem hanc invaserunt, extrema regni propugnacula occuparunt, atq; in media etiam illius oppida suis & callidis consiliis & aureis Philippis se insinuarunt. Quin Sfondratus Sixti decessoris sui furores imitatus, initam dudum rebellionem confirmat, omnem pacis inter nos conciliandæ

liandæ viam intercludit: vicinos, ut ad navis quasi laceratæ direptionem certatim accurrât, enixè sollicitat: thesauros è nostris oculis eo animo (hic enim putabatur) & consilio, ut ad bellū contra Turcas gerendum cōverterentur, corrosos, expromit & totos exhaurit, per quos armata manu nos invadat, & si modò potest, penitus etiam perdat. Huccine rerū venimus, hæc ne est horum temporū ratio, hicne regni status, ut deceat Gallos aut medios esse, aut quibusdam rationibus repressos frigere, aut publicæ defensionis aliqua in re deesse, & turpiter à Majorum suorum pietate, fortitudine, & fide degenerare? Non mediocris equidē bonorum virorū, patriæq; studiosorum civium animis incutitur dolor, quum ad arma venitur: quæ si ob religionē capiantur, cōduplicatur mœror, suspiriâq; magis ac magis invalescūt. Non sine maximo igitur animi angore bellū hoc suscipietur, in quo Dei nomē in prætextū usurpatur. At Deus ipse sanctè præcipit, ut regi pareamus: rei necessitas & perpetua

majorum nostrorum exempla ad id nos invitant & compellunt. Papa nullam conquerendi occasionem habet. Non nos Ecclesiam perturbamus aut vexamus: ille ipse mali hujus est auctor. Quam responsionem Elias Propheta Achabo faciebat, eandem ipsi nos facere meritò possumus. Ille ipse tragœdiã hanc excitavit, ille ipse hanc nobis perniciem machinatur, ille ipse pro pace, quam suadere nobis debuit, classicũ canit, ad bellum etiam civile & intestinum nos concitat. Ille ipse pro pacifico Evangelio, & cõsolationibus, quæ in rebus adversis nobis peropus sunt, copias infestas, & excommunicationum tonitrua in nos emittit. Bonos Ecclesiæ Pastores maximi semper faciemus, & illum ipsum imprimis, si talis esset. Ille quidem se talem, ac Patrem sanctum in suis Bullis nuncupat, sed facta & mores repugnant. Patres in Benedicti 13 caussa nos docuerunt, quomodo de bonis pastoribus iudicare debeamus. Ille enim tunc eosdem quoq; usurpabat titulos, quos & Sfondratus

dratus sibi jam arrogat: sed illi verba sibi dari non sinebant. Judicii, quod faciebant, regula, statûs Prophetarum & Apostolorum, atque Benedicti conditionis cōparatione nitebatur. Quum enim Samuelis, D. Pauli & aliorû Dei fervorum integritatem sibi proponebant, & cum ea Benedicti mores actaque componebant, liberè judicabant, Benedictum nō cum esse, quem se diceret, pastorem scilicet & patrem sanctum: sed avarû, Ecclesiæ vexatorem, ac tyrannum: hoc etiam verbum usurpantes. Id in Caroli v i edicto ita scriptum extat. Si hac majorum regula utimur, de Sfondrati pietate & zelo judicaturi, quid sentiemus, quid statuemus? Ecquid unquam aut in Apostolis, aut in ullis aliis Dei servis Sfondrati cōsiliis & actis simile reperietur: ut nimirum cives in principes suos concitarint, ut etiam Ecclesiæ ærarium (quod satius & sanctius ad pauperû inopiam sublevandam, & alias res ejusmodi necessarias conferretur) emunxerint ad colligendos exercitus, & eò consilio

immittēdos, quorū opera, cūm alii suis opibus & honoribus, tum reges maxime ipsi dignitate & potestate sua exspolientur? Hocine Evangelium Apostoli prædicarunt? Itane omnē dominationem fugerūt? Siccine ab omnibus humanis negotiis abstinuerunt? ad cōne salutem omnium procurarunt? Tantōne studio & cura hominū offensioē vitarūt, ut potius quām minimā etiam infimis cōquerendi occasioē darent, de suo aliis jure cōcederent? Nunquid senserunt, dixeruntve unquā, sua quibus maximē uterentur & niterētur, arma, aut in militū collectione, aut in opibus viribusq; humanis consistere? Si igitur Sfondratus se nec lupū, nec conjuratiōnis ad nos funditus perdendos conflata caput esse, sed potius verū pastore & pium patrē re ipsa comprobaret, nos omnium primi honorem illi & observantiā libentissimē deferremus. Sed patres suo nos exemplo docuerūt, ubi Dei mandatū proponitur, ubi publica salus agitur, nulli cuiquā quamvis præstantissimo & potentissimo cedendum.

dum. Subjiciat quantum volet se in D.
 Petri cathedra sedere: successionē su-
 am objiciat: se Apostolū etiam vēditet:
 veritas ipsa id omnino falsum esse cla-
 mat. Tota illa, quā Episcopi vindicare
 sibi possunt, auctoritas, una est cult^o di-
 vini, cui regēdo & administrādo à Deo
 constituti sunt, nō dominationis, nedū
 tyrānidis, auctoritas. Omnia vestra sunt
 (ait Apostol^o) sive Paulus, sive Apollos, 1. Cor. 3°
 sive Cephas &c. omnia inq̄ vestra sunt:
 vos autem Christi: Christus verò Dei.
 Maximi quiq; in hoc Ecclesiæ servorū
 numero sunt, & in iis D. etiā Petrus, qui
 illic nominat^o Cephas. Atq; Academia
 Parisiensis in sua illa præclara ad Caro-
 lū VI admonitione, hujus loci memi-
 nit, eumq; ad eā, de qua tunc agebatur,
 controversiā scitè & appositè accōmo-
 davit. Si qua igitur Papa est auctoritate
 præditus, eam ad opprimēdam Eccle-
 siam, vexādosq; Christianos adhibere
 nō debet. Alioqui, si Apostolorum sta-
 tum exuit, ut Monarchę exercitū con-
 scribentis statum induat: totus adeò ad
 regnū, quod in suis Monitoriis Bullis

præcipuū Ecclesiæ adminiculū nomi-
 nare cogitur, penitus evertendū com-
 paratus: si, inq̄, talē se gerit, nō item fer-
 vum, pastorem & patrē: nulla est j̄ il-
 lius auctoritas, merus est verusq; lupus,
 quem oves averfari & fugere debent.
 Quū patres nostri flagitiosos ejusmodi
 Papas habebāt (qui tamē pravis affecti-
 bus, odiis, & sceleratis cōtra hoc regnū
 conspirationibus, ab istorū furoribus
 longissimo intervallo aberant) solenni
 judiciorū ritu proclamabant ac decer-
 nebant, sibi ab iis discedendum esse,
 Apostoli cōsilio freti, dum ait, Segre-
 gate vos ab omni fratre, qui se inordi-
 natē gerit. Quinetiam eos ipsos, si pro-
 vinciaē suæ finibus egressi, in regnū hoc
 infestis armis irruere tentarent, hostes
 edixerunt, statuerūtq; bellum cum iis
 justē geri posse. Hæc nobis esse debent
 sacrosancta, inviolatēq; servanda judi-
 dicia, si hoc regnum esse salvum veli-
 mus. Publicæ salutis omnis dignitas &
 auctoritas, etiā pontificia, quanquam
 dirumpatur & crepet Sfondratus, ce-
 dat necesse est. Cū tot bonæ fidei re-
 & que

æque conscientiaë testimonia nobis non desint, errare jam & labi non possumus.

Nec verò mali quidquã nobis hinc metuendũ est, modò armis, quæ Deus ipse nobis tradit, rectè utamur. Sfrondratus mira pollicetur, si quod imperat præstemus: contra dira minatur, si imperiũ detrectemus. Lenis quidem & benignus pater est, sed continuò fulmen arripit, arma & copias, quæ con sanguinei sui ductu & auspiciis regãtur, insolèter jactat. Nunc sacri ad precandum vel imprecandũ pontificis: Nunc armati ad bellum gerendũ imperatoris, ut quondam Bonifacius, habitum & personam suscipit. Senectutẽ suam stomachatur & cõqueritur, per quam ipse rei gerendæ adesse non possit. Vitam etiam suam se profusurũ promittit, sed procul admodum, & periculi securus. Alter est Julius 2, furoris & cædis plenus, qui libenter D. Petri claves in Tyberim projiceret, ensẽ & loricaẽ arrepturus. Nempe ille Christi vicarius, ille Petri successor Sfrondra-

tus in suis Bullis talem se ostendit. Sed ea omnia meræ sunt minæ, & vana puerorum terricula. Patres nostri aliorum Paparum nec rabie, nec illis, per quas finitimi adversus regnum conjurabant, comminationibus ullo modo terrebantur. Nec Sfondrati copiis magis terrebitur Gallica nobilitas, aliique optimi viri patriæque studiosi cives, qui se animorum æquè ac nominis & facultatum avitarum successores verè præstabunt. Papæ fulmina, fumi umbra tantùm sunt: Illius monitoriæ literæ nihil sunt aliud quàm inanes, contractæ & ut ita dicam, exenteratæ bullæ, quæ levem duntaxat & evanidum strepitum edant.

Quòd si aut temeritate quadã, aut nonnulla imperii alieni invadendi cupiditate, aut aliquo alio pravo cõsilio, ingerendo hoc bello duceremur, næ metuendæ valde nobis essent non hominis cujusdam, sed Dei ipsius comminationes, qui nec vult nec patitur, ut bella ita injustè gerantur. At nos
hujus

hujus belli Deum ipsum comprobato-
 rem habemus, cum illius mandati
 auctoritas jubeat, cum Majorum ex-
 emplum moneat, cum (acerrimum
 ad res gerendas telum) maxima, &
 quam antea unquam longè major ne-
 cessitas moveat, ut ad justam ac legi-
 timam regis nostri regniq̄e totius de-
 fensionem aggrediamur: cum deni-
 que regem, quem Deus tam multis
 sui in nos amoris & benevolentiā ar-
 gumentis nobis præfecit, ducem au-
 spicemque habeamus. Ea est Dei vo-
 catio, cui illius ipsius beneficio co-
 mes erit successus & felicitas. Qui bel-
 lum suo regi indicunt & inferunt, qui
 patriam hosti produnt, qui universum
 regnum incendio, sanguine, & con-
 fusione complent, his justum Dei ju-
 dicium, & quò tardius, eò gravius
 certò impendet. Certa enim hæc est
 stabilisque & immutabilis Dei senten-
 tia; Quicumque potestati resistit (Apo-
 stolus ad Roman. 13. de principe à Deo
 cōstituto ita loquitur) Dei ordinationi

resistit: qui verò illi resistunt, ipsi sibi
 condemnationem auferent. Hæ sunt
 autem Monitoriæ Dei vivi literæ, non
 hominis mēdacis Bullæ. Rebelliones
 atque nefariæ civium in principes suos
 conjurationes, impunitæ nunquam &
 inultæ relinquentur. Illæ demum mi-
 næ metuendæ sunt. Conjurati de suo
 Papa insolenter gloriantur, cum nobis
 superbè ostentant, subindèque obtru-
 dunt: Putant illum Dei cujusdam in-
 star sibi esse, qui dextram ad nos pes-
 fundandos fulmine armatam habeat.

Nota Ex vexillis Papæ ipsius ore manúque
 consecratis miranda sibi promittunt.
 Atæ bullæ sunt & nugæ. Promissio-
 nes & cōminationes, itemque elogia
 & imprecationes, in Dei unius nec a-
 lius cujusquam manu & dispensatione
 fitæ sunt. Adversus Dei minas, istius
 furiosi benedictiones nulli planè auxi-
 lio & præsidio erunt: adversus verò ve-
 sani istius execrationes, quas in nos us-
 que jaculari se putat, Dei studium &
 patrociniū, tutissimū nobis semper
 erit certissimumque propugnaculum.

Con-

Convertetur perversitas ejus in caput
 ejus (ut in Psalmo dicitur): & super ver- *Psal. 7.*
 ticem ejus, iniquitas ejus descendet:
 Caroli VI tempore in Parisiensi con-
 ventu, concionis cujusdam à Doctore
 Theologo, dicto Cruricurto in Bene-
 dictum Papā institutæ atq; habitæ ar-
 gumentum fuit: Illud etiam hodie no-
 bis adversus Sfondrati, ejusque simi-
 lium conspirationes & fulmina, sacro-
 sanctum divinæ justitiæ decretū esto.

T. Berchetus Lectori S.

QUUM post conscriptum & pœne jam edi-
 tum hunc libellum gravissimum supremi
 senatus adversus Papam ipsiusque Bullas decre-
 tum, quo libri argumentum ita confirmatur, ut
 alterum ex altero confectum descriptumque esse
 videatur, ad nos perlatum fuisset: illud quoque
 Lector, Latine mihi vertendum, & in tuam gra-
 tiam huic libro apponendum putavi, ut de Bul-
 larum Papalium inanitate & errore, de causa
 regie justitiæ & veritate, atque de admirabili se-
 natus integritate & fide tibi magis constaret.
 Nempe par erat ut Patricii à patrum suorum ac
 veterum illorum senatorum, qui tam magno for-
 tique animo decreta ejusmodi non semel adver-
 sus Paparum tyrannidem fecerant, constantia &

animi magnitudine non degenerarent: sed potius in eadem causa eodem quoque animo essent, & virtutem illorum ac fidelitatem fortiter imitentur. Verè hoc profectò patriissare est. Sed jam senatusconsultum lege, examina, & perpende: nullum quidè certè aut justius aut sanctius aut magnificentius ea de re factum unquam fuisse dixeris. Vale.

Supremi senatus Decretum.

*hinc
doct
Kull*

DECREUIT senatus ut in postica complicatarum literarum parte hæc inscribatur, lecta, publicata, in tabulas relata.

AUDITO, & hoc postulante generali regis procuratore, atq; habita reliquarum petitionũ ab eo propositarum ratione, Monitorias Bullas primo die Martii Anno 1591 Romæ datas, irritas, fallaces, seditiosas, damnandas, impietatum & imposturarum plenas ac refertas, sacris Ecclesiæ Gallicanę decretis, juri, immunitatibus & libertatibus contrarias esse declaravit ac declarat. Constituit ut literarum Marcilii Landriani sigillo consignatarum ac Sextilii Lampini nomine subsignatarũ exempl

empla per † publicum supremæ Juris- † *forenses*
 dictionis executorem dilacerentur, *virī nostra*
 atque in ignem, qui hanc ob causam *tes carnifi-*
 ante præcipuam curiæ portam incen- *cē hoc ver-*
 detur, cremanda conjiciantur. O- *borū cir-*
 mnib⁹ Antistitibus, Curionibus, Vica- *cuitu si-*
 riis & aliis Ecclesiasticis viris ne ulla *gnificant.*
 Bullarum istarum exempla promul-
 gent: itemque cæteris omnibus cujus-
 cunq; status, conditionis & fortis ho-
 minibus, ne illis pareant, ne ulla et-
 iam omnino habeant & conseruent,
 sub læsæ Majestatis criminis pœna in-
 terdixit. Gregorium Papam se vendi-
 tantem, hujus nominis XIII publicæ
 pacis, Ecclesiæ Catholicæ Apostolicæ
 & Romanæ concordia, regis Gallici-
 que regni hostem, Hispanæ conjura-
 tionis socium, rebellium & in regem
 contumacium fautorem: crudelissimi,
 immanissimi, & detestabilissimi par-
 ricidii in Henricum III fidelissimæ
 memoriæ ac Christianissimum & sum-
 mē Catholicum regem per proditionem
 patrati consciū pronunciavit
 ac pronunciat. Omnibus mensariis

† *vulgò*
Dispensas
vocant.

ne ad Bullas & Canonum † gratiam, at-
 que ad aliam quamcunq; aliarũ rerum
 facultatem impetrandã vel spondeant,
 fidemq; suam interponat, vel mensarię
 negotiationis opera, aurum argẽtum-
 ve Romam perferendum curent sub
 eadem pœna interminatus est atq; in-
 terminatur. Siquid verò ejusmodi jam
 transactum confectumq; fuerit, Magi-
 stratibus ac Judicibus, ut in id diligen-
 ter animadvertãt mandat. Idem sena-
 tus sancit, ut Marcillus Landrianus di-
 cti Gregorii Nuntius, qualem quidem
 se profitetur, itemq; Bulligerulus, inje-
 cta manu comprehendatur, & in cu-
 rię carcerẽ captivus pertrahatur, caus-
 sa dicta disceptatãq; ex legibus pro me-
 rito condemnandus. Quod si capi cõ-
 prehendiq; nullo modo possit, ut tri-
 bus perendinis, è quàm proximo suc-
 sionibus, accessũq; facili loco, ad caus-
 sam dicendã vadimoniũ illi denuncie-
 tur. Omnibus urbũ gubernatoribus,
 atque artium & propugnaculorum in
 regis ditioe & imperio cõstitutorum
 præfectis, ut supradicto decreto exe-
 quen-

Grassianus
*ubi quæ-
 sita*

quendo opem atque auxilium ferant, juber. Atque, ut justa sanctaque regis voluntas ipsius subditis testata & manifesta fiat, edicit ut exscripta tum regis codicillorum, tum hujus senatus-consulti cum exemplari collata & recognita exempla, in hujusce urbis cōpitis ac præcipuis templorū portis apponantur & affigantur: atque ad hujus Jurisdictionis præfecturas ac municipia mittantur: quò illic publicentur, in tabulas referantur, & ut jam dictum est, affigantur: nec non ad Archiepiscopos & Episcopos qui eā deinde Ecclesiasticis suarum Diceceson hominibus patefaciant. Munus hoc † Juridicis provinciarū præfectis, eorum tum generalibus tum specialibus subpræfectis injungit, ut illorum promulgationem curent. Adhæc procuratoris generalis substitutis, ut omni studio & opera ad decretum hoc exequendum incumbant, in contumaces anquirant & animadvertant, senatumque de adhibita à se in eam rem totam diligentia intra mensem certiores fa-

† *Balivos*
Esenescha
los hodie
vocamus.

1591
5 Augh

ciant, alioqui Magistratibus suis abd-
candi. Turonibus in supremo senatu
Anno millesimo quingentesimo no-
nagesimo primo, quinto Augusti die,
quo ad hujus Decreti executionem
pomeridianis horis ventum fuit.

Idem Berchetus Lectori S.

EN alterum adhuc, Lector, senatuscōsultum
altero post prius illud die allatum & cōver-
sum: idque superiori adeo germanum & simile,
ut, si per pauca mutaveris, geminum quodam-
modo, & una pœne, aut potius plane anima in
duobus corporibus inesse videatur. Facit verò id
summa in tuenda regis maiestate ac propugnand-
a patriæ libertate cōsensio, & conspirans mem-
brorum cum suo capite sympathia, ut, quot antea
unicum supremae curiæ corpus fuerat, nunc tem-
porum iniquitate, longo licet a se locorum inter-
vallo distractum, idem tamen prorsus & sentiat
& sanciat, certatimque de fide & officio contem-
dat ac laboret. Verum, cum res ab his & illis gra-
vissimis senatoribus iudicata ita belle libelli hu-
jus sententiæ congruat, ut altera ab altera omni-
no probetur & confirmetur: opere aliquod pre-
tium facturum me sum arbitratus, si darem pro
mea parte operam, ut quæ tam appositè & conve-
nienter quadrant, eaderentur simul, & eodem
quoque

quoque libello concluderentur: unde haberes, in
 quo verè utilitèrque conquiesceres. Vos verò ò
 gravissimi patres, quotquot jam & Turonibus &
 Catalauni superestis non minima, immo potius
 potissima & splendidissima Danaum atque im-
 mitis Achillei reliquia, cùm pristina avorum,
 tum vestra ipsorum pietatis ac virtutis memores,
 vos fortiter ut facitis colligite, & ad Gallici regni
 conjuratorum scelere perfidiaque labantis sta-
 tum erigendum, & in antiquum splendorem re-
 stituendum summo consensu conspirate: atque,
 ut verbo dicam, ad divina & humana jura à
 Catilinariis istis ferè convulsa & eversa instau-
 randa stabiliendaque omni ope atque opera in-
 cumbite: ut publicæ rei conservatæ ac restitutæ
 partem non mediocrem vobis ipsi nulla invidia
 vendicare: Nos autem & tota adeò posteritas,
 tantam istam, quam in difficillimis Reipub. tem-
 poribus opportunissimè præstiteritis, virtutem ac
 fidem gratâ memoriâ, honorificisque laudibus
 meritissimo prosequi ac celebrare possimus. Vale
 iterum Lector, & tantillo hoc nostro labore li-
 benter fruerè. 5 die Septemb. 1591.

Chalonjbi
 1591

5/20/91

SUPREMÆ CURIÆ CATALA-
launi confidentis Decretum in provocatio-
nem per generalem regis procuratorem de
iniqua & fallaci quarundam Bullarum, quæ
Româ emanarunt, concessione & execu-
tione interjectam, factum.

de la vuez
 a chalon
 29 may 1591

OB Monitorium Bullarū, excom-
 municationū, & fulminationum
 Romæ aduersus Henricum huius no-
 minis III, & hunc qui iam regnat, de-
 cretarum concessionem & executio-
 nem: tum ob Bullarum de Cardinalis
 Caietani legatione, ac de iis omnibus,
 quæ inde sequuta sunt: atque aliarum
 quoque Romæ primo Martii die 1591
 datarum, actuumque & promulgatio-
 num per Marcilium Landrianum
 Papæ se nuntium profitentem facta-
 rum, quia irritarum, frustratoriarum,
 bonis omnibus inuisarū & odiosarum,
 seditiosarum, atque aduersus sacrosan-
 cta Gallicanæ Ecclesiæ decreta, jura &
 libertates confectarum editionē: Le-
 gitimâ inter generalem regis procura-
 torem jure, quippe de re fallaci & ini-
 qua

1591 10
 1591

qua provocantem, criminisq; ac maleficii nomine agentem: atq; inter ipsam Marcilium Landrianum Referendarium Papę se nuntium vulgò venditantem, in hoc regnum regis injussu clam ingressum, citatū reum, & ad nomen non respondentem actione instituta:

Curia ad provocationē à dicto generali procuratore factum judicium reddens, & de absente secundū præsentē judicans, statuit ac pronūciat, quicquid cōtra defunctum Henricum III felicissimæ memoriæ regem, & hunc qui regni gubernacula nūc tenet, ejusque clientes, & ditioni atque imperio subjectos cives constitutum, tentatum, actumque fuerit, id perperam, vanē & falsò constitutum, tentatum & actum: ideoq; ab actore publico & regio rectē appellatum fuisse. Supra dictas omnes Bullas, acta, excommunicationes, & fulminationes ut brutas & irritas, odiosas & invisas, seditiois faces, imposturarū plenas, atq; adversus sacra decreta, canonicas cōstitutiones, approbatāq; concilia, nec non Gallicanę Ec-

clesiæ jura & privilegia contextas confringit, revocavit, antiquavit: confringit etiam nū, revocat & antiquat. Sanxit & sancit, ut, si qui ejusmodi Bullarum & actuum virtute excōmunicati fuerint, hac pœna solvātur: istæq; Bullæ & omnes inde profectæ actiones, in publica hujusce urbis platea per supremæ Jurisdictionis ministrum, carnificem, concrementur. Edicit ut prædictus Lādrianus, Nuntius vulgò habitus, qui clandestina via in hoc regnum nullâ à rege impetratâ veniâ, irrepsit, manu in ipsum injecta cōprehendatur, & in regiam Catalauni oppidi custodiâ tradatur, quò in eū ex legibus extra ordinē statuatur. Qui si nulla cōprehendi ratione poterit, in trinundinū dies illi cōsueti more dicatur: ei verò qui vivum illum in curiæ potestatem tradiderit, decem aureorum millia persolvantur.

Omnes cujuscunq; sortis, dignitatis & cōditionis homines sub capitis pœna vetuit & vetat dictum istum Nuntium apud se tenere, celare, abscondere, aut hospitio excipere: Archiepiscopis

Chalon

Nota

pis etiã, Episcopis & Ecclesiasticis aliis viris graviter interminatur, ne ulla iudicia aut acta à Nuntio illo emanantia promulgent, promulgarive patiantur, ne in perduellionis pœnam incurrant.

Declaravit ac declarat Cardinales qui Romæ agunt, itemq; Archiepiscopos, Episcopos aliosque Ecclesiasticos, qui Bullas istas & excõmunicationes suaserunt & cõsignarunt, quiq; immanissimũ, perquã abominandum, & detestabilissimũ in Christianissimũ & Catholicum imprimis vita defunctum regẽ perfidiosissimè admissum parricidium cõprobarunt, sacerdotiorũ, quibus in hoc regno potiũtur, possessione exturbatos esse. Atque generali regis procuratori munus hoc imponit, ut regiam manum ejusmodi sacerdotiis injiciat, iis regis nomine vendicandis & dispensandis idoneos fidelissimosq; sequestros præficiat, deniq; curiam de collata à se ad eã rem diligentia cõmonefaciat. Hoc interim decreto edicit, ne quis aurũ vel argentum Romam aut ferat aut ferendum curet: néve il-

lic de sacerdotiorū possessione sibi cavenda & cōfirmanda ullo modo agat, rationemq; ineat, donec ea de re constitutum quid à rege decretūq; fuerit. Postremò cavet & sancit ut regius procurator à se interpositæ ad proximè futurum legitimè quidem ritèq; congregatum conciliū, provocationis auctoritatem de Cardinali Sfondrato Gregorium XIII se mentiente, qui in sanctam sedem Apostolicā grassatoris instar invasit, cōsignatā penes se habeat.

Hoc verò Decretum in hujus Jurisdictionis præfecturas & municipia perferendum curabitur, ut in iis ad tubæ sonū promulgetur, & in urbium compitis ac præcipuorum templorum foribus affigatur. Procuratoris itē generalis substitutis mandatur, ut eam rem totam diligenter curent: Judicibus verò, ut ad rei conficiendæ rationem aggrediantur, & curiam ea de re certiolem faciant.

Datum in curia Catalauni, 29 die Augusti, 1591, & pomeridianis ejusdem diei horis effectum.